

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

JÁSZAI SAMU: Ipari munkásviszonyok Magyarországon	145
HLAVÁCS KORNÉL: Iparfelügyelőink tevékenysége az 1913. évben	151
Dr. BALÁZS EMIL: A »természetes« gyermek helyzete az új polgári törvénykönyv javaslatában.....	158
Anyasági biztosítás. A Stefánia-Szövetség anya- és csecsemővédelem szociálpolitikai szakosztályának ülése	175

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	168
A Reichsversicherungsamt elnökének előadása Budapesten. — Biztosítási kötelezettség. — Hadi foglyok balesetbiztosítási kötelezettségéről. — Bányatársuladánál biztosított tagok kártérítési követelése. — Az államvasuti gépgyári alkalmazottak kártalanítási igényei. — Venereás betegségek ellen való védekezés. — Kerületi munkásbiztosító pénztár vezetésének átvétele. — Választott bírósági ítéletek megfeleltetése. — Kerületi munkásbiztosító pénztárak állami segélye. — Kerületi pénztári alkalmazottak szolgálati szabályzata. — Kezelési feleslegek beszállítása. — Kerületi munkásbiztosító pénztárak évi jelentése. — Pályázat aligazgatói állásra. — Gyógyszerészeti munkálatok díjainak felemelése. — Engedmény a gyógyszerárakból. — A debreceni tüdőbeteg gondozó-intézet. — A háború által a postaközlekedésben okozott zavarok. Büntető rendelkezések felvétele a betegsegélyező pénztárak szabályzataiba. — A német szövetség tanács rendelete a katonai szolgálati idő beszámításáról, a rokkant és hátramaradottak biztosításában. — Öngyilkossági kísérlet és rokkantjára való igény. Baleset okozta betegség kezelése közben végzett operáció. — Ortopéd cipők engedélyezése nem tehető függővé normális cipők ellenértékének szolgáltatásától. — Természetbeni járandóságok után fizetendő betegsegélyezési járulékok. — Pénztári orvosok adója. — Köteles-e a betegsegélyező pénztár azt vizsgálni, hogy a táppénz-utalványt benyújtó fél jogosult-e a táppénz felvételére.	
<i>Munkásvédelem. Munkaviszony</i>	174
Kártérítési kereset a munkaadók ellen. — A budapesti férfi szabómunkások háborús drágasági pótléka. — Női munkaerők alkalmazása. — A kisipar háborús statisztikája. — A németországi építőmunkások bérszabály-szerződésének meghosszabbítása. — A porosz államvasutak nyugdíjpótló pénztára.	
JOGGYAKORLAT	199
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.

Telefon: 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvizű radio-aktiv gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-beül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: III., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-négyar)
Gyár: V., Újpesti rakpart 1462. hr. szám.

MAGYAR ORVOSI MŰSZERTÁR

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegszegélyző és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója

SZÁLLÍT: orvosi műszereket,

kötszereket, és az összes betegápolási cikkeket.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

KÖSZENBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefonszám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker.,
34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz

Kerámít kocsiut-kövek :: ::
Kerámítlapok :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvízi radio-aktiv gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: II., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-udvar)

Gyár: V., Ujpesti rakpart 1462. hr. szám.

MAGYAR ORVOSI MŰSZERTÁR

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegszegélyező és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója

SZÁLLÍT: orvosi műszereket, kötszereket, és az összes betegápolási cikket.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papírkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

KÖSZENBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefonszám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker.,
34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz

Kerámít kocsiut-kövek :: ::
Kerámítlapok :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen. Árjegyzék díjmentesen.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL

SZERKESZTI: **KIS ADOLF.**

TÁRSSZERKESZTŐK: **Dr. STEIN FÜLÖP** és **Dr. HAHN DEZSŐ.**

Megjelenik rendszerint minden hó 10-én és 25-én, esetleg két szám
együttesen. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.

Telefon 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Ipari- és munkásviszonyok Magyarországon.

Irta: **Jászai Samu.**

I.

Magyarországon, úgy mint más gazdaságilag visszamaradt országokban, általános az óhaj, hogy erős ipart kellene teremteni. Az ipar erősödésének kérdésében nincsen nézeteltérés. Bármilyen különbözők az egyes foglalkozási ágak érdekkörei, bármilyen nagyok az ellentétek agráriusok és merkantilisták, munkáltatók és munkások közt, abban az egy dologban valamennyien egyetértenek, hogy Magyarországnak szüksége van erős iparra, amely a lakosság megélhetési viszonyait javítaná. A munkások nemcsak állandó munkát és magasabb munkabért, hanem emberi jogokat és a kulturális viszonyok fejlődését várják az ipar fellendülésétől. Abban a kérdésben azonban, hogy miként lehetne a nagyipart fejleszteni, különbözőek a nézetek. Sokan vannak, akik a gyöngye magyar ipar számára védvámokat követelnek, sokan pedig állami kedvezményeket és szubvenciókat követelnek a magyar ipar támogatására. Ez utóbbi felfogást magáévá tette a magyar kormányzat is, amely már 1881-ben törvényt alkotott a hazai ipar fölsegítésére. E törvény szerint az iparnak nyújtandó kedvezmények lennének: adómentesség, illetékek alól való mentesség, olcsó áron való fabeszerzés az állami erdőkből, mérsékelt vasuti tarifák és más kedvezmények.

Hogy ennek a törvénynek nem lehetett valami nagy hatása, igazolja az a körülmény, hogy rendelkezéseit 1890-ben, 1896-ban és 1907-ben megújították és módosították. Az iparfejlesztési törvények főcélja az volt, hogy adómentességgel, szubvenciókkal és más kedvezményekkel csábítsák a tőkét gyárüzemek alapítására. A törvényhozás meglehetősen nagy összegeket bocsátott a kereskedelmi kormányzat rendelkezésére és ebből évenként közel 2 milliót fordítanak iparfejlesztésre.

Ha visszatekintünk 20-30 évre és összehasonlítjuk az akkori ipari állapotokat a mostaniakkal, akkor nem tagadhatjuk a fejlődést. Ez a fejlődés azonban legkevésbé a szubvencióknak és állami kedvezményeknek köszönhető. Bizonyos, hogy az iparfejlesztésre fordított állami segély nem

hozta meg a kívánt eredményeket. A hivatalos statisztika természetesen úgy állítja be a dolgot, mintha a föllendülés az állami kedvezményeknek volna köszönhető. De ebben kételkedniök kell mindazoknak, akik a szubvencionált iparágakat, illetve vállalatokat veszik figyelembe. Szembetűnő mindenekelőtt a textilipar. Magyarországon alig van olyan textilgyár, amely állami kedvezményeket ne élvezne, vagy élvezett volna. A törvényhozás által megszavazott iparfejlesztési összegek legtöbb százaléka a textilgyáraknak jut. És emellett a magyar textilipar nem valami rózsásan áll. Fejlődése lassú és termelvényei nem elégítik ki a fogyasztási piacot. A magyar textilgyárakban találunk 50 filléres napibéreket. Munkásvédelmi szempontból pedig a legszomorúbb állapotok a textilgyárakban uralkodnak. Az iparfelügyelők minden jelentésükben panaszolják, hogy a szövő- és textilgyárak még azokat az igazán korlátolt munkásvédelmi intézkedéseket sem tartják be, amelyekre az ipartörvény kötelezi őket. Alkalmazottaik 75 százaléka nő, köztük sok 10–12 éves gyermek.

Ez utóbbiakkal dolgoztatnak 10–12 órát naponta, néhány fillér munkabérért. És ha sem az alacsony munkabérek, sem az államtól élvezett milliók nem képesítették a magyar textilgyárakat arra, hogy a külföldi textilgyárakkal fölvegyék a versenyt, akkor kételkednünk kell abban, hogy a szubvenció e gyárak javára vált volna. Legföljebb csak a gyártulajdonosoknak volt hasznuk, de iparfejlesztési és az általános érdekek szempontjából a támogatásnak semmi hasznát nem látjuk.

Helytelen és elítélendő dolog, hogy a közadókból szubvencionált gyárakat nem kötelezik bizonyos bérminimumok fizetésére és munkásvédelmi intézkedésekre. A legkevesebb, amit a szubvencionált gyáraktól követelni lehetne, az, hogy a munkásokat ne nyúzzák.

Egyébként pedig az a meggyőződésünk, hogy szubvenciókkal és más állami kedvezményekkel nem lehet ipart fejleszteni. A szubvenciók, az ipari haladás szempontjából sok hátránnyal járnak. Fokozzák az iparosok közti tülekedést, mert hiszen hol van az az iparos, legyen bármilyen jó módú, aki nem kívánna ajándékokat az államtól. Persze, ezek az ajándékok aztán lekötözöttséget következtetnek és a kormányzat hatalmát erősítik. Másrészt pedig tény az, hogy a szubvencionált gyártulajdonosok, miután a kapott ajándékok és az olcsó munkaerő révén úgy is szép jövedelemhez jutnak, nem törekszenek arra, hogy üzemeiket modernizálják. Nem bővítik ki üzemeiket és nem haladnak a kor igényeivel. Így végeredményében a közadókból nyújtott szubvenciók többet ártanak, mint használnak.

Az ipari fejlődés a népesség növekedésétől és igényeinek emelkedésétől, továbbá a társadalom kulturális haladásától függ. Ha azt a sok milliót, amit évtizedek alatt a gyárosoknak juttattak, kulturális célokra, intenzívebb népnevelésre fordították volna, akkor bizonyára többet használtak volna az országnak és iparunk is fejlettebb lenne. Amíg Magyarországon milliók lesznek, akik mezitláb járnak, addig hiába szubvencionálják a cipőgyárakat, ezek termelése nem emelkedik. És így vagyunk minden iparággal.

Számokkal nem lehet igazolni, de kézen fekvő dolog, hogy általánosságban az alacsony munkabérek nem előnyösek az iparra nézve. Amit a gyárosok az alacsony munkabérek révén megtakarítanak, azt elveszítik a másik oldalon, mert fogyasztó, vagy vásárlóképes lakosság hiányában termelésüket korlátozni kénytelenek. Ellenben a magas munkabérek, bármennyire is

fáznak tőlük az érdekelt munkáltatók, mégis csak kétségtelenül azt igazolták, hogy közgazdaságilag és társadalmilag rendkívül nagy előnyökkel járnak.

Elsősorban a vagyonmegoszlás előnyös változásait jelentik. A termékekből több jut a munkásoknak és az általános gazdasági viszonyok javulnak. Intelligens, egészséges munkásosztály képződik, ami viszont a munkaképesség intenzitását és a termelést fokozza. Ezek igazságok, amelyeket a hivatalos körök nem vesznek figyelembe és nem is szabad figyelembe venniük, mert nem tudnák indokolni azt a sok millió kiadást, amelylyel iparfejlesztés cím alatt az egyes gyárosokat gazdagították. Ellenkezően, a hivatalos statisztika számokkal igyekezik bizonyítani, hogy a mindenkori kormányok iparfejlesztési akciója eredményekkel járt.

II.

A magyar ipar helyzetéről egyrészt a népszámlálás, másrészt a kereskedelemügyi miniszter által időnként kiadott üzemi- és munkásstatisztikai adatok adnak fölvilágosítást. Utóbbi adatok azonban csak a gyáriparra vonatkoznak. Sajnos, hogy ezek a rendkívül fontos adatok csak nagyon későn jelennek meg. Így az 1910-ik évről gyűjtött anyag csak most jutott a nyilvánosságra.

A népszámlálás foglalkozási statisztikája szerint kereső iparos volt Magyarországon: 1890-ben 854.822, 1900-ban 1.077.226, 1910-ben 1.405.324. A kereső iparosok száma 1900-tól 1910-ig 30,6 százalékkal emelkedett. A keresők közül azonban 330.975 olyan iparos volt, akiknek egyáltalán nem volt segédjük. A kereső iparosok közt volt 1.161.940 férfi, 243.384 nő. A legtöbb nő a fonó- és szövőiparban (72%) volt alkalmazva, a legkevesebb az építési iparban (1,33%).

A vállalatok száma 1890-től 1910-ig 212.937-tel szaporodott. 1890-ben 321.258 vállalat volt Magyarországon 362.856 segéddel. Segéd nélküli vállalat volt 199.055. 1910-ben 533.195-re emelkedett a vállalatok száma 391.706 segéddel, de a segédek nélküli vállalatok száma 330.975-re emelkedett. Eszerint az ugynevezett vállalatok száma 20 év alatt 66,2% emelkedett. Sajnos ez a nagy emelkedés még nem jelenti az ipar nagy erősödését. Hiszen 300.000-nél több azoknak az iparosoknak a száma, a kik segéd nélkül dolgoznak s akiknek anyagi helyzete sokszor rosszabb, mint a munkásoké. Igaz, hogy a nagyipar is fejlődött, ha nem is olyan nagy arányokban, mint Ausztriában és Németországban.

A népszámlálási adatok szerint 20-nál több segéddel dolgozó vállalat volt 1900-ban 2.281, 1910-ben 4.023. Ezekben a vállalatokban 1900-ban 230.611, 1910-ben 416.543 alkalmazott dolgozott.

Megjegyzendő azonban, hogy a népszámlálás foglalkozási statisztikája nem egyezik a most nemrég megjelent üzemi- és munkásstatisztika című mű adataival. Ennek okát úgy magyarázzák, hogy az utóbbi munkában nemcsak a rendszerint 20 alkalmazottat foglalkoztató üzemeket, hanem a munkáslétszámot, a gépüzemet, a tömegtermelést és a raktárra való termelést vették alapul a gyári jelleg megállapításánál. Így a 3-4 munkást foglalkoztató malmot is gyárnak minősítették. E rendszer folytán 1910. évi október hó 1-én 4.835 gyári jellegű ipartelep (főüzem) számoltatott meg. A főüzemekon kívül még 500 melléküzem működött. Ezt a fellendülést a hivatalos statisztika magyarázó része így indokolja:

»Az adatainkban mutatkozó föllendülés egyik legegyszerűbb oka az iparosodásnak indult ország gyárüzemének természetes kibontakozása. A mezőgazdasági termelvények fokozottabb értékesítése a mezőgazdasági ipar rohamos terjeszkedését mozditja elő. Az elhelyezést kereső nagy külföldi tőke, valamint a már meglevő gazdasági tényezők és a fejlett pénz- és hitelélet következtében felhalmozódó belföldi tőke a világfogyasztás mohósága, a hazai népesség fizetőképes fogyasztásának gyors emelkedése, a műszaki eljárások tökéletesedése, nemzetközisége, végül a hosszú ideig tartó nagy konjunktura alatt az élénk vállalkozási kedv, azok az erők, amelyek együttes hatása alatt a magyar gyárpar a tárgyalt időközben tekintélyes fejlődést ért el.«

Ehhez az indokoláshoz sok szó férne. Különösen kiemelendő, hogy hivatalosan is elismerik azt a tényt, hogy az ipar fejlődése a hazai népesség fizetőképességének és a fogyasztás gyors emelkedésének köszönhető. Ha ezen a téren tovább megyünk, akkor rá kell jönnünk arra, hogy a munkásmozgalom és különösen a szakszervezeti mozgalom, amely célul tűzte ki a magasabb munkabéreket és a rövidebb munkaidőt és az utolsó 10 évben határozottan nagy eredményeket ért el, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországon a gyárpar fejlődött.

Az üzemi- és munkásstatisztika adatai szerint 1910. évi október hó 1-én a magyar gyárpar munkássága 434.011 egyénből állt. Az ipari főcsoportok közül az alkalmazottak száma legnagyobb az élelmezési és élvezeti iparban. Ennek személyzete 74.553 főre rúg. Utána jön a gép- és rokoniparban alkalmazottak száma 71.414 egyénnel, a harmadik helyen áll a kő-, föld-, agyag- és üvegipar 63.461 alkalmazottal. A gyárak közül 1910-ben 44 olyan üzem volt, amely 1.000-nél több munkást foglalkoztatott.

Munkásvédelmi szempontból hátrányos, és szükséges megemlíteni, hogy a fiatalok munkások arányszáma állandóan emelkedőben van. A munkások számából ugyanis a 17 éves és fiatalabb munkásokra 1901-ben 13¹/₀, 1906-ban 14⁵/₀, 1910-ben már 15⁸/₀ jutott. A gyárparban az ifjabb munkaerő alkalmazása, sőt a legzsengőbb korcsoport, a 14 évnél fiatalabb gyermekek aránya is emelkedett. Az alkalmazott gyermekek abszolút száma öt év alatt 2.620-ról 4.123-ra emelkedett. A textiliparban a munkások 37¹/₀-a, a papiriparban 28⁹/₀-a, a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban 20⁶/₀-a volt fiatalok. A 14 éves koron aluliak csoportja tekintében kiemelkedik a szubvencionált fonó- és szövőipar 3⁰/₀-kal, továbbá a bőr-, sörte- és szőripar 2⁶/₀-kal.

A hivatalos jelentés megemlíti, hogy az alacsony korú munkások száma más iparágban is jelentékeny, »mert a vállalkozók olcsóbb munkaerő alkalmazására törekednek, a csekélyebb keresetű felnőttek pedig a család jövedelmének növelése végett, különösen nyáron, munkába állítják gyermekeiket is.« Ez jellemzi a magyar szociális viszonyokat. A vállalkozó, hogy nagyobb legyen a nyeresége, megszegi az ipartörvényt és gyermekeket alkalmaz. A családapa pedig, mivel keresetéből nem bírja eltartani családját, kiskorú gyermekeit kénytelen munkába küldeni.

Az otthon dolgozó munkások száma az 1906. évvel szemben feltűnő módon — 5.948-ról 11.360-ra (63⁵/₀-kal) — emelkedett. Az otthonmunka túlnyomólag három ipari főcsoportban divik. Még pedig a ruházati iparban, a fonó- és szövőiparban és végül a faiparban.

Az ipar fejlődésével karöltve, tetemesen emelkedett a gyárpar női munkásainak száma. Természetesen megint csak a textiliparban, illetve a fonó- és szövőgyárakban találjuk a legtöbb nőt. A többi iparágak közül

kiemelkedik a ruházati ipar, ahol egyes iparágakban csaknem kizárólag nők dolgoznak. A csupán férfimunkást foglalkoztató üzemek közül kiemelkednek a gépgyárak.

A gyáripar üzemi- és munkásstatisztikája a munkástömegek családi állapotára is kiterjesztette figyelmét és érdekes megemlíteni, hogy az 1910. évi fölvétel időpontjában 1.000 felnőtt férfimunkás közül 596, 1.000 női-munkás közül 464 volt házas. Ezek az arányok a régebbi statisztikai felvételhez képest emelkedést jelentenek, ami szociális szempontból nem valami kedvező jelenség, mert azt jelenti, hogy a férjezett munkásnőknek majdnem a fele kénytelen gyárakban dolgozni.

III.

Rendkívül fontos a statisztikai kimutatásnak az a része, amely a munkaidővel és a munkabérekkel foglalkozik. A munkaidő tartamáról és a munkabérek mérvéről következtetni lehet valamely ország lakosságának szociális helyzetére. Szociálpolitikai szempontból pedig igen érdekes annak a megállapítása, hogy vajjon a folyton fokozódó drágasággal arányosan emelkednek-e a munkabérek és a munkásmozgalmak révén mennyire sikerült a munkaidőt rövidíteni. Az időnként megjelenő sztrájkstatisztikák csak a harcok számát, a veszteségeket és az eredményeket mutatják ki. Általános képet ezekből az adatokból nem lehet alkotni. A most megjelent Üzemi- és Munkásstatisztika igen helyesen a gyáriparban divó munkaidőről és munkabérekről is gyűjtött adatokat. Az adatok megbízhatóságához szó férne, mert hiszen ezeket az érdekelt munkáltatók adják, akik bizony nem szívesen vallják be, hogy fiatalok munkásokat túlhosszú munkaidő mellett dolgoztatnak. De megközelítő képet nyerünk a gyárakban uralkodó munkásviszonyokról.

A hivatalos statisztika mindenekelőtt a napi munkaidő kezdetével és befejezésével foglalkozik. Megállapítja, hogy a munka megkezdésének időpontja leggyakrabban a reggeli 6 és 7 óra; 1906 óta az az irányzat érvényesül, hogy az üzemek általában későbbben kezdik a munkát és korábban hagyják abba. Minek következtében a gyári munkások zömének több ideje marad a pihenésre és alvásra. 1910-ben a napi munkaidő a következő volt:

A napi munkaidő a szünetek levo- násával	Télen :		Nyáron :	
	A munkások száma	%	A munkások száma	%
14 óránál több	48	0'0	351	0'1
14 óra	53	0'0	1.049	0'3
13 ¹ / ₂ óra	72	0'0	755	0'2
13 óra	305	0'1	2.025	0'6
12 ¹ / ₂ óra	820	0'2	6.295	0'7
12 óra	4.742	1'3	18.308	5'0
11 ¹ / ₂ óra	3.445	1'0	8.523	2'3
11 óra	19'003	5'3	25.027	6'9
10 ¹ / ₂ óra	72.576	20'2	69.655	19'1
10 óra	133.719	37'2	144.406	39'6
9 ¹ / ₂ óra	38.530	10'7	36.918	10'1
9 óra	42.291	11'8	37.335	10'2
8 ¹ / ₂ óra	25.325	7'0	10.974	3'0
8 óra	11.427	3'2	1.506	0'4
8 óránál kevesebb	7.087	2'0	1.783	0'5
Összesen	359.443	100'0	365.000	100'0

30—40 korona	---	---	---	32.489 férfi,	279 nő
40—50 »	---	---	---	14.218 »	47 «
56—60 »	---	---	---	5.213 »	15 »
60—70 «	---	---	---	1.708 »	— »
70 koronánál többet keresett	---	---	---	683 »	— »

A kifizetett munkabérekből a következő címek alatt eszközöltek levonásokat: előlegre, lakásra, földhaszonélvezetre, élelemre és élelmiszerekre, tüzfára és világításra, zene, iskola, templom címén, betegsegélyző pénztárra, büntetésre és még más ki nem írt címekre. Jellemző, hogy egyes községekben még az iskola sem ingyenes, holott például a fővárosban és a nagyobb városokban a gyermekek az elemi iskolákban semmiféle tandíjat nem fizetnek.

A bérvizonyokat vizsgálva, Budapesten találjuk a legmagasabb munkabéreket. Az átlagos heti munkabér a vármegyékben 16'8, a törvényhatósági jogú városokban 17'8, Budapesten 24'5 korona. Említésre méltó még hogy az 50—60 kor. hetibért kapott munkások számának 56'9^{0/0}-a, a 60—70 korona munkabért élvező munkásokénak 53'6^{0/0}-a és a 70 koronánál is több hetibért kereső munkásokénak 57'0^{0/0}-a esett a székesfővárosra. A törvényhatósági jogú városokra viszonylag leggyakoribb a 14—20 koronás hetibér (21'6^{0/0}), a vármegyékben pedig a 6'10 koronás (70'1^{0/0}). Nemcsak Budapesten, hanem a fővárost környékező 13 községben is erősen fejlődött az ipar. Ezekben a községekben 116 ipartelep van üzemben 21.790 motórikus lóerővel, 750 tisztviselővel, 246 művezetővel és 14.927 munkással. A szomszédos községek közül kiválik Ujpest 35 iparteleppel és 5.402 munkással. Erzsébetfalva 22 iparteleppel és 1.149 munkással, valamint Kispes, hol 12 ipartelepen 7.370 munkás dolgozik. Nagy üzemek találhatók Rákospalotán és Csepelen.

Általánosságban megállapítható, hogy bár a munkaidő rövidült és a munkabérek emelkedtek, de még mindig nem tartunk ott, ahol a munkások Németországban tartanak. A megélhetési viszonyok, különösen a nagy drágaság mellett, nagyon rosszak. A munkásmozgalomnak még sok dolga lesz, míg Magyarországon türhető állapotokat teremt.

Iparfelügyelőink tevékenysége az 1913. évben.

Irta: **Hlavács Kornél**, miniszteri titkár-bíró.

III. Az iparfelügyelői kerületek.

Az egyes iparfelügyelői kerületek megállapításánál és ezek személyzetének beosztásánál a vizsgálat alá tartozó üzemek száma, nagysága és fekvése a mérvadó. Nagy szerepet játszanak a közlekedési viszonyok is. Az ipari fejlettség magas fokán álló államokban az iparfelügyelői kar természetesen jobban értékesítheti idejét, mint az őstermelő államokban, ahol az ipartelepek egymástól távol fekszenek és a közlekedés is kezdetleges.

A Nemzetközi Munkáshivatal adatai szerint legmostohább a helyzet e tekintetben az oroszországi *Archangel* kormányzóságban, amelynek két iparfelügyelője közel 800.000 négyszögkilométer területen — tehát két és félszer oly nagy területen, mint a magyar szent korona országai — végzi a munkásvédelem nemes hivatását. Tevékenységi statisztikájuk legimponánsabb számadata a különböző közlekedési eszközökkel beutazott rengeteg utazásaikról szólhat. Egyes kocsiutakig hetekig, de még hónapokig is el-

tartanak és 3.000 kilométeres távolságra elnyúlnak. Az őszi esőzések és a tavaszi hóolvadás idején, amikor a folyók is szerénytelenül kilépnek medrükből, az utak állapota elképzelhetetlenül kezdetleges. Az előfogatok csak lassú lépésben juthatnak tovább. A legmostohább helyzetben vannak a szibériai munkásvédő hivatalnokok. Az egyik bányamérnök jelentésében arról panaszkodik, hogy kerületében, ahol vasutról szó sincsen, mindössze 50 kilométer hosszú közlekedési út van, amelyen kocsi is járhat. A felügyelete alá tartozó bányákhoz soha le sem mért, rettenetes távolságokra lóháton kénytelen elmenni.

Ezekhez az állapotokhoz képest a mi iparfelügyelőink igen kedvező körülmények között vannak. Igaz, hogy sokat utaznak a vicinálisokon, ahol az utazó közönség és a vonatkísérő személyzet elvesztegetett ideje teljesen figyelmen kívül marad és nem egyszer hajnali három órakor kell felkelniök, hogy az 50—60 kilométeres távolságról még aznap éjféltre visszatérhessenek; kocsit is akad bőven, néha feneketlen sárban vagy homokban, de ezer kilométeres utakról még sem beszélhetünk. Az iparfelügyelői kerületek területe sem rúg 800.000 négyszögkilométerre. Talán a legnagyobb kiterjedésű a budapestvidéki kerület, amely 13.000 négyszögkilométer. Átlagban — ha Budapest székesfőváros, Fiume és Horvátország iparfelügyelői kerületeit nem számítjuk, egy-egy magyar iparfelügyelőség 7.233 négyszögkilométeren dolgozik. E tekintetben, mint az itt következő sorrend mutatja, az európai államok között a kilencedik helyen állunk.

Az európai államok iparfelügyelői és bányahatósági kerületeinek száma, egy-egy kerület átlagos területe és egy-egy négyszögkilométer területen lakó felügyelet alá tartozó alkalmazottak száma:

	Kerületek száma ¹⁾	Egy-egy kerület területe km ²	Felügyelet alá tartozik e_y-egy km ² -on egyén
1. Lichtenstein	1	159	12·58
2. Dánia	19	2.024	7·16
3. Németbirodalom	228 ⁽⁹¹⁾	2.372	20·82
4. Luxemburg	1	2.586	14·21
5. Belgium	(27)	2.945	46·57
6. Németalföld	9	3.675	19·67
7. Franciaország	126 ⁽¹⁵⁾	4.258	13·03
8. Anglia	52 ⁽⁸⁾	6.010	26·79
9. Magyarország	41	6.885·8 ²⁾	1·579 ³⁾
10. Ausztria	38	7.895	13·50
11. Svájc	3	13.775	16·92
12. Portugália	5	15.468	11·31
13. Románia	7 ⁽⁶⁾	18.765	1·51
14. Európai Oroszország	230 ⁽⁶³⁾	19.416	1·25
15. Olaszország	4 ⁽¹⁰⁾	25.720	14·12
16. Bosznia és Hercegovina	1 ⁽¹⁾	51.027	1·99
17. Svédország	8 ⁽⁶⁾	54.844	0·92
18. Finnország	5	66.628	0·87
19. Spanyolország	6	84.092	2·11
20. Norvégia	2	161.494	0·79

A Nemzetközi Munkáshivatal, amelynek 1911. évi kiadmányából ezeket az adatokat merítettem, a magyarországi 41 iparfelügyelői kerület átlagos területét 7.923·2 négyszögkilométerben adja meg. Nyilvánvaló tévedés, amely onnan ered, hogy e hivatal magyar tudósítója az ország területét Horvát-

¹⁾ A bányahatóságok száma zárójelben.

²⁾ A budapesti és fiumei kerületekkel együtt számított átlag.

³⁾ A pénzügyminisztérium alá tartozó, de nem az iparfelügyelők által ellenőrzött üzemek alkalmazottainak hozzászámításával minden négyszögkilométerre 1·71 gyári alkalmazott jut.

Szlavonországnak 42.534 km² területével együtt 324.851 km²-ben adta meg, viszont a horvát-szlavonországi iparfelügyelői kerületeket a számításból ki-felejtette. Nagyon nehezíti az összehasonlítást az a körülmény, hogy egyes államok nem adtak külön adatokat a bányahatóságokról és ezek alá tartozó alkalmazottakról, hanem ezeket részben az iparfelügyeletre vonatkozó számadatokhoz hozzáadták. Vannak továbbá olyan államok is, amelyekben az állami iparfelügyelet segítségére más hatóságok is működnek, mint például Svájcban, ahol a három iparfelügyelőn kívül a 25 kanton külön is tart alkalmas hivatalnokokat. Mindezek dacára annyit megállapíthatunk, hogy iparfelügyeletünk méretei munkásvédelmünket Európában nem állítják az utolsó helyre. Legnagyobb hibája az, hogy kihasználatlan.

A külföldre hiába kacsintunk tanácsért vagy jobb példáért, mert az átszervezésnél a hazai viszonyokból kell kiindulnunk, ha nem akarunk ismét elemi hibákat elkövetni. Az első lépés, amely önmagától kínálkozik, az iparfelügyelet kiterjesztése a munkásbiztosító pénztár valamennyi kötelezett tagjára. Ezek számát a dohánygyári alkalmazottakkal, stb. együtt 1.300.000 re becsülve, az ország minden négyszögkilométerjére 4-6 felügyelt egyén jutna. Az erre következő lépés volna a mezőgazdasági gépezetek bevonása. Ide tartozik a mótóros cséplés, szántás, mótóros takarmánykamara, a gazdaságok vízvezetéki és világítási üzeme. Ez a kiterjesztés különös költségtöbblettel nem is járna, mert a mezőgazdasági szeszgyárak, malmok, a cséplőgépkazánok és szántógépkazánok miatt az iparfelügyelő minden jelentősebb gazdaságot ma is bejár.

Egyetlen ellenérvre számítok. A gazdasági munkások ügyét a földművelésügyi minisztérium gondozza és lehetnek olyanok, akik nem szívesen látnák, ha e munkások testi épségének és egészségének védelme más minisztérium főhatósága alatt működő hatóságokra bíztnék. Hangsúlyozni fogják, hogy a mezőgazdasági munkás és az ipari munkás között nagy a különbség. Ezzel az aggodalommal szemben határozottan tagadom, hogy a gazdasági és az ipari munkások között főnnálló különbség a gazdasági munkás testi épségének és egészségének állami védelmét fölöslegessé vagy károossá tenné. A gazdasági munkások műveltségi foka nem olyan magas és munkaadók sem foglalkoznak oly beható módon a balesetelhárítással és az egészségügyi szakismeretekkel, hogy az ezen téren hivatásosan működő állami hivatalnok tanácsai és rendelkezései üdvösek ne lehessenek. A németországi szakszövetkezetek adataiból tudjuk, de általánosan ismert tény az, hogy a cséplőüzemek és mótóros szántások baleseti veszély és baleseti kockázat szempontjából a legveszedelmesebb ipari foglalkozásokkal egy sorban állanak. Az államhatalom tehát helyesen és jogosan fogadhatja gondjaiba e veszedelmes munkákat végző munkásokat, akiknek keresőképeségét a lehetőség határain belül meg kell védelmezni nemcsak saját és családjuk érdekében, hanem az értékében egyre növekvő gazdasági munkáskontingens megóvása és az elszerencsétlenedettek, valamint családjuk eltartásából az országra háruló teher csökkentése szempontjából is. Mindezekon kívül a nagy háborúból ma-holnap visszakerülnek a testi ügyességükben megfogyatkozott sebesültek és elfoglalják régi helyeiket a gépek mellett, ahol fokozottabb, tökéletesebb balesetelhárító berendezések fognak kelleni, nehogy az ügyis veszedelmes gépek őket tömegesen még jobban elnyomorítsák.

A mezőgazdasági gépek mellett dolgozók testi épségének és egészségének védelmére az iparfelügyelők — mint említettem — az állam lényeges megterhelése nélkül igénybevehetők. Ez a megoldás minden esetre elenyésző csekély költséget okozna ahhoz a teherhez képest, amelyet külön gazdasági felügyelők alkalmazása vonna maga után. Nem szabad elfelednünk, hogy első sorban a gépek által okozott veszélyek kiküszöbölése, vagy csökkentése a feladat és erre csak gépészmérnökök alkalmasak. Más

képzettségük is megtanulhatnak ugyan egyes fogásokat, azonban a technika haladásával lépést nem tarthatnának, önálló kezdeményezésre alkalmatlanok volnának és mindvégig kontárok maradnának a működésükhöz fűződő érdekek megbecsülhetetlen kárára. A mezőgazdaság vitális érdekeit pedig az iparfelügyelőktől nem kell féltetni. Saját tapasztalataimból tudom, hogy az iparfelügyelő gépészmérnöki szaktudása folytán a legtöbb gazdaságban mindenkor szívesen látott jövevény, akit elhalmoznak kérdésekkel, akit bevezetnek a megrokkant kaszáló-, arató-, cséplő-, szántó- és vetőgépekhez, a sztrájkoló benzinmotorhoz, a szeszélyeskedő alfaszeparátorhoz, kiterítik előtte a takarmánykamra, a vízvezeték és az elektromos vagy acetilén világítás terveit, fölolvassák a költségvetéseket és amikor útra bocsátják, szigorúan lelkére kötik, hogy — ha legközelebb ismét a vidéken jár — ne sajnáljon egy kis kitérőt a házuk tájára, mert bizony mindig vannak olyan dolgok, amelyek megbeszélést, jó tanácsot kívánnak.

Észrevettük már, hogy mezőgazdaságunk, amely pedig nekünk máig is főfoglalkozásunk, messze elmaradt a külföldi ipari államok mezőgazdasága mellett, amely kedvezőtlenebb éghajlati és talajviszonyok mellett sokkal többet termel. Mohón, kellő előtanulmányok és szakismeretek nélkül iparkodunk utánuk. Innen ered a sok balsiker. Ha tehát a jobb jövő érdekében belterjes, indusztriálizált gazdasági rendszerre át akarunk térni, félre kell tenni minden apró féltékenykedést és ha a földművelésügyi minisztérium főhatósága alatt dolgozó, gazdasági szaktudással rendelkező hivatalnokok, akik mezőgazdaságunk fejlesztésén bizonyára teljes erővel dolgoznak, bizonyos irányban kiegészítésre szorulnak, nem szabad elzárkoznunk más minisztériumok alatt dolgozó szakemberek igénybevételétől sem. A gépészeti berendezésekre leginkább rendelkezésre állanak az iparfelügyelők, akik mai feladatuk folytán a gazdaságokban úgyszólván megfordulnak és hatáskörük — némi személyzetszaporítás mellett — könnyen kibővíthető. Nincs is értelme annak, hogy az iparfelügyelő csupán a lokomobil gőzkazánját vizsgálhassa meg, de a lokomobil gőzgépétől a cséplőszekekrényig vezető szíjhoz és a cséplőhöz már semmi köze se legyen. A tapasztalat szerint a cséplőgarnitúrának baleseti veszély szempontjából még legártatlanabb része — amíg vizsgázott gépkezelőt kell alkalmazni — a lokomobilkazán. Ha tehát a többi veszélyesebb gép szakértő hatóság ellenőrzése nélkül működhetik, akkor a gőzkazánt is rábizhatjuk vizsgázott kezelőjére. Ha ellenben az ellenőrzést szükségesnek találjuk, akkor ez legyen teljes és terjedjen ki az ott foglalkoztatott valamennyi alkalmazottnak biztonságára, mert csak így lesz az ellenőrzés valóban értékes. Annak bizonyítására, hogy iparfelügyelőink, a mainál kevesebb értéktelen irodai teendővel terhelve, még jelentékenyen fokozhatják teljesítményüket, cikkem végén két táblázatot mutatok be, amely a németbirodalmi és a magyar iparfelügyelők tevékenységének összehasonlítását bizonyos fokig lehetővé teszi.

E kimutatások szerint Magyarországon minden iparfelügyelő hivatalnokra 226 megvizsgálandó üzem jutott, míg Poroszországban 507. Szászországban 556, Bajorországban 991, Württembergben 681 és Badenben 811. A munkáslétszám összehasonlításánál sem találunk sokkal kisebb ellentétet. A magyar iparfelügyelő átlagosan 6.368 munkás ügyét gondozta. Vele szemben a porosz 10.600, a szász 14.150, a bajor 16.790, a württembergi 13.420 és a badeni 18.790 munkás foglalkoztatásának ellenőrzését vállalta. A magyar iparfelügyelők teljesítménye is kevesebb volt. Minden iparfelügyelő 163 üzemben 176 helyszíni vizsgálatot tartott, míg többször felsorolt német kartársaink a kimutatásban jelzett évek folyamán 264—620 üzemben 394—793 vizsgálatot végeztek.

A magyar iparfelügyelők — amennyire az egyes jelentésekből össze tudtam szedni — a budapestiek és a fiemei figyelmen kívül hagyásával összesen 8.833 napot töltöttek külfoglalkozáson. E 63 hivatalnok tehát át-

lagosan mindössze 140 napon utazott és végzett helyben vizsgálatokat. Az évnek csaknem két harmad részét írásbeli teendők foglalták le. Ennek okát a többi között részletesen a sátoraljaujhelyi iparfelügyelő¹⁾ magyarázza meg: »A hivatal belső ügykezelésében még mindig rendkívül bénítóan hat az a körülmény, hogy a rendelkezésre bocsátott átalányok elégtelen volta megfelelő kezelőszemélyzet alkalmazását meg nem engedi. A mai viszonyok mellett ugyanis használható munkaerőt, akiben a megkívánt megbízhatóság a kellő képességgel párosul, a hivatalok rendelkezésére bocsátott átalányból alkalmazni teljesen lehetetlen. Így tehát az iktatáson és másoláson felül az ügykezelés feladata még mindig a hivatal műszaki személyzetét terheli, amely körülmény utóbbit voltaképeni feladatának teljesítésében természetesen akadályozza«.

Annak idején, amikor az iparfelügyelők első decentrálizációja megtörtént, az irnoki átalányok egészen rendes keretek között állapítottak meg. Írásbeli munka nem volt sok, mert az intézmény gyermekkorát élte, járni tanult. A kevés munka elvégzésére olcsó irnok is vállalkozott és amikor a munka megtorlódott az iparfelügyelő családtagjai vagy máshol, kisegítő irnokok is segítettek. Volt akárhány olyan iparfelügyelő, aki ilyen módon havonként 20–30 koronát megtakarított. Az intézmény fejlődésnek indult, az írásbeli munka megszorodott, beolvadtak a kazánbiztosok rengeteg nyilvántartásaikkal és minden kazánpróbánál újból és újból haszontalanul lemásolandó részletes jegyzőkönyvekkel, bekövetkeztek az évi programok az egy-két hónappal előre készülő, teljesen légből kapott, napok szerint is beosztott, betarthatatlan utitervek és az ezektől eltérő külfoglalkozási naplók »rövid« indokolásaikkal, amelyeket később ívekre terjedő igazolásokkal kellett kiegészíteni és ezzel megszületett az újabb decentrálizáció a valódi szükségletet félig fedező irodaátalányokkal. A jelentésekből úgy látszik, hogy ez az egészségtelen állapot még ma sem szűnhetett meg teljesen. Távbeszélő állomást — amelyet előző bírálatomban sürgettem — az iparfelügyelők már kaptak, néhányan ugyanis kiemelik, hogy ez teendőiket lényegesen egyszerűsíti és iratforgalmuk hirtelen növekedését megszüntette. Az irodaátalányokat is úgy kellene megszabni, hogy az iparfelügyelőnek ne kelljen szűkös fizetéséből pótolni. Az irnokokat pedig ugyanolyan elbánásban kell részesíteni, mint a többi állami hivatalok díjnokait. A törvényhozás bölcsesége gondoskodott róluk és én nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy ez a gondoskodás az állam érdekeit is szolgálja. Nem helyes egyeseket kirekeszteni, mert velük együtt az állam érdekei is csorbát szenvednek. Az iparfelügyelői kar megfelelő irodai segédszemélyzetrel kiegészítve tevékenyebb lesz és kielégítheti azokat a várakozásokat, amelyekkel az állam joggal fordul hozzá.

Összeállítottam magamnak a 41 iparfelügyelői kerület ügyiratforgalmát. Átlagos számítással mintegy 2.000 ügyirat érkezik minden iparfelügyelőhöz. E kétezer ügyiratot iktatni, tárgymutatóba vezetni, fölszerelni, lemásolni, postázni és irattározni olyan föladat, amelyet igen kevés állami hivatalban rónak egyetlen díjnokra. Aki ezt a munkát elvégzi és az iparfelügyelő távolléte alatt a feleket is fogadja, az megérdemli, hogy a többi, kevésbé megterhelt állami díjnokkal legalább is egyenlő elbánásban részesüljön. Az állam is megtalálja a maga számítását, mert e személyzet nem fog minduntalan változni, az iparfelügyelő egyik főtevékenysége nem lesz többé az irnoknevelés, hanem idejét a munkásvédelemnek szentelheti. Megszűnik az az óriási aránytalanság, ami ma az egyes iparfelügyelők működésének összehasonlító vizsgálatánál szemünk elé tolakodik.

Az iparfelügyelői szolgálat érdemi részét a gyárvizsgálatok, baleset-

¹⁾ Marikovszky László iparfelügyelő jelentése 269. lapon.

vizsgálatok, telepengedélyezési és iparfejlesztési tárgyalások, kazánügyi kiszállások, stb. külfoglalkozások képezik. Az ezekre vonatkozó számadatok adnak fogalmat az iparfelügyelő működéséről. Az érdekeltekre és a társadalomra nézve azt az időt hasznosította a legjobban, amelyeket ezekre fordíthatott. A helyesen beosztott, egyenletesen megterhelt iparfelügyelői kar egyes tagjai nagyjában egyenlő időt szánchatnak erre a tevékenységükre. Ha az évi jelentést ilyen világítás mellett vizsgáljuk, nagy csalódás ér minket. Annak a 63 iparfelügyelőnek, akinek külső tevékenységéről a jelentés adatokat tartalmaz, vizsgálatokkal, stb. eltöltött ideje a következő:

6 iparfelügyelő külfoglalkozáson töltött egyenkint	58—	59	napot
3 » » » »		84	»
5 » » » »		93	»
3 » » » »	103—	106	»
7 » » » »	115—	116	»
2 » » » »	126—	129	»
8 » » » »	133—	140	»
5 » » » »	141—	150	»
5 » » » »	154—	157	»
12 » » » »	163—	200	»
7 » » » »	209—	254	»

Az egyenlőtlen megterhelés és ezzel a munkamennyiség is olyan szembeszökő, hogy bővebb magyarázatra nem is szorul. Amelyik kerületben 58 nap alatt a külfoglalkozások elvégezhetők, ott sokan vannak, ahol pedig 209—254 napig utazik az iparfelügyelő, oda több személyzet kell. Amikor ugyanis évi és havi utiprogrammok, külfoglalkozási naplók készülnek, fölterjesztetnek és jóváhagyatnak, el sem képzelhető, hogy a »takarékosság« jelszava alatt az év második felében kiadott utazási tilalmat minden iparfelügyelő csak úgy ötletszerűen kaphatta meg, tekintet nélkül arra, vajjon gyárvizsgálatait az évi programban az év tavaszára vagy őszére tervezte. Az egyik iparfelügyelő jelentésének ide célzó panasza bizonyára tévedésen alapul.

Nincsen a kezemben a kereskedelemügyi m. kir. minisztérium 1913. évi zárszámadása, azonban föl sem tételezem, hogy az iparfelügyelők utazási költségei címén abban az évben fölösleg, megtakarítás mutatkozott és az más célra, esetleg jutalmazásokra fordított. A költségvetés e tétele teljes bizonyossággal kimerült, a törvényhozás akaratának megfelelő módon fölhasználta, azért volt szükséges e rendelet kibocsátása. Megfontolandó azonban, hogy a költségvetések e tételeinek beállításánál nem kellene-e, az iparfelügyelői szolgálat természetére figyelemmel, bőkezűbben mérni. A szolgálat gerince váratlan ellenőrzésekből áll és értékéből csaknem mindent elveszít, ha évszakokra van korlátozva. Ma a valóságban úgy áll a helyzet, hogy télen nem igen működik, mert akkor egyrészt az évi jelentések és egyéb írásbeli teendők dominálnak, de a napok is rövidek, az utazási költségek tehát nagyobbak, maga az utazás is fárasztó, tehát csak a téli időnyhez kötött üzemek kerülhetnek sorra. Tavasszal és a nyár elején az útba eső gyárvizsgálataival a kazánpróbák következnek, hogy a cséplésnél fönnakadás ne legyen. Csak ez után tarthatók tömegesen a gyárvizsgálatok. Ilyenkor az ellenőrző utazások éppen úgy nem tilthatók be, amint a gyárak üzemét sem lehet beszüntetni. A mezőgazdasági munkából fölszabaduló munkásság ilyenkor tódul a gyárakba, ami éppen fokozottabb felügyeletet tesz kívánatossá. Végre is ne felejtjük el, hogy ha minden gyárvizsgálat csak egy-egy balesetet háritana is el, az államkincstár számára a gyárvizsgálatok korlátozása útján megtakarított minden 10 koronás utazási költség az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár munkaadóinak néhány ezer koronájába kerülhet. Munkásérdekekkel ne is komplikáljuk a kérdést.

A társadalmi munkások iparfelügyelői tevékenysége az 1911. évben.

A németbirodalmi iparfelügyelői személyzet és tevékenysége az 1911. évben.

Az iparfelügyelők és tevékenységük	b i r o d a l m i á l l a m b a n																										
	Porosz (1912. évben)	Szász (1910. évben)	Bajor	Württemberg	Baden	Hessen	Mecklenburg-Schwerin	Sachsen-Weimar	Mecklenburg-Strelitz	Oldenburg	Braunschweig	Sachsen-Meiningen	Sachsen-Altenburg	Sachsen-Koburg u. Gotha	Anhalt	Schwarzburg-Sondershausen	Schwarzburg-Rudolstadt	Waldeck u. Pyrmont	Reuss	Sch.-Lippe	Lippe	Lübeck	Bremen	Hamburg	Elsass-Lothringen	Összesen	
Főfelügyelői kerületek (Aufsichtsbezirke) személyzete:	33	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kormány és ipartanácsosok	—	—	1 ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Segédszemélyzetük	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kerületi iparfelügyelők és személyzetük:	173	15	11 ²⁾	4	1	5	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	4	6	239	
Hivatalvezetők	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beosztott iparfelügyelők és segédfelügyelők	96	27	17	12 ³⁾	12 ³⁾	8 ³⁾	1	1	1	2	2	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3	2	3	188	
Segédfelügyelőnők	12	5	5	3	1	2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A személyzet összesen	322	52	35	19	14	15	2	3	1	6	3	1	3	2	3	1	2	1	2	1	1	1	6	9	11	516 ⁵⁾	
Minden hivatalnokra jutott:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipartelep	507	556	991	681	811	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Munkás	10.600	14.150	16.790	13.420	18.790	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vizsgálat	394	527	640	793	748	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Megvizsgált üzem	264	416	482	620	492	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Felügyelet alá tartozó minden:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100 üzem közül megvizsgáltatott	52	75	49	91	61	72	34	52	33	22	38	60	44	45	60	66	44	23	34	49	40	96	84	37	43	—	
100 munkás közül a vizsgált üzemekben dolgozott	85	89	76	93	73	80	68	77	57	43	74	88	80	74	90	82	66	52	47	77	58	98	95	75	74	—	

1) Orvos. 2) Kormánytanácsosok. 3) Közöttük 5 munkássorból. 4) Közöttük 1 munkás. A három segéden kívül építészfelügyelők a városi hivatalnokok között. 5) Az „Internationales Arbeitsamt“-nak „Erster vergleichender Bericht über die zur Durchführung der Arbeiterschutzgesetze getroffenen Massnahmen“ című jelentése szerint Németországnak 1909. évben a gyárak és műhelyek vizsgálatára 513 iparfelügyelője volt. Ezekon kívül 91 bányahatóság 111 felügyelő hivatalnokkal.

A törvényhozás bölcsesége, amely az iparfelügyelői intézmény fenntartására nagy áldozatokat hoz, bizonyára készséggel fogja megadni azokat az eszközöket, amelyek egyetlen munkásvédelmi berendezésünk működőképességét egész éven át biztosítják.

Az iparfelügyelői személyzet és feladata	Egész Magyarországra területén	Néhány kerületi iparfelügyelőségre vonatkozó adatok							
		Budapest székesfőváros	Budapest vidék	Nagyvárad	Sátoraljaújhely	Szabadka	Szatmár-Ném-ti	Nagyszében	Székesfehérvár
Az iparfelügyelői kerületek személyzete:									
Hivatalvezető	41	1	1	1	1	1	1	1	1
Beosztott	32	8	3	1	1	1	1	—	1
Összesen	73	9	4	2	2	2	2	1	2
Minden hivatalnokra jutott:									
Ipartelep	226	280	170	329	109	475	170	1.179	141
Munkás	6.368	13.334	7.992	7.745	3.444	6.414	1.981	6.582	2.558
Vizsgálat	176	273	166	257	98	244	—	428	104
Megvizsgált üzem ...	163	219	158	257	90	237	83	428	102
Megvizsgáltatott:									
100 üzem közül ...	72	78	92	78	83	50	—	36	72
100 munkás közül ...	88	78	98	80	95	74	57	87	97
Az iparfelügyelőségek területe	282.317	194	13.007	10.638	9.500	10.280	10.097	6.032	7.674
Az iparfelügyelet alá tartozó munkások száma	445.768	93.338	31.968	15.491	6.888	12.828	3.962	6.582	5.117

A „természetes“ gyermek helyzete az új polgári törvénykönyv javaslatában.

Írta: dr. Balázs Emil törvénytudós bíró.

Az emberi intézmények között legkonzervatívabbnak a családi szervezet bizonyult.

Minden társadalmi, állami és gazdasági intézmény, sőt maga az állam szervezete is, lényegében változott a középkor óta, egyedül a család szervezete az, amelyet legkevésbé kezdett ki az idők folyása. Lényegében ugyanaz maradt, mint volt a tridenti zsinat idején és annak definíciója még ma is ráillik a házasság intézményére.

Ha egy intézmény oly hosszú időközön át nem változik és képe nemzedékeken keresztül ugyanaz marad, lassankint az a meggyőződés érlelődik meg, hogy annak jellege változhatatlan. Vallási elemek kapcsolódnak hozzá, amelyek azt szentté, érintetlenné teszik és a közvélemény óriási felzúdulását idézi fel, aki az ily — az emberi agyban inveterált — intézményhez nyúl.

Az a körülmény, hogy a család szervezete évszázadokon keresztül szinte érintetlen maradt, még úgynevezett tudományos körökből is azt a meggyőződést váltotta ki, hogy az állam legszilárdabb oszlopa a család és

így veszélyezteti a társas együttélés alapjait az, aki a családi szervezetet bolygatja.

Ez teszi érthetővé, hogy még oly körök is, amelyek pedig máskülönben még a progresszív irányzattól sem riadnak vissza, e kérdésekben egyenesen konzervatív álláspontot foglalnak el.

És ez magyarázza meg, miért foglal el az új polgári törvénykönyv javaslata, különösen annak legújabb, III-ik szövegezése, a házasságon kívül született gyermekek kérdésében oly rideg, visszautasító álláspontot, hogy még azokat a csekély vívmányokat is elejti, amelyeket az új eszmeáramlatnak a II-ik szövegben elérni sikerült.

Pedig bármily konzervatív legyen is a családi szervezet, az idők folyása a társadalmi és gazdasági átalakulások, azt is érintették, arra is hatottak és ha lényegét nem változtatták is meg, arra minden esetre erős és jelentékeny befolyást gyakoroltak, amelylyel a törvényhozónak, mikor évtizedekre kívánja az intézményt rendezni, számolnia kell.

A középkorban és ma is a családi szervezet az apajogon nyugszik; de jelentékeny eltolódás észlelhető már ma az apa helyzetében.

Rége a családot kifelé kizárólag az apa képviselte; az anya kizárólag a család szűk kereteiben élte le életét. Rége kizárólag az apa folytatott, a család keretein kívül, kereseti tevékenységet — szerezte meg a család fentartására szükséges jövedelmet, míg az anya szőtte a vásznat, mártotta a gyertyát és a külvilággal érintkezésbe alig jutott.

Ma már kenyeret is alig sűt a ház asszonya és az alsóbb néposztályok millióit tartva szem előtt — férjével versenyezve — a családon kívül folytat létért való küzdelmet.

Más tehát ma a családapá és családjának egymáshoz és a gyermekekhez való viszonya. Az emberiség életviszonyai, létük alapfeltételei, gazdasági és társadalmi életük körülményei változván, az ezen viszonyok jogi szabályozásában is párhuzamosan változásoknak kell beállani.

Ha a jogi szabályozás nem számol a való élettel, a megváltozott körülményekkel, akkor a törvény nemcsak, hogy nem fogja a jogrendet megszilárdítani, ami pedig egyedüli feladata, de szülő oka lesz számos társadalmi bajnak.

Az a jogi szabályozás, amely a tegnap családjának viszonyait helyesen rendezte, nem felelhet már meg a ma családjának. Minden téren jelentékeny bajokat szűl, ha a törvény nem áll összhangban az élet valódi szükségleteivel, de sehol nem okoz ez oly mélyreható bajokat, mint a család- és örökjog terén, mert hiszen sehol sem nyúl a törvény oly mélyen az ember legbensőbb viszonyaiba, mint éppen ezeken a tereken.

A családi szervezet alapja ma is még kétségtelenül az apajog; de ha lényegileg nem változott is meg az apa helyzete a családban, annyi kétségtelen, hogy az már nem áll oly kizárólagos egyeduralomban, mint ennek-előtte; erősen melléje nyomult az anya és a megváltozott viszonyok a gyermek helyzetén is változtattak. Hogy ezzel a család belső képében bizonyos eltolódások álltak be, azt letagadni nem lehet és miután ezek a változások a megváltozott gazdasági viszonyokból erednek, tehát az emberi társas együttélés valóságos szervezetében, azokkal számolni kell.

A törvényhozás útja ezekkel világosan adva van. Az apajog lényegét fentartva, a család- és örökjogot úgy kell szabályozni, hogy a változott viszonyokra kellő figyelem fordíttassék.

Nem érintve most a család- és örökjog egyéb kérdéseit, fejtegetésünk tárgya a házasságon kívül született gyermekek jogviszonya lesz és mondjuk ki mindjárt, hogy a törvényjavaslat e téren tette a legnagyobb engedményt a konzervatív eszméknek és zárkózott el legmerekvebben a tényleges állapotok helyes felismerése előtt.

Pedig hazánk ritka lakossága mellett, amely a dúló háborúban óriási vérvesztést szenvedett, fokozottabb figyelemmel kell mindazt kerülni, ami alkalmas társadalmi bajok felidőzésére és fokozottabb gonddal kell oly intézményes intézkedéseket tenni, amelyekkel mindenki az őt megillető jogok élvezetéhez jut.

Százezrek jogviszonyváról van szó.

A szoros értelemben vett Magyarországon 1881—1890-ig évenként átlag 54.695 természetes gyermek született. 1891—1900-ban évenként átlag 60.314; 1901—1905-ben évenként átlag 63.692; 1906—1910-ben átlag 64.414 és 1913-ban 60.767.

Viszonyítva a természetes gyermekek számát a törvényesekéhez:

1881—1890-ben átlag	8'4 ⁰ / ₀
1891—1900-ban »	9'1 ⁰ / ₀
1901—1905-ben »	9'8 ⁰ / ₀
1906—1910-ben »	9'7 ⁰ / ₀
1911-ben átlag	9'5 ⁰ / ₀
1912-ben »	9'4 ⁰ / ₀
1913-ban »	9'3 ⁰ / ₀

volt a természetes gyermekek arányszáma. (Magy. Stat. Évkönyv. 1913.)

Egy évtized alatt közel 700.000 gyermek, akiknek jogi helyzetét a javaslat III. szövege a harmadik címének hetedik fejezetében rendezi.

Mindenekelőtt le kell szögezni azt az elvitázhatatlan tény, hogy bármiékként rendezze is az új polgári törvénykönyv a »természetes« gyermekek jogviszonyait, az nem fogja kiirtani a házasságon kívüli nemi viszonyt, nem fogja lehetőtlenné tenni a »természetes« gyermek nemzését.

Amióta családi szervezet van, van törvénytelen gyermek. Annak dacára, hogy a mindenkori törvényhozások erős malumokkal, néha drákói szigorral sújtották a házasságon kívüli nemi viszonyt, az minden társadalomban megvolt; a történeti idők minden államalakulatában születtek ú. n. törvénytelen gyermekek.

Magyarországon még a közelmúltban a törvénytelen gyermek még anyja családjához sem tartozott. Csak az újabb bírói gyakorlat létesítet család- és örökjogi kapcsolatot a természetes gyermek és anyjának családja között; dacára ennek az összes született gyermekeknek több, mint kilenc százaléka született házasságon kívül.

A javaslat nem teremt rosszabb helyzetet a mainál és így azok, akik azt hiszik, azt remélik, hogy a törvénytelen gyermekek szándékolt szigorú elbánása meg fogja szüntetni — vagy akár csak csökkenteni azok számát — azt komolyan nem hihetik, nem remélhetik. Sokkal keményebb viharokat éltek azok át és fenmaradtak.

Abban azonban kétségtelenül igazuk van azoknak, akik a természetes gyermekek jogainak kiterjesztése ellen foglalnak állást, hogy a jog kiterjesztése által a törvényes házasságok száma csökkenne, a természetes gyermekek száma pedig növekednék.

Kérdés már most, hogy a két baj között melyiket válasszuk; bele-

nyugodjunk-e abba, hogy polgártársaink százezrei egész életükön keresztül megbélyegzett homlokkal járjanak közöttünk; tőrjünk-e azt, hogy törvény fossza meg őket apjuktól, annak nevéből, családjától és vagyonától, holott apjuk, az egész életén keresztül, állandó magaviseletével világosan mutatta, hogy gyermekeit a magáénak tartja; és szenvedjük-e el, hogy embertársaink ezrei félszeg törvények bántó rendelkezései folytán a bűn fertőjébe taszítottassanak, mert hiszen a bűnügyi statisztika szinte ordítja, hogy a bűnözők igen jelentékeny része a törvénytelen gyermekekből rekrutálódik?

Vagy nyugodjunk bele abba, hogy a törvényes házasságok száma némi csökkenést fog mutatni és helyébe egy — mint fentebb jeleztem — kiirthatatlan intézmény, az úgynevezett vad házasság némi szankciót nyer.

Az embernek és magának az emberiségnek is az élete, a minden téren való megalkuvásoknak hosszú láncolata. Miért zárkózzunk el éppen a család- és örökjog terén a méltányosság elől és miért ne nyújtsunk a »természetes« gyermekek egy bizonyos kategóriájának némi jogokat, amelyek azoknak a társadalomban bírt helyzetét javítanák, úgy azonban, hogy a törvényes házasság azokkal szemben még elég előnyt nyújtana.

A család lényege a változott viszonyok dacára még ma is az, hogy két külön nemű egyén azon célból egyesül, hogy közös erővel a létért küzdve, születendő gyermekeiknek családi otthont nyújtsanak — azokat felnevelve azt, amit közös fáradsággal szereztek — örökségképen rájuk hagyják.

A család ma is, a külvilággal szemben, egy külön kis világ, amelyben férj, feleség és gyermek együtt és egymásért fáradnak.

A családi jogok részese tehát csak az lehet, aki ennek a külön kis világnak tagja.

E téren tér el a javaslat az élettől s itt követi el a legnagyobb hibát. Lehetetlen szemet hűnyni azon tény elől, hogy van tényleges család, törvényes szankció nélkül; család, amely annak minden benső lényeges tulajdonságával bír.

A család alap gondolatából, lényegéből kiindulva, nem szabad oly törvényt hozni, amely egy valóságos családi életet élő emberi közületből, amely a család fogalmának minden benső lényegét felöleli, minden szankciót megtagad és olybá veszi, mintha a tényleges apa nem lenne apa és a valóságos család nem lenne család.

A törvényjavaslat szerint annak a gyermeknek, akit az apja az egész világ előtt — tetteinek és magaviseletének szakadatlan láncolatával, sajátjának elismert, akit nevelt és kivel a legmeghittebb kötelékben élt — ha az anyával törvényes házasságot nem kötött — annak a gyermeknek — ehhez az apához semmi köze sincs és nem is nyújtatik mód, hogy más módon, mint házassággal, vagy királyi kegyelemmel az apa a helyzeten változtathasson; pedig nem egyszer meghal az anya vagy apa, mielőtt házasságot köthettek volna.

A III-ik szöveg az elismert gyermek típusát eltörölte és így sok esetben lehetetlenné teszi, hogy az apa, bármiként akarná is, segíthessen gyermeke helyzetén.

Elvitázhatatlanul fontos társadalmi és állami érdekek fűződnek ahhoz, hogy jogi értelemben vett családnak csak az a viszony tekintessék, amely a törvény által előírt formák között jött létre.

Logikus és természetes, hogy a család- és örökjog teljét csak az a gyermek élvezze, aki törvényes házasságból született.

Ámde a törvényes gyermek jogállása és azon helyzet között, amelyet a III-ik szöveg a természetes gyermeknek nyújt, óriási a távolság, amelyet misem hidal át.

A törvényes gyermekkel való teljes egyenlősítés és a jog teljes negációja közé teremthetők átmenetek, fokozatok, amelyek szem előtt tartva az állami érdekeket, még kellő malummal sújtják az anyát és gyermeket, hogy a törvényes házasság utólagos megkötését még eléggé kívánatossá tegyék, de amellet módot nyújtanak a kérdés igazságos és megfelelőbb megoldására.

Nem arról van szó, hogy ne sújtsuk az ártatlan gyermekeket szülői hibájáért; — ez nem jogászi — ez tisztára érzelmi érvelés.

Erre könnyű azt válaszolni, hogy sok embert születésénél fogva önhibáján kívül és kizárólag szülői hibájából egyéb szerencsétlenség is érheti; de arról van szó, hogy az államérdeket szem előtt tartva, ne alkossunk oly törvényt, amely előreláthatólag óriási igazságtalanságokra vezet és igen nagy társadalmi bajok kútforrása lesz.

Hogy a külföldi törvényhozások sem nyújtanak többet, sőt a javaslatnál is ridegebben rendezik a »természetes« gyermek jogviszonyait, az nem érv az álláspontom ellen, mert mi sem akadályozza a mi törvényhozásunkat abban, hogy bizonyos téren ő vegye kezébe a kezdeményezést és ne várjon mindig évtizedeket, míg az úgynevezett művelt nyugat valamely újítást elfogad.

Különben a külföldi kódexek már régebbi alkotások; kérdés, ha ma kerülne szóba ott a kérdés, nem foglalnának-e ott törvénybe ma más álláspontot.

Hogy e téren a felfogás óriási átalakuláson ment keresztül a külföldön is, jellemző tünetként reámutatok a »Munkásügyi Szemle« 1916. évi március hó 10-iki számában megjelent közleményre, amely szerint Németországban a kormánykörökben már megállapodás jött létre, hogy a katonák hátramaradottairól szóló törvény kiegészítése révén a törvénytelen gyermekek ugyan olyan hadiárvajáradékot kapjanak, mint a törvényes gyermekek.

Norvégiában pedig 1916. évi január hó elsején az a törvény lépett életbe, amely a házasságon kívül született gyermekeknek az apa után örökösödési jogot, továbbá az apai név viselésének a jogát biztosítja.

Döntő csak az lehet, hogy lehet-e a »természetes« gyermekek helyzetét oly módon szabályozni, hogy az állam és társadalom alapjai meg ne támadtassanak és amellet az ő család- és örökjogi igényeik is a fennálló keretekbe beleilleszthetők legyenek.

A kérdés jogászi és méltányos megoldására az alap önként kínálkozik.

A ma családjának lényegéből kell kiindulnunk és a helyzet kulcsa kezünkben van.

A ma családi szervezete az apajogon alapszik. Az a körülmény, ki valakinek apja — állapítja meg a családi körét, határozza meg társadalmi osztályát és legtöbbször vagyoni helyzetét is.

Az a gyermek, aki törvényes házasságból születik, élvezze a család- és örökjog teljét — legyen apjának és anyjának teljes jogú jogutódja.

A törvény nem képes ugyan természettudományi biztonságot nyúj-

tani arra nézve, ki valakinek apja — de tekintettel az uralkodó erkölcsi világnézetre, tekintettel arra a rendkívüli malumra, amely a házasságtörő nőt sújtja — eléggé biztos alapot teremt arra, a presumptióra, hogy tényleg az az apa, aki az anyával törvényesített nemi viszonyban él.

De a törvényes gyermek egységes kategóriájával szemben nem áll a »természetes« gyermeknek is egységes kategóriája.

Sok erkölcstelen viszonynak képezi csupán köpönyegét a törvényes házasság; viszont sok a törvény által nem szentesített nemi viszony, amely a házaselet legnemesebben felfogott eszményét közelíti meg.

Valamint tehát a törvényes házasság nem mindig a tiszta családi élet képe, úgy a házasságon kívüli nemi viszony sem mindig a bűn fertője.

Nem lehet tehát abból kiindulni, hogy a »természetes« gyermek mindig a bűn fertőjében született; pedig a javaslat III-ik szövege — kétségtelenül abból indul ki; hiszen még arra sem nyújt módot, hogy az apa elismerhesse »természetes« gyermekét. A javaslat 215. §-a csupán annyit enged meg, hogy a gyermek anyja férjének nevét viselhesse, de ahhoz semmi család- vagy örökjogi konzekvenciát nem fűz.

A javaslat óriási hibája, hogy nem számol azokkal a nagy különbségekkel, amelyek a »természetes« gyermekek kategóriáján belül, azokat különböző típusokra osztják.

Ezek a különbségek oly kirívók, a különböző »természetes« gyermekek helyzete, szülőknek egymáshoz való viszonya olyannyira eltérő és azok a körülmények, amelyek között ezek a gyermekek születnek és felnőnek, olyannyira elütők egymástól, hogy mindezeket egy kalap alá fogni egyenesen bűn.

A szülőknek egymáshoz való viszonyából, a körülményekből, amelyek között a gyermek születik és neveltetik — kell kiindulni a kérdés jogi szabályozásánál.

Ha a nemzők között semmi oly viszony nincs, amely a családi kötelekre emlékeztetne; ha a szülők tudatában a nemzés idején még csak szándék, de remény sem lehetett arra, hogy közöttük a családi életre utaló kötelék lesz és hogy a születendő gyermeknek oly családi otthont nyújtsanak, amelyben az apa a férj — az anya a feleség legyen — mi sem szól amellett, hogy a gyermek család- vagy örökjogi kapcsolatba jusson — éppen az apa bizonytalansága miatt — azzal az egyénnel, akihez csupán annyi a köze, hogy róla nyert bizonyítást, hogy anyjával a kritikus időben közösült.

Az élő jogérzetnek elég van téve, ha ily apa a törvény által csupán arra kényszerítettik, hogy a gyermek eltartásáról mindaddig, míg az keresőképes lesz — gondoskodjék. A tartásdíj összege helyesen igazodik az anya társadalmi állásához és az apa vagyoni helyzetéhez; mert ha a gyermek, anyja körén túl menő tartásdíjhoz jutna, ellentét támadna ellátása és azon kör között, amelyben anyja társadalmi helyzete folytán él; ami mindenesetre disszonanciát teremtene a gyermek és környezete közt.

Ámde a »természetes« gyermekek túlnyomó része nem ily viszonyok közt születik. Legfeljebb ha 2–3 százaléka tartozik ehhez a típushoz.

Mégis, a javaslat a »természetes« gyermekek jogviszonyainak szabályozásánál kizárólag ebből a típusból indul ki; sőt még ennek a típusnak is csak egy alfajából, amikor t. i. egy a magasabb társadalmi körökhöz

tartozó ifjú leszáll a nép gyermekéhez és vele rövid ideig tartó és csupán érzékiségen alapuló viszonyt tart fenn. Szinte kirí a javaslatból az a törekvés, hogy valahogy az az alsóbbrendű nőtől származó gyermek ne formálhasson igényt az előkelő apa társadalmi helyzetéhez, rokonságához és vagyonához.

Ámde a »természetes« gyermekek túlnyomó része nem a szerelmi mámor rövid szakában, nem az üzleti szerelem fertőjében születik meg, hanem oly viszonyok között, amelyek a házasság törvényes intézményének minden belső attributumával birnak.

Ha a gyermek oly körülmények között születik, amelyek arra vonatkozólag, hogy ki az atya — a törvényes házassághoz nagyon közel álló valószínűséget nyújtanak — nem szabad ezen tények elől elzárkózni és nem szabad az ily gyermekkel úgy elbánni, mint azzal, akinek nemzője teljesen bizonytalan.

Szerintem a javaslat álláspontja csak az esetre maradhat fenn, ha a gyermek oly körülmények között születik, amelyek semmi vonatkozásban sincsenek a családi élettel.

Már az esetben, ha az anyát a férfi házassági ígérettel csábítja a közösülésre és teszi azt oly körülmények között, hogy a nő az ígéret komolyságában méltán bizhatott, a gyermeknek az előbbi típussal szemben bizonyos többjog nyújtható; mert hiszen az anyában meg volt a családi élet képe; méltán remélhette, hogy születendő gyermekének családi otthont nyújthat, ahol nemzője lesz a család feje.

E ponton a javaslat félrendsabályhoz nyúl. A javaslat 226. §-a ily esetben az elcsábított nőnek kártérítési jogot statuál.

Ugyanazok az indokok, amelyek ily esetben az anya javára szólnak, még fokozottabb mérvben szólnak a gyermek mellett. Ha a javaslat az anyának juttat, miért feledkeznek meg a gyermekről.

Tekintettel arra, hogy a gyermek ez esetben sem születik a családi életre utaló körülmények között, ez esetre sem létesíthető család- és örökjogi kapocs a gyermek és a nemzője között; de ez esetre ne az anya társadalmi helyzete legyen irányadó, hanem az apáé és a tartásdíj összege az apa társadalmi helyzete és vagyonai állapota szerint igazodjék. A tartási kötelezettség tartama is aszerint állapítandó meg, hogy az apa társadalmi helyzetében élő gyermekek mily életkorban szoktak önálló kereseti tevékenységet kifejtteni.

Ez a típus a ritkébbak közé tartozván, annak ily módon való szabályozása nehézségekbe nem is ütközik.

És most vizsgáljuk a természetes gyermekek legnagyobb számát felölölő típusokat.

Nagy városokban, ipari központokban a közös sors, a lakás- és megélhetési viszonyok gyakran terelnek közös háztartásba két különemű egyént, akik a létért való küzdelemben egybeforrva, annak rendje és módja szerinti családi szervezetben élnek, nemzenek gyermekeket, táplálják és nevelik őket és saját társadalmukban házas feleknek ismertetnek is el.

A Galiciával és Bukovinával szomszédos vármegyékben a zsidóknál szintén nem csekély az ú. n. vadházasságok száma.

Nagyobbrészt kiskorúak lépnek ily közös háztartásra, legtöbbször a szülői házban, amely azután a nagykorúság elértekor, vagy más akadály elmúltával, sok esetben törvényes házassághoz vezet; de sok esetben nem nyer szankciót.

A görögkeleti felekezet alsóbb rétegeiben évszázadok óta meggyökeresedett intézmény, hogy oly fiatalok, akik a házasságkötéshez szükséges korban még nincsenek, az érdekelt szülők és rokonok hozzájárulásával — összeállanak — a környezetükben elfogadott házasságkötést folytatnak, amelyhez még bizonyos egyházi szankciót is szereznek.

Ezek közül is többen később törvényesen is egybekelnek, de még többen nem.

Nem csekély azoknak a vadházasságok száma sem, ahol csupán pénzügyi akadályai vannak a házasság törvényes megkötésének.

Így pl. a kaució hiánya a katonatiszteknel. Csendesen, a világtól elvonulva — a legtöbb esetben — tisztességgel folytatnak, gyermekeket nemzenek és fel is nevelik azokat.

Vajjon megfelel-e az igazságérzetnek, kielégíti-e a köztudatot és megfelel-e a helyesen felfogott közérdeknek is, hogy az ily viszonyok között született gyermek ugyanolyan elbánásban részesüljön, mint az előbbi típusúaké.

Életük végéig él együtt valóságos házastársi viszonyban, a férfi és nő. Szereznek közös erővel, közös szenvedéssel és nélkülözéssel, valami kis vagyont. És most meghal az apa. A vagyon minden fillérjéhez a »család« minden egyes tagjának verejtéke tapad. Megfelelhet-e a jogérzetnek — hogy ezt a vagyont és pedig a törvény rendelkezése szerint oly egyének — az apa rokonai — vigyék el azok elől, akik együtt fáradtak a vagyon megszerzésében és akiknek azt az apa — egész életén keresztül tanúsított magaviseletével — szánta is.

Megfelel-e a helyes jogérzetnek és nem hat-e rombolólag a jogrendre és jogbiztonságra, hogy az ily gyermeknek mi köze se legyen apjához — még nevét se viselhesse, holott környezete és a világ, amelyben ők éltek — apja gyermekének ismerte és ismerte el.

Gyenge érvnek tűnik fel ezen lehetetlen helyzet indokolására, hogy hiszen módjukban van az ily vadházasságban élőknek — törvényes házasságra lépni — vagy legalább is halál esetre szóló intézkedéssel vagyoni viszonyaikat rendezni.

Akik így érvelnek, nem ismerik az alsóbb társadalmi rétegek helyzetét, műveltségük fokát és szellemi szintjét.

Rendszerint halvány sejtelmük sincs, mily következményekkel jár, ha frigyüknek a törvény szankcióját meg nem szerzik. Fogalmuk sincs arról, hová és kihez forduljanak a szükséges okmányok beszerzése végett, írni-olvasni alig tudnak és így a szükséges levelek megírására is képtelenek; keresetük rendszerint éppen csak a legegyszerűbb szükségletek fedezésére elegendő; tudatlanságukban a szükséges költségeket óriási nagyságnak gondolják és azoktól visszariadnak.

Napról-napra nehéz testi munkát végezve, se idejük, se akcióképességük nincs mással, mint éppen a legközelebbi ügyekkel törődni és műveletlenségükben irtózva a közhatóságtól, sokkal nagyobbaknak látják a nehézségeket, mint amilyenek azok a valóságban.

Ha ily körülmények közt nem kelnek törvényesen egybe — és nem végrendelkeznek — annak nem szabad oly következményekkel járni, amily következményeket ahhoz a javaslat fűz.

Hogy miért zárkózik el a javaslat oly ridegen attól, hogy a természetes gyermek és apja között bármily család- és örökjogi kapocs legyen, arra

általánosságban már cikkem elején reámutattam; de az általános szempontok mellett alighanem különös tendenciája is van a javaslatnak, és ez az, hogy az uralkodó társadalmat óvja a rendszerint alsóbbrendű anyától lett természetes gyermek család- és örökjogi igényétől.

Hogy ez mennyire áll, következtethető abból, hogy a törvényhozó ott, ahol csupán az alsóbb néposztályok viszonyait rendezi, nem zárkózik el a legmesszebb menő liberálizmustól sem.

Az 1907 : XIX. t.-c. kétségtelenül azokat a néprétegeket tartotta szem előtt, akik testi munkával keresik kenyerüket és ime annak 72. §-a teljesen egyenlősíti a természetes gyermeket a törvényessel. A hivatkozott szakasz harmadik bekezdése úgy intézkedik, hogy a »hátrahagyott gyermekek járadéka tizenhatodik életévük betöltéséig, még pedig *tekintet nélkül a gyermekek törvényes vagy törvénytelen származására*, egyenkint a baleset következtében elhalt munkakeresményének 15⁰/₀-a.«

Ha a törvényhozó ugyanazon viszony elbírálásánál oly messzire megy és a való élet, a tényleges állapotot oly figyelembe veszi, nem logikus hogy másutt abszolút elzárkózik előlük. Családjogi viszonylatról van szó.

Az apában, az anyában és gyermekekben egyformán meg van a családi kapocs és együvé tartozás érzése. A tényleges állapot minden mozzanata családi viszonyra utal, ha ehhez hozzájárul még az a körülmény, hogy a szülők között még házassági akadály sincs, igazán indokolatlan, oly rideg álláspontot elfoglalni, mint teszi azt a javaslat.

A törvény feladata az államban, a társadalomban, helyes egyensúly-állapotot teremteni.

A családi szervezetben, a családi életben, mégis csak a lényeg a fődolog.

Ám élvezze a család- és örökjog teljét, aki a formák betartásával keletkezett családnak köszöni létét.

Ámde a helyes egyensúly mégis csak azt követelné, hogy ha valaki egy annak rendje és módja szerinti családi közületben született — amelyben azonban a törvény által előírt forma nem tartatott be — ne fosztassék meg teljesen minden kapocstól, amely őt apjához fűzi, mikor ezt a kapcsolatot — az emberi törvénytél hatalmasabb törvény — a természet törvénye már megteremtette, és az összes érdekelték azt el is ismerték.

Kiindulva az államérdekből — koncedálva azt, hogy igen fontos érdekek fűződnek a házasság intézményének és a családi szervezetnek szigorú szabályozásához, még mindig erősen meggondolandó — nem vétünk-e sokkal erősebben az állam vitális érdekei ellen, ha a természetes gyermekek utóbb leírt típusát teljesen megfosztjuk a családi lét előnyeitől; mert hiszen a ma családja az apajogon alapulván, apa nélkül nincs család.

Azt hiszem a felelet csak az lehet, hogy a társadalom és állam szilárdsága, jogbiztonsága csak nyerne azzal; mert hiszen az az egyén, aki születésénél fogva bélyeget hord homlokán, sohasem válhat nyugodt és békés honpolgárrá és sokkal kevesebb előfeltétel űzi ki a jogrend kereteiből és hajtja a jogrenden kívüli állapotba, mint azt, akinek családi köre menedéket nyújt az élet viharában.

Felállítom tehát a tételt.

Az a gyermek, akinek szülei családi életre utaló állandó kapcsolatban élnek, ha közöttük oly házassági akadály nem volt, amely a házasság megkötését lehetetlenné tette, viselje apja nevét és örökölje törvényes gyermeklétében is, azzal egyenlő joggal, apja szerzeményi vagyonát.

Apja rokonaihoz családi kapocs nem fűzi; azok után öröklési igénye nincs és nem örökli apja ági vagyonát sem.

Ezzel a természetes gyermek egy családi közületnek törvény által elismert tagja lesz, de szemben a törvényes gyermekkel még eléggé hátrányos helyzetben, hogy szülőire nézve együttélésüknek a törvény szankcióját megszerezni, még eléggé kívánatos lesz.

Nincs kizárva, hogy az apa hosszabb ideig együtt élvén az anyával, bármily oknál fogva az együttélést megszünteti és a gyermeket elismerni nem akarja.

Ilyen esetben megadandó a gyermeknek a jog, hogy a törvény által biztosított igényeit az apa ellen indítandó státusperben érvényesítse.

Az apa elhunytá esetén a per az apa törvényes örökösei és a kir. ügyész által képviselt kincstár ellen lenne lefolytatandó, örökös nem létében pedig csupán az ügyész ellen.

A per feladata lenne bizonyítani, hogy a gyermek szülei, a nemzés idején a házasság életre emlékeztető állandó jellegű viszonyban éltek.

Ha a szülők között oly házassági akadály forgott fenn, amely közöttük a törvényes házasságot lehetetlenné tette, bármily benső életközösségben éltek is azok, a gyermek családjogi kapcsolatba apjához nem hozható.

Ki lévén zárva az ily szülők között a házastársi kapcsolat, ki kell zárni a családi kapcsolatot a gyermek és apja között is és így ezt a gyermeket a természetes gyermekek első típusa alá kell sorozni.

A mi már most a javaslat különös rendelkezéseit illeti, helytelen szerintem a 222. §. rendelkezése. E szerint az anya, anyai rokon vagy gyermekvédelmi közintézet, ha a gyermeket tartja, az eltartási követelés érvényesítésére önálló felperességi jogot nyertek. Ámde abból, hogy a gyermeket az anya vagy más, a jelenben tartja, nem következik, hogy a gyermeket a jövőben is, a tartásdíj fizetési kötelezettségének egész tartamán fogja tartani. Igen könnyen megesik, hogy a gyermeket tartó anya vagy rokon a jogerős ítélet meghozatala után nem gondoskodik többé a gyermekről. Az ítélet őt jogosítja fel és pedig saját személyében a tartásdíj felvételére, esetleg behajtására.

A kötelezett apa, habár tudja, hogy az ítéletben jogosított nem gondoskodik a gyermekről, végrehajtás terhével köteles neki fizetni.

Az árvaszék a saját hatáskörében, a jogerős bírói ítélettel szemben, csupán hosszadalmas perrel érhetne célt a gyermek érdekei megvédésére.

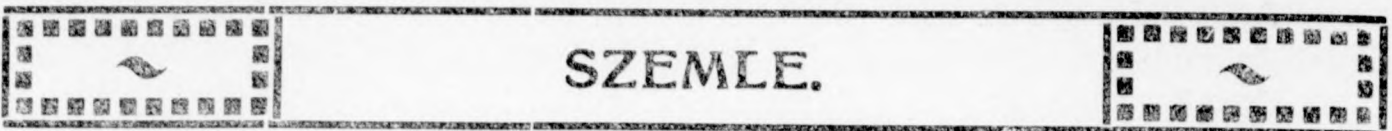
A multa nézve, a már teljesített tartás ellenében megilleti az eltartót a jog, de a jövőre nézve kizárólag a természetes gyermek legyen a felperes; az ítélet az ő javára szólván, módjában lesz az árvaszéknek a mindenkori eltartónak juttatni a tartásdíjat.

Hogy ki képviseli a gyermeket a perben, az nem lényeges, az csupán a képviselő kérdés, a lényeg az, hogy a gyermek a tartási igényétől meg ne fosztassék.

*

Hazánk a dúló háborúban férfilakosságának színét, virágját veszíti el, — óriási vérveszteség pótlandó.

Azt hiszem, ha a természetes gyermekek jogviszonyait az új polgári törvénykönyv a javaslattól eltérően — megfelelő módon fogja rendezni, lakosságunk szaporodásában, a gyermekhalandóság csökkenésében — és a bűncselekmények apadásában fog első sorban annak jótékony hatása megnyilatkozni.

 SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A Reichsversicherungsamt elnökének előadása Budapesten.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének meghívására dr. Kaufmann, a német birodalmi biztosítási hivatal elnöke, március 16-án délután 6 órakor az új városháza közgyűlési termében nagyérdekű előadást tartott »Szociális gondoskodás és a háború« címmel. Az előadáson jelen voltak: a kereskedelemügyi miniszter képviselőjében Vargha Gyula államtitkár, a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Tóth Lajos miniszteri tanácsos, az igazságügyminiszter képviselőjében Töry Gusztáv államtitkár és Fodor Ármin kúriai bírósági elnök. Ott voltak továbbá György Aladár volt földművelésügyi miniszter, Papp Árpád, Mentsik Ferenc, Szladits Károly, Fáy Gyula miniszteri tanácsosok, dr. Dollinger Gyula, dr. Tauffier Vilmos, dr. Grósz Emil, dr. Sarbó Arthur egyetemi tanárok, dr. Baumgarten Nándor közigazgatási bírósági elnök, Szánthó Menyhért miniszteri osztálytanácsos, a Társadalmi Múzeum igazgatója, dr. Giesswein Sándor pápai prélat, országgyűlési képviselő, dr. Demjén Géza és Berczel fővárosi tanácsnokok, a budapesti orvosi világ kitűnőségei, a munkaadó- és munkásszervezetek tagjai és a pénztári tisztviselők közül igen sokan, úgy, hogy a nagy helyiséget a hallgatóság zsufolásig megtöltötte.

Szterényi József v. b. t. t., ny. államtitkár előbb magyar nyelven üdvözölte a közönséget, majd német nyelven folytatva, bemutatta a vendéget, mint a világ legnagyobb szociális alkotásának, a német munkásbiztosításnak legelső képviselőjét, amely ma már 25 millió lakosra terjed ki baleset; [20 millióra betegség; és 16 millióra rokkantság esetére való biztosítási részében, amely naponként 2 és fél millió márkát fizet ki munkásoknak szolgáltatásokban, ami több, mint amit Magyarország összes hadban álló katonai családjainak hadisegély gyanánt fizet; amely a tüdővész elleni küzdelemre egymaga többet áldoz évenként, mint amit Magyarország mint állam, egész közegészségügyére, kórházakat és egyetemi klinikákat is beleértve és amely munkásbiztosítás a háború alatt hadijótékonyosságra egymaga 106 millió márkát szavazott meg, ami szinte négyszerese az egész magyar hadi jövedelemadónak.

Ezután dr. Kaufmann tartotta meg előadását, amelyet a Munkásügyi Szemle az előadó által készített bő kivonatban alkalmilag közölni fog. A zúgó tapssal fogadott előadás után Szterényi József mondott német nyelven köszönetet az előadónak, reámutatva, hogy így néz ki a barbár német nemzet, ily hatalmas kultúr-alkotásokkal gyarapítja az emberiség javára szolgáló intézményeit, mint ahogy az előadó hűen festette. Minthogy pedig az előadó kimutatta, hogy a német betegség esetére szóló biztosítás 24%-át öleli fel az összlakosságnak, viszont ő is kimutatja, hogy Magyarország is igyekszik eleget tenni szociális kötelességeinek s nálunk is már kerekén 14 millió munkás részesül a betegség esetére szóló biztosítás áldásában, ami az összlakosság 8%-ának felel meg. Mi még kezdetén vagyunk szociális politikánkban, de folytatni akarjuk ugyanazon ethikai és szociális alapon, mint a németek, a világnak ez a legnagyobb nemzete, amelyet kulturális, szociális és gazdasági tekintetben példakép akarunk követni. Minthogy pedig az előadó kiemelte a német munkások hazafias magatartását a háborúban, szóló is kötelességének tartja rámutatni a magyar munkásság ugyancsak hazafias magatartására, amely a polgári társadalom fiaival vállvetve és egyenlően teljesíti a harctéren és itthon kötelességeit hazáért és királyért, amely magatartásával jogot szerez magának arra, hogy sorsával az állam fokozott mértékben foglalkozzék. Kiemelte a magyar munkaadók hazafias áldozatkészségét alkalmazottaikkal szemben, majd arra kérte az előadót, hogy hazatérve Németországba, hirdesse ott, hogy megismerte itt a magyar nemzetet, amely nemzeti fenmaradásáért és állami léteért egy évezred óta küzdve, érzi a nagy német nemzettel való szövetségének szükségét, de viszont várja attól is kulturális elhagyatottságában való támogatását, amely állami önállóságának megóvása mellett politikailag is, gazdaságilag is szorosabbra kívánja fűzni Németországhoz való viszonyát, hogy nemcsak államok szövetsége álljon fenn, hanem a nemzetek benső szövetsége is.

Biztosítási kötelezettség. A kereskedelemügyi miniszter 83.803/1915 VI—D. számú ítélete szerint az önálló iparos is biztosított tagja alkalmazotti minőségében a munkásbiztosító pénztárnak, ha túlnyomó jövedelmét a biztosítási kötelezettséggel járó alkalmazotti foglalkozásból nyeri. — A m. kir. Kúria Rp. VI. 1.608/1915. számú ítélete szerint a városi rendőr az 1907 : XIX. t.-c. 3. §-a értelmében nem esik balesetbiztosítási kötelezettség alá.

Hadi foglyok balesetbiztosítási kötelezettségéről. A hadi foglyok balesetbiztosítási kötelezettségéről a hadügyminiszterium legutóbb az osztrák belügyminiszteriumhoz intézet iratában nyilatkozik. A hadvezetőség az ellenséges államok hadi fogságba esett katonáit, akik hadi fogságuk tartama alatt balesetet szenvednek, a katonák ellátására vonatkozó törvény szerint kártalanítja olyan mérvben, amely mérvben ez keresetképtelenségük csökkenése folytán indokolt. Ugyanez a kötelezettség áll fenn az ellenséges államokra nézve, amelynek polgárai Ausztriában vagy Magyarországon hadi fogságban vannak és balesetet szenvednek. Ezen okból sem a hadvezetőségre, sem azon munkaadókra, akik hadifoglyokat alkalmaznak, nem forog fenn az a kötelezettség, hogy hadifoglyokat baleset esetére biztosítsák. A hadügyminiszterium előtt ismeretlenek az Oroszországban és Szerbiában a baleset biztosításra nézve érvényes törvényes szabályok. Annyi azonban bizonyos, hogy hadifoglyokkal való nagyon rossz bánásmód a balesetek és sérülések egész sorozatát okozza, melyekért megfelelő intézmények hiányában kártalanítást az illető államtól a hadi fogoly nem kap. A »Reglement, betreffend die Gesetze und Gebräuche in Landkriege (H. C.)« kontemplálja ugyan a hadifoglyoknak állami és magán munkákra való alkalmazását, azonban biztosítási kötelezettségről nem tesz említést. Ezen szabályzat szerint a hadifoglyok díjazására nézve olyképen kell eljárni, hogy díjazásuk a saját hadsereg tagjainak díjazásával azonos legyen. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a hadifoglyok hadi fogságuk tartama alatt bizonyos értelemben a saját haderőbe kapcsoltnak bele, amely munkáerejük felett belátása szerint rendelkezik. A hadi foglyok balesetbiztosítási kötelezettség megállapítása olyan előnyt jelentene a saját hadsereg tagjaival szemben, akik biztosítási kötelezettség alá nem esnek, ami semmi esetre sem volna helyénvaló.

Bányatársuladánál biztosított tagok kártérítési követelése. A magyar királyi Kúria 1915. Rp. VI. 239. számú ítéletével kimondotta, hogy a bányauzemeknél balesetet szenvedett alkalmazott kártérítési követelésének a bíróság előtt való érvényesíthetősége nincs ahhoz az előfeltételhez kötve, hogy kárkövetelésének megállapítása végett előbb a bányatársuladához forduljon.

Az államvasuti gépgyári alkalmazottak kártalanítási igényei. A magyar kir. Kúria 1915. július 22-én kelt Rp. VI. 165. számú ítéletével kimondotta, hogy »az 1907 : XIX. t.-cz. 10. §-a alapján az Országos Pénztárnál való biztosítás hatálya alól kivont államvasuti gépgyári alkalmazottak nincsenek elzárva attól, hogy akkor, amidőn akár a baleseti kártérítéshez való jog, akár a miniszter által meghatározott ellátás összege vitássá válik, az 1907. évi XIX. t.-c. VII. fejezetében meghatározott mérvű kártérítés iránti igényüket a munkaadó ellen a rendes bíróságnál érvényesítsék. Az ilyen kereset indításhoz előzetes büntető eljárás nem szükséges.«

Venereás betegségek ellen való védekezés. Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal körrendeletet intézett a munkásbiztosító pénztárakhoz, amely körrendeletben utalt a belügyminiszternek a venereás betegek ellen való védekezés tárgyában múlt év december hó 29-én 106.009. szám alatt és ez év március hó 10-én kelt 32.600. szám alatt kiadott körrendeletére. A körrendelet szerint a fertőzőképes venereás betegeket kórházi ápolásban kell részesíteni, a továbbkezelést igénylő nemi bajos katonákról pedig nyilvántartást kell vezetni. A Hivatal a miniszteri rendeletet azzal közli a pénztárakkal, hogy amennyiben katonai állományhoz tartozó egyének venereás betegségben gyógykezeltetnek, azok gyógykezelésének eredményéről minden naptári félév végén az I. fokú egészségügyi hatóságnak bizalmas jelentést tegyenek.

Kerületi munkásbiztosító pénztár vezetésének átvétele. Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal a verseci kerületi munkásbiztosító pénztárt a pénztár igazgatósági és felügyelő-bizottsági tagjainak hadbavonulása és eltávozása miatt az 1907. évi XIX. t.-c. 163. §-a értelmében saját vezetése alá helyezte.

Választott bírósági ítéletek] meglebbezése. Az Országos Pénztár oly határozatot hozott, amelylyel elrendelte, hogy a baleseti kártalanítási ügyekben hozott mindazon választott bírósági ítéletek, amelyek ellen a Pénztár felebbezéssel nem élt, a felebbezési határidő lejártának bevétele nélkül foganatosítandók, még abban az esetben is, ha az ítéletet igénylő netán meg is felebbezte volna. Az Állami Hivatal az Országos Pénztár e határozatát mint törvénybe ütközőt megsemmisítette és utasította a pénztárt, hogy a választott bíróság ítéletei csakis a jogerőre emelkedés esetén foganatosítandók.

Kerületi munkásbiztosító pénztárak állami segélye. Az Országos Pénztár a helyi szervek 1914. évi zárószámadásának letárgyalása kapcsán megállapította, hogy a világháború következtében a kerületi munkásbiztosító pénztárak oly nagymérvű gazdasági és pénzügyi válságba kerültek, hogy a rájuk háruló feladatokat a törvényben biztosított, alapszabályokban meghatározott jövedelmekből fedezni képtelenek voltak és arra az állami segélyre, amelynek tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztést intéztek, a helyi szervek rászorultak. Az Országos Pénztár elnöksége elhatározta, hogy a kereskedelemügyi miniszterhez ismételt felterjesztést intéz és ebben az állami támogatás iránti kérelmet a miniszter jóakarátú figyelmébe ajánlja.

Kerületi pénztári alkalmazottak szolgálati szabályzata. Az Országos Pénztár múlt év december hó 17-én előterjesztéssel fordult az Állami Hivatalhoz és kérte, hogy a kerületi pénztárak szolgálati és fegyelmi szabályzatát a Hivatal hagyja jóvá. A Hivatal értesítette az Országos Pénztárt, hogy a maga részéről is óhajtja, hogy e kérdések mielőbb rendezést nyerjenek, azonban a kérdésnek befejezésre juttatásában rendkívül akadályozza az, hogy amúgy is nagyon csekély személyzeti létszáma a háború folytán igen érezhetően csökkent, de mégis reméli, hogy a sürgetett ügyet aránylag igen rövid idő alatt napirendre tűzheti.

Kezelési feleslegek beszállítása. Az Országos Pénztár körrendeletileg felhívta a helyi szerveket, hogy az 1915. év kezelési feleslegüknek kétharmadrészét haladéktalanul szolgáltatassák be, nem várva be a zárószámadásoknak az Országos Pénztár és az Állami Hivatal által történő letárgyalását.

Kerületi munkásbiztosító pénztárak évi jelentése. Az Országos Pénztár köriratot intézett a kerületi pénztárakhoz, hogy az 1915. évi működésről szóló jelentésnek nyomdai úton való sokszorosítását mindaddig mellőzzék, míg a békés viszonyok helyreálltával a legközelebbi közgyűlés megtartható lesz.

Pályázat aligazgatói állásra. Az Országos Pénztár elnöksége február hó 11-én tartott ülésében kimondotta, hogy a dr. Szemenyei Kornél elhalálása folytán megüresedett aligazgatói állásra nyilvános pályázatot hirdet. Pályázótól előképzettségként hazai főiskolai (tudomány vagy műegyetemi, jogakadémiai) szerzett vagy honosított oklevél kívántatik meg. Pályázati határidő a hirdetménynek a Munkásbiztosítási Közlönyben való első megjelenésétől számított 45 nap. A hirdetmény a március hó 9-iki Munkásbiztosítási Közlönyben jelent meg.

Gyógyszerészeti munkálatok díjainak felemelése. A m. kir. belügyminiszter a március hó 6-án kelt 25.597/1916. B. M. számú körrendeletében megengedi, hogy a gyógyszerészek 1916. április hó 1-től kezdődőleg további intézkedésig a vények árához a gyógyszerészeti munkálatok díjának 20%-át hozzászámíthassák. A munkadíjak felemelését a miniszter az elsőrendű élelmi és ipari cikkek árának nagyarányú és rohamos emelkedésével indokolja.

Engedmény a gyógyszerárakból. A magyarországi gyógyszerészek az Országos Pénztárral vagy annak helyi szerveivel kötött szerződésekben a pénztárak részére a szállított gyógyszerek után bizonyos %-nyi engedményt adnak.

Gyógyszerészi körökben most mozgalom indult meg az irányban, hogy az engedményeket beszüntessék. A beszüntetést a hallatlan módon megdrágult gyógyszeranyagok és az edényzet beszerzésének nehézségeivel indokolják az érdekelt gyógyszerészek.

A debreceni tüdőbeteg gondozó-intézet fennállása óta kifejtett működéséről jelentést adott ki, amelyben közli, hogy az intézmény a debreceni kerületi munkásbiztosító pénztár kezdeményezésére alakult s a gondozóban azok is orvosi ellátásban és segélyben részesülnek, akik nem esnek az 1907. évi XIX. t.-c. szerinti biztosítási kötelezettség alá. Az intézmény fentartásához a magyar királyi belügyminiszter évi 8.000 koronával, Debrecen város törvényhatósága pedig évi 10.000 koronával járul hozzá. Az intézet vezetését és a betegek orvosi ellátását a munkásbiztosító pénztár vállalta. A működésről szóló jelentés beszámol arról, hogy a gyógykezelésre szorulóknak száma állandóan emelkedett és hogy szegénysorsú betegeket természetbeni segélyben is részesítettek. Az intézetnek 1915. évi december végén mintegy 21.000 korona készpénzvagyona volt.

A háború által a postaközlekedésben okozott zavarokat a Reichsversicherungsamt egy igazolási kérdésben legutóbb figyelembe vette. A szóbanforgó elsőfokú ítélet 1914. július 12-én kézbesített, 1914. augusztus 11-én adta fel »express« igénylő a felebbezést, amely azonban csak 1914. augusztus 13-án kézbesített. Az igénylő mulasztását véltlennek kellett kimondani, mert a német postaintézmény ismert megbízhatósága mellett feltételezhette, hogy a 11-én express feladott küldemény kellő időben érkezik és így a késedelem nem az igénylő mulasztására, hanem a háború folytán a postaközlekedésben beállott zavarokra vezethető vissza.

Büntető rendelkezések felvétele a betegsegélyző pénztárak szabályzataiba. Az egyik betegsegélyző pénztár oly rendelkezést kívánt felvenni a pénztári tagok kezelésére vonatkozó szabályzatokba, amely szerint a szabályzat ellen vétő tagoktól a kezelés, a betegség tartamára vagy a folyó évre elvonható legyen.

A stuttgarti felső biztosítási hivatal megállapította, hogy az ilyen rendelkezés a szabályzatokba nem vehető fel. A szolgáltatások, így az alapszabályszerű többlétszolgáltatások is a jogosultaktól csakis a törvényben, illetve alapszabályokban kifejezetten megállapított esetekben vonható el. Ezenfelül nem lehet a többlétszolgáltatások nyújtását attól a feltételtől függővé tenni, hogy vajjon a pénztári tagok vagy hozzátartozóik az orvosi rendelkezésnek, illetve a pénztári vezetőség rendelkezéseinek eleget tesznek-e. A Reichsversicherungsordnung 529. §-a részletesen felsorolja azokat az eszközöket, amelyek a pénztári tagokkal vagy hozzátartozóikkal szemben igénybe vehetők. Ezek között nincsen felsorolva a családtagokat megillető kezelés időleges elvonása. A törvényben biztosított jogokat a szabályzatok nem korlátozhatják.

A német szövetségstanács rendelete a katonai szolgálati idő beszámításáról, a rokkant és hátramaradottak biztosításában. A német szövetségstanács 1915. évi december hó 3-iki kelettel rendeletet adott ki, amelyben kimondja, hogy a biztosítottak a német vagy osztrák-magyar katonai szolgálatban töltött ideje önkéntes biztosításként beszámíttatik anélkül, hogy ezen időre a járulékok befizetendők volnának. A biztosításra kötelezettek nézve a Reichsversicherungsordnung 1393. §-a állapítja meg azt a kedvezményt, hogy a biztosított katonai szolgálatának időtartama járulékfizetési heteknek tekintetnek, anélkül, hogy a járulékok fizetendők volnának. A Reichsversicherungsordnung ezt a kedvezményt a rokkant és hátramaradottak önként biztosítottjaira nézve is kiterjeszti. A rendelet további paragrafusai megállapítják, hogy azok, akik járulékaikat a háború által okozott akadályoztatás folytán kellő időben nem teljesíthetik, pótlólag eszközölhetik a fizetéseket azon év végéig, amelyben a háború befejeztetik. Ehhez képest állapítatnak meg az elévülési idők is. Olyan járulékok, amelyek fizetettek, dacára annak, hogy ezen rendelet szerint nem volnának fizetendők, az illető biztosítottaknak visszatérítetnek. A rendeletnek 1914. évi augusztus hó 1-ig van visszamenőleges hatálya és a már folyamatban levő eljárások tekintetében is alkalmazandók. Befejezett eljárásokra nézve pedig a rendelet alapján újrafelvételnek van helye.

Öngyilkossági kísérlet és rokkantjáradékra való igény. A birodalmi biztosítási hivatal állandó gyakorlata megállapította, hogy az öngyilkossági kísérlet által okozott rokkantság alapján járadék nem igényelhető, mert ez a rokkantság az illető szándékos cselekményének tulajdonítható, kivéve természetesen, ha az öngyilkossági kísérletnél beszámíthatatlanság volna megállapítható. E döntés kapcsán arra nézve merült fel kérdés, hogy az öngyilkossági kísérlet kizárja-e annál a járadékigény érvényesítését, akinél az általa okozott rokkantság csak évek után áll be. A birodalmi biztosítási hivatal teljes ülése megállapította, hogy az öngyilkossági kísérlet által okozott rokkantság után járadék nem fizethető az esetre sem, ha a rokkantság a kísérlettől számítva, több év után állt be.

Baleset okozta betegség kezelése közben végzett operáció. A birodalmi biztosítási hivatal kimondotta, hogy az üzemi baleset okozta betegség kezelése közben a sérültnek javasolt operáció, amely azonban közvetlen összefüggésben a balesettel nincs és amelynek a Berufsgenossenschaft hozzájárulása nélkül magát alávetette, nem tekinthető baleset következményének.

A birodalmi biztosítási hivatal ugyanis kétségtelennek látja, hogy közvetlen okozati összefüggés a baleset és a halállal járó operáció között nincs. Azonban közvetett okozati összefüggést sem lehet megállapítani. Feltétlen szükség ugyanis az operációra nem volt, az elhaltnak módjában lett volna a javasolt operációt visszautasítani. Nem is valószínű, hogy az orvosok olyképen állították be az esetet a beteg előtt, hogy az operáció feltétlenül szükséges. Nem állapítható meg tehát a közvetlen összefüggés és így igénylőt ez okból utasította el a birodalmi biztosítási hivatal igényével.

Ortopéd cipők engedélyezése nem tehető függővé normális cipők ellenértékének szolgáltatásától. Ezt az elvet mondotta ki legutóbb a birodalmi biztosítási hivatal I. A. 7.118/14. számú határozatával. A határozat indokolása szerint a Reichsversicherungsordnungnak a gyógyászati segédeszközökre vonatkozó rendelkezése nem engedi meg annak fellelését, hogy a biztosító intézet a törvény szerinti köteleességét a biztosított ellenszolgáltatásától tehetné függővé.

A biztosítóintézet azon felfogása mellett, hogy csakis a biztosított ellenszolgáltatása ellenében tartozik az ortopéd cipőt, mint gyógyászati segédeszközt nyújtani, arra vezetne, hogy ilyen ellenszolgáltatás nélkül a biztosítóintézetnek joga volna megtagadni a gyógyászati segédeszköz szolgáltatását, ez pedig semmiképpen nem lehet a törvény intenciója. Kétségtelen, hogy az ortopéd cipők gyógyászati segédeszközök és ezek természetben szolgáltatandók. Az az ellenvetés, hogy igénylőnek a baleset nélkül is cipőt kell viselnie és ezért legalább évi 12 márkát fizetnie, tehát azáltal, hogy a biztosítóintézet maga viselné a gyógy-cipő teljes költségeit, igénylő alaptalanul gazdagodnék, nem áll meg az előbb kifejtettekkel szemben.

Természetbeni járandóságok után fizetendő betegsegélyezési járulékok. A berlini biztosítási hivatal a természetbeni szolgáltatások után fizetendő járulékok kérdésében érdekes határozatot hozott.

P. cukrászdatulajdonos S. munkást pincérként készpénzfizetés nélkül alkalmazta és ettől a betegsegélyezési és rokkantsági járulékoknak őt terhelő részét a törvényes nagyságban meg is kapta. S., aki az általa fizetett összegek visszatérítését követeli, azzal az indokolással, hogy a legfelsőbb közigazgatási hatóság nem intézkedett arra nézve, hogy miképpen fizetendő azoknak járulékaik, akik munkájukért csakis természetbeni ellenszolgáltatást kapnak, vagy pedig, akiknek szolgáltatásai harmadik személyek által díjaztatnak.

A hivatal az igényjogosságot nem állapította meg. Ugyanis 1913 december 15-én Brandenburg tartomány kormányelnöke oly rendeletet adott ki, hogy azok, akik munkájukért csakis természetbeni ellenszolgáltatást kapnak, a járulékrészüket hetenként utólag a munkaadójuknak megtéríteni tartoznak.

Ez a rendelet csupán az esedékesség időpontját állapítja meg, de semmi esetre sem szünteti meg a fizetési kötelezettséget arra az esetre, hogyha a munkaadó később követeli a járulékot. A rendelet semmiféle időbeni korlátozást az alkalmazottnak említett megtérítési kötelezettsége tekintetében nem tartalmaz, mert itt nem arról van szó, hogy a munkaadó levonni jogosult a munkása béréből a járulék reáeső részét, hanem arról a kötelezettségről, hogy a munkás, aki természetbeni illetményt kap, a reá eső járulékot megfizetni tartozik az esedékességtől eltérő későbbi időpontban is.

Pénztári orvosok adója. A m. kir. közigazgatási bíróság 10.404/915. sz. elvi határozatában megállapította, hogy a munkásbiztosító pénztári orvosok a pénztártól élvezett illetményeik után a III. osztályú kereseti adót tartoznak fizetni.

Köteles-e a betegsegélyző pénztár azt vizsgálni, hogy a táppénz-utalványt benyújtó fél jogosult-e a táppénz felvételére. A pénztárakra fontos kérdésben döntött az osztrák belügyminiszter egyik betegsegélyző pénztár felelőse alapján.

Egy színésznő panaszt emelt a bielitzi polgármesteri hivatalnál, mint a bielitzi kerületi betegsegélyző pénztár felügyeleti hatóságánál azért, mert 27 koronányi táppénzét a pénztár a színigazgatónak, a táppénzutasalvány bemutatása ellenében, de külön meghatalmazás nélkül kifizette, s az igazgató a felvett táppénzt neki át nem szolgáltatta. A polgármesteri hivatal kötelezte a pénztárt arra, hogy a 27 korona táppénzt a színésznőnek fizesse ki. A határozat indoka szerint a betegsegélyezésről szóló törvény előírja, hogy a biztosítottnak törvényszerű járandóságait sem lefoglalni, sem engedményezni avagy elzálogosítani nem lehet, s minden ily irányú megállapodás vagy jogügylet érvénytelen. Ebből következik, hogy a pénztár csak a biztosítottnak személyesen avagy külön meghatalmazott megbízottjának teljesíthet fizetéseket, s mivel a pénztár a táppénzt meghatalmazás nélkül fizette ki a színigazgatónak, a biztosítottal szemben fennálló kötelezettségét nem teljesítette. Kötelezte tehát a pénztárt, hogy a 27 koronát a színésznő kezeihez fizesse ki.

A kerületi pénztár a határozat ellen a sziléziai tartományi kormányzóságtól kért jogorvoslatot. Kérelmében kifejtette, hogy a szóban levő esetben nem az a kérdés, hogy a pénztár egy harmadik jogosulatlanul megtartotta, hanem hogy a színigazgató a pénzfelvételeire jogosult volt-e vagy sem. A törvénynek nincs rendelkezése arra, hogy a táppénzt csak a biztosított kezeihez lehet kifizetni, sőt az alapszabályok általánosságban és teljes határozottsággal előírják, hogy a kifizetés a táppénzutasalvány ellenében történjék; ennek folytán a táppénzutasalvány teljesen elegendő meghatalmazásnak tekintendő. Evvel ellentétes gyakorlatot képzelni sem lehet, mert az esetek egy részében a beteg nincs abban a helyzetben, hogy személyesen jelentkezék, s a pénztárak lehetetlen helyzetbe kerülnek, ha mindenkor azt kell vizsgálniok, hogy az utalványt bemutató teljes érvényű meghatalmazott-e vagy sem, s ez végül is a közjegyző előtt kiállított meghatalmazásokhoz vezetne. A betegsegélyző pénztárak nem vizsgálhatják, hogy az utalványt bemutató mily körülmények között és a beteggel fennálló minő viszonylat alapján jutott annak birtokába. A pénztáraknak más kötelességük nincs, mint a táppénzutasalvány-ürlepet kiszolgáltatni a betegnek, s a szabályszerű utalvány bemutatójának a táppénzt kifizetni.

A sziléziai kormányhatóság a pénztár megkeresését visszautasította avval, hogy miután az ügy lényege, hogy a panaszttevő színésznő nem kapta meg a törvényszerű segélyt, tehát egy a pénztár és a tag között felmerült vitás segélyügyről van szó, mely a választott bíróság elé tartozik, a polgármesteri hivatal nem illetékes a kérdésben dönteni, s felhívta a pénztárt, hogy a színésznőt a választott bíróság elé utasítsa.

A kerületi pénztár a határozat ellen a minisztériumhoz fordult, s a belügyminisztérium a következőképen határozott: A bielitzi polgármesteri hivatal határozatát feloldja, mert a szóban levő ügyben a felügyeleti hatóság intézkedésére jogalap nincs. Az ügy vizsgálatánál az a mérvadó, hogy a kerületi betegsegélyző pénztár alapszabályszerű kötelességének megfelelőleg a táppénzutasalványt felmutatónak a táppénzt kifizette. Az, hogy a kerületi pénztárt terheli-e mulasztás, s ha igen, mennyiben azért, hogy a kifizetés nem az igényjogosult kezeihez történt; továbbá, hogy ebből a pénztárra minő következmények hárulhatnak, a politikai hatóság hatáskörébe nem tartozik. A bielitzi betegsegélyző pénztár eljárása a biztosítási törvény rendelkezéseivel ellentétben nem áll.

A fenti határozatból kitűnik, hogy a betegsegélyző pénztár törvény- és alapszabályszerű kötelességének teljesen megfelelt akkor, midőn az alapszabályok rendelkezéseinek megfelelőleg a táppénzt a szabályszerű táppénzutasalványt bemutatónak kifizette. A döntés nem is lehetett más, mert egyébként a táppénzkifizetés lehetetlenné válnék, ha a pénztárak kötelesek lennének vizsgálni, vajjon az, aki a táppénzutasalványt bemutatja, egyúttal a pénz átvételére is jogosult-e vagy sem. Ily gyakorlat mellett a pénztárak végnélküli kártérítési perekbe kevertetnének és az adminisztráció óriási módon komplikálnék.

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

Kártérítési kereset a munkaadók ellen. A m. kir. Kúria Rp. VI. 166/915. számú ítélete szerint ha az 1907. évi XIX. t.-c. értelmében baleset esetére biztosított alkalmazott balesete folytán megindított büntető eljárást a bíróság büntető felelősség hiányában megszünteti, a munkaadó elleni kártérítési keresetet nem lehet érdemlegesen elbírálni, hanem azt pergátló körülmény alapján vissza kell utasítani. A 6.413/1914. VI. pt. számú kúriai ítélet szerint pedig az 1907. évi XIX. t.-c. 82. §-án alapuló pergátló körülmény akkor is fenforog, ha a büntető-bíróság a munkaadót vagy megbízottját nem törvény alapján hatóságilag elrendelt óvókészülék alkalmazásának elmulasztása miatt, hanem másnemű gondatlanság miatt mondta ki bűnösnek.

A budapesti férfi szabómunkások háborús drágasági pótléka. Lapunk f. évi 1—2. számában írtunk a budapesti férfiszabómunkások bérmozgalmáról. A március elsején lejárt bérszabály meghosszabbítása tárgyában megindult tárgyalások befejeződtek. A bérszabályt meghosszabbították újabb egy évre, azzal a feltétellel, hogy erre az időre a bérszabály tételeihez 25 százalékos drágasági pótlék jár a munkásoknak. Ebbe a 25 százalékosba azonban beleszámítatik az az összeg, amit egyes munkaadók a háború tartama alatt már drágasági pótlék gyanánt fizettek. Az időbéres munkások 25 százalékos pótléka szintén az után a bérösszeg után számíttatik, amit az illetők a háború kezdete idején kaptak. A darabszamos bértételek eszerint a szerződés idejére változatlanul megmaradtak, az időbérmínimumok azonban a 25 százalékos pótléknak megfelelően emeltettek. E bérmínimumok most: napszabóknak heti 36·20 K., kézimunkásoknak óránként 42, erős kézimunkásnak 54, önálló munkásnak 67 fillér. A pótlék mindenütt március 1-től visszamenőleg fizetendő.

Női munkaerők alkalmazása. A Molnárok Lapja írja, hogy a népfölkelésre kötelezettek bevonulása miatt a munkáshiány érzékenyen sújtja a malomiparosokat. Nem egy malomiparos kénytelen volt női segédmunkásokat beállítani, amely körülmény az üzem biztossága tekintetében is figyembeveendő. A nő ugyanis olyan veszedelmes üzemben, mint aminő a malomipar, alig használható.

A kisipar háborús statisztikája. Az Országos Iparegyesület hivatalos lapja a »Magyar Ipar« megkeresést intézett az ország ipartestületeihez, hogy adjanak felvilágosítást arról, hogy az ipartestületnek hány tagja vonult be katonai szolgálatra. A felhívásnak a 420 ipartestület közül mindössze 170 tett eleget, ezek közül is csak 154 szolgáltatott adatokat. Az adatok szerint bevonult 16.982 önálló iparos, akik 24.416 segédmunkást foglalkoztattak. A beszolgáltatott adatok szerint segédmunkás nélkül dolgozott 6.120 iparos, egy-két segédmunkással 6.742, három-öt segédmunkással 2.085, ötnél több segédmunkással pedig 774 iparos. A hadbavonult iparosok közül üzemét 8.157, tehát a bevonultaknak 47·91% szüntette be. A megadott adatok figyelembevételére alapján eszközölt számítás szerint a bevonult önálló iparosok száma az egész országban mintegy 30.000-re tehető, az általuk foglalkoztatott segédmunkások száma 50.000-re, a hozzátartozó családtagoké pedig 50—55.000-re. Ezekbe a számokba nincsenek beleszámítva a 43—50 éves iparosok.

A németországi építőmunkások bérszabály-szerződésének meghosszabbítása tárgyában folyt tárgyalások megakadásáról írtunk lapunk előző számában. A munkaadók szövetsége újabban hajlandónak mutatkozott bizonyos drágasági pótlék megadására. És pedig megajánlott 5.000 lakosú s annál kisebb városokban 4 pf. óránkénti pótlékot, nagyobb városokban, ahol a munkaidő 9 óra, óránként 6 pf., ahol 9 óránál hosszabb a munkanap, óránként 5 pfenniget.

A porosz államvasutak nyugdíjpótló pénztára a háborúban elhaltak özvegyeinek és árváinak kivétel nélkül a teljes özvegy- és árvajáradékat fizeti, ha az elhunytnak a szabályszerű várakozási ideje még nem is telt le. Ez a szabályoktól eltérő járadékfizetés eddig 50 millió márká biztosítástechnikai deficitet okozott a pénztárnak. A vasutasok külön betegsegélyző pénztára az elesettek hozzátartozóinak szintén 150 márká rendkívüli segélyt ad, ami ennél a pénztárnál is deficitet okozott. A többkiadás fedezésére a pénztár tagjai havonként egy heti járulékkal többet fizetnek. Ez azonban nem elég a hiány fedezésére.

Anyasági biztosítás.

A Stefánia-Szövetség anya- és csecsemővédelem szociálpolitikai szakosztályának ülése.

I.

1916. évi március hó 18-án.

Elnök: Dr. Szterényi József, v. b. t. t., ny. államtitkár.

Elnök: Mélyen Tisztelt Szakosztály: Van szerencsém az ülést megnyitni s a megjelent hölgyeket és urakat, tisztelt tagtársainkat melegen üdvözölni. A múlt ülésen szakosztályunk a Stefánia-Szövetség legfontosabb szociálpolitikai problémáját vette fel tárgyalásai körébe, dr. Pap Géza osztálytanácsos úr előadása alapján: az anyasági biztosítást.

Szociálpolitikai szempontból e kérdésnek sikeres megoldása egy csapással dülőre juttatná azt az egész nagy kérdést, amely az anyaság szempontjából bír az országban jelentőséggel, nevezetesen megvalósítaná szövetségünknek azt az alaptételét, hogy az anya gazdasági hátrányt ne szenvedhessen azért, mert gyermeket hoz a világra.

Ennek a kérdésnek az előadása kapcsán az előadó úr a maga összefoglaló beszédében nem konkretizálta olyképp a javaslatokat, hogy azok a további tárgyalásoknak alapjául szolgálhassanak s azért méltóztassék megengedni, hogy már most kiegészítve, illetve kiszedve az ő gazdag anyagából és összefoglaló beszédéből a konkrét javaslatokat, a t. szakosztály tárgyalásainak irányításául azokat csoportosítsam.

Az előadó úr javaslatai lényegükben a következők:

1. Az anyasági biztosítás kötelező alapon terjesztessék ki a mezőgazdasági munkásokra és cselédekre, továbbá a házi cselédek és napszámások, takarítónők, mosónők, házi varrónők, stb. összes csoportjaira.

2. Az anyasági biztosítás hatálya ne szorítkozzék kerek számban 150.000 ipari munkásnőre, hanem ölelje fel az arra utalt összes anyákat és anyajelölteket, a közel milliányi, egész női munkásosztályunkat.

3. A fennálló betegsegélyező törvény módosíttassék olyképpen, hogy jogosítsa fel a pénztárákat, miszerint a megtakarított feleslegből alapszabályaikban meghatározandó terhességi és szoptatási segélyeket nyújthassanak, amelyekhez az állam — ha csekélyebb mértékben is — járuljon hozzá.

4. Az anyasági biztosítás az érdekeltség közös intézményében és kizárólag ebben történjék, a meglevő szervezet megfelelő átalakításával és végül

5. az állam által hozandó áldozatok inkább a nemi betegségek gyógyítására berendezett intézetekre, továbbá szülészeti kórodák és szülőházak szaporítására fordíttassanak.

Ezekben véltem összefoglalhatóknak t. szakosztály, az előadó úr javaslatait.

Már most méltóztassék megengedni, hogy eltérően a rendes szokástól, amely szerint az elnöki rezümét a tárgyalások végén szoktam összefoglalni, néhány szempontot bátor lehessek a t. szakosztály figyelmébe ajánlani, mint a vita során figyelembe veendő, de mindenesetre megvitandó kérdéseket.

Abban, hogy az anyasági biztosítás kötelezővé tétessék, nem hiszem, hogy köztünk bármi eltérés lehessen, miután az önkéntes biztosítás Európa szerte, ahol ezzel tettek kísérletet, mindenütt csődöt mondott és a legkonzervatívabb nemzetek is, amelyek régebben az önkéntes biztosítási alapon állottak, a kötelező biztosítás alapjára tértek át.

A kérdés, amelyet az előadó úr az anyasági biztosítás kiterjesztése szempontjából felvet, tulajdonképpen két részre osztandó. Méltóztatnak tudni, hogy a magyar törvény, az 1907. évi ipari munkásbiztosítási törvény az egyedüli egész Európában, amely családtagokra is kiterjeszti a kötelező gyógykezelést, az orvosi segélyt s a gyógyszernyújtást, tehát tovább megy, mint a német törvény is. Ebben a vonatkozásban tehát a biztosított férfiaknak a feleségeik és a velük közös háztartásban levő felnőtt leánygyermekük, tehát az anyasági biztosítás körébe eshető tényezők ezen vonatkozásban már is kötelező kezelés alatt állanak. Rájuk tehát kiterjed a törvény kötelező ereje. A másik rész pedig volna, amint az előadó úr javasolja, a biztosításnak a kiterjesztése teljesen új kategóriákra, ami egyrészt a meglevő ipari munkásbiztosítási törvény kiegészítésével történhetik, másrészt azonban a mezőgazdasági munkásoknak új törvényhozási intézkedés alapján kötelező biztosítása által.

A terhek tekintetében merül itt fel egy igen fontos elvi kérdés, amelyet a t. szakosztály szíves figyelmébe bátorodom ajánlani és pedig két részben. Az egyik vonatkozik arra a követelésre, amelyet nem az előadó úr vetett fel, de amely felmerült több oldalról, s amelynek jogosságát éppen a Stefánia-Szövetség körében nem lehet vita tárgyává tenni, hogy tudniillik annak a biztosított munkásnak a felesége vagy leánya, ha anyaságba jut, táppénzt is kapjon, hogy a gazdasági helyzete ne romoljék a lebetegedés következtében. Mert hiszen ha maga nem is biztosított, nem is közvetlen kereső nő, már tudniillik a betegség esetére való biztosítás szempontjából, de családi, szociális viszonyait véve figyelembe, hogy vagy másással vagy egyéb mellékmunkával foglalkozik, vagy a gyermekek nevelésével, vagy a háztartás más ágával, amelyen akkor másképpen kell neki segítenie: ezáltal itt egy fontos szociális feladat áll elő, hogy a lebetegedett anyának, ha önmaga nem is biztosított, tehát táppénzre joga még a mai törvény szerint nincs, a táppénzre való jogát is megszerezzük.

A másik, t. szakosztály, hogyha a mezőgazdaság körében behozzuk a kötelező biztosítást, ugyancsak a családtagok segélyezésével, akkor egy hiátus áll elő a fedezeti kérdés szempontjából. A biztosított nőnek a biztosítási alapelve szerint magának a munkaadóval paritásos alapon kell fedeznie a maga biztosítási költségeit. Minthogy a mi törvényünk szerint a lebetegedés a biztosított nőnél egyenlő elbírálás alá esik a risqué professionel elvével, mint munkában történt megbetegedés, amennyiben a törvény nem tesz különbséget anyaságból vagy egyéb, megbetegedés között. De itt t. szakosztály, ahol a nem biztosított nőkről, a családtagokról és a mezőgazdaságban alkalmazottak kérdéséről szorosabb foglalkozási vonatkozásban van szó, hanem általános állami és nemzeti tekintetekről, e népszaporodás nagy elvéről, akkor nem lehet ezt a terhet meggyőződésem szerint az érdekeltségre áthárítani, miként az előadó úr az összes terheket az érdekeltségre, tehát a munkaadóra és munkásra, iparosra, gyárosra és munkásaikra, a földbirtokosra és gazdasági cselédre akarja hárítani.

Itt tisztázni kell a fogalmakat. Itt egy nagy nemzeti feladatról van szó, a népszaporodás előmozdításáról, amely a legkevésbé sem áll összefüggésben közvetlenül a kereső foglalkozással. Ez nagy állami feladat. Azt kell tehát kérnem a t. felszólalóktól, hogy ezt a kérdést is vonják a vita körébe, vajjon nem kell-e követelni azt, hogy ezeknek a terheit, valamint a szoptatási és terhességi védelem idejére eső segélyeket az állami közterhekből kell előteremtetni.

Hozzájárul ehhez még, t. szakosztály, az a körülmény is, hogy ha mi nem fogjuk ezt az álláspontot elfoglalni, akkor természetesen nehézégeket gördítünk magának az anyasági biztosítás nagy kérdésének az útjába, mert az érdekeltség, amely már ma is meglehetősen terheket visel a munkásbiztosítás érdekében, joggal fogja azt a kérdést felvetni, hogy

jut hozzá, mint érdekeltség, amelynek semmi néven nevezendő kapcsolata a népszaporodásnak ezen kívánalmaival nincsen, hogy ennek a terheit egyoldalúan maga viselje.

Én itt ennek kapcsán csak bátor vagyok arra utalni, hogy a német Kriegs-Wochenhilfe is, az a segély, amelyet a Német Birodalom a háború alatt a szülő anyáknak fizet, az otthon levő feleségnek juttat az úgynevezett Kriegs-Wochenhilfe címén, azt mutatja, hogy már a német törvényhozás rátért arra az elvi alapra, hogy nem ugyan kitejezetten az állam terhének minősíti, de a közületre hárítja át, mondván, hogy amennyiben a pénztárak nem bírják ezt fedezni, a községek fogják fedezni. Természetesen végső eredményében az állam lesz majd a fizető.

A másik szempont, t. szakosztály, amelyet célszerűség okából bátorodom b. figyelmükbe ajánlani, a mezőgazdasági munkáskérdésre vonatkozóan — miután szomorú, eléggé el nem ítéhető magyar viszonyaink folytán féltékenykedés okából nem lehet egységes szociálpolitikát csinálni és egy nagy, egységes szociális alkotást megteremteni, mint a Német Birodalomban, ahol ez az összes kereseti ágakra egyformán terjed ki — mondom, ezt nálunk nem lévén lehetséges megcsinálni, bátorodom azt a kérdést felvetni, nem helyesebb-e, ha mi ezt a szervezeti részt ketté választjuk.

Az ipari munkásokhoz kapcsoljuk hogy a kiterjesztését az egész biztosítási szervezetnek mindazokkal az új kategóriákkal, amelyek ugyan nem szorosan vett ipari foglalkozások, de legközelebb az iparhoz állanak; a mezőgazdasági munkások kérdését pedig új szervezetre, akár a fenálló gazdasági munkáspénztárra, akár annak kapcsán a községekre bizzuk, mert hiszen nagyon szétszórtnak kell kezelni és az adminisztráció drágasága itt célszerűség szempontjából ez utóbbit is javasolhatja. De vigyázzunk arra, hogy ezen nagy kérdés taglalásában disszonáns hangot ne provokáljunk a mezőgazdák részéről, aminőnek a nyomát már láttuk bizonyos észrevételekben, amelyeket vitánkhoz, illetőleg az előadó úr javaslatához tettem, mintha itt az a tendencia volna, hogy bármilyen részben a mezőgazdaság önállóságát, vagy érdekeit érintenők.

Ezeket a szempontokat tartottam szükségesnek a t. szakosztály becses figyelmébe ajánlani és ezzel a vitát megnyitom. *(Helyeslés.)*

Dr. Reinitz Ernő: Nagyméltóságú Elnök Úr! Mélyen Tisztelt Szakosztály! Azt hiszem, mindannyian nagy köszönettel tartozunk az elnök úr öccellenciájának azokért a tájékoztató szavakért, amelyekkel ezt a vitát megnyitni kegyes volt. Bizonyos, hogy azon szempontok alapján, amelyeket ő vázolt, sokkal tisztábban és egyszerűbben fogjuk ezt a kérdést megvitathatni.

Még a fülünkben, mondhatnám, a szívünkben csengenek azok a szavak, azok a fejtegetések, amelyeket az elmúlt napok egyikén Pap Géza dr. tanácsos úr volt szíves nekünk itt az anyasági biztosítás kérdésében előadni. Nagy élvezettel hallgattuk és olvastuk azt a mélyen járó, ismeretanyagban gazdag és nagy tanulmányra valló előadást, amelyet ehhez a tárgyhöz fűzni szíves volt. Én a magam részéről őszinte örömmel konstátálom azt, hogy felfogásban és a mai helyzet kritikájára vonatkozóan teljesen egyazon úton haladok vele úgy, amint azt a referátumban jelezni szíves volt.

Teljesen egyetértek vele abban, hogy amennyiben az anyasági biztosítás intézménye ma szélesebb alapra lenne fektetendő, ezt nem külön intézmény keretében, hanem egységes intézmény keretében kellene megvalósítani, annak a figyelembe vétele mellett, hogy a segélynek, nevezetesen a gyermekágyi segélynek a mértéke, amelyet a munkásbiztosító pénztár ma szolgáltat, kevés; kevésnek kell minősíteni a segély időtartamát is, valamint mindenekfelett kicsinek kell minősíteni és megállapítani azt a kört, amelyre a munkásbetegsegélyzés a törvény alapján kiterjed. Mindez a hiánya a törvényhozásnak sürgős reparációra, sürgős javításra szorul, mert ha valamikor, akkor éppen ezekben a szomorú napokban szükséges és sürgősen szükséges az, hogy az anyák és csecsemők védelmében megtegyük mindazt, amit e tekintetben a kötelességünk és lelkiismeretünk parancsol. *(Helyeslés.)*

Itt akarok rögtön hivatkozni azokra a szavakra is, amelyeket ilyen kiterjesztett anyasági biztosításnak erkölcsi és nevelő hatásáról mondott az igen tisztelt előadó úr, jelezvén ezzel azt, hogy minden oktatásnál, minden nevelésnél sokkal többet ér a gyakorlati beavatkozás, mert a gyakorlati alapon szerzett tudás és ismeret minden legélénkebb és minden legszemléltetőbb szónál is sokkal hatékonyabb.

Amint az elnök úr öexcellenciája volt szives ismertetni, az 1907. évi XIX. törvénycikk az anyasági biztosítást olyképen oldja meg, nevezetesen a törvény 50. §-a, hogy szülés esetében, a nőtagoknak, a következő segélyekre van igényük: szülés esetében ingyen szülészeti támogatásra és gyógykezelésre továbbá gyermekágyi segélyre a rendes táppénzzel egyenlő összegben, a lebetegedés első napjától számított hat hétig. A biztosítottal közös háztartásban élő, keresettel nem bíró nem biztosított családtagok szülés esetén a szükséges szülészeti támogatásban és gyógykezelésben részesülnek. Gyermekágyi segély nincs. A gyermekágyi segély, miként a táppénz, a járulék kiszámításánál alapul vett átlagos napi bérösszeg fele.

Ez az a mérték, amelyre bátorkodtam az imént mondani, hogy elégtelen, mert a hat hét nem elegendő idő és a napibér átlagának a fele nem elegendő segély. A t. előadó úr úgy szavaiban, valamint az írásában is ezt a mértéket az anyasági biztosítás félénk kísérletének és félrendszerabálynak nevezi. És ezt teljes mértékben alá kell írni. Annál inkább bizonyos meglepetésemre szolgált és legyen szabad kimondanom, bizonyos csalódás érzetét keltette bennem, hogy, mikor arról volt szó, hogy az előadásában helyes kritikával megállapított mai viszonyoknak a konzekvenciáit levonja, akkor megáll olyan pontnál, amelynél én a magam részéről, de mindazok a körök is, amelyek az anyasági biztosítás kérdésével foglalkoznak s ezt mély és beható tanulmány tárgyává tették, amely pontnál, mondom, mi sokkal messzebbre akarnánk menni, azonban még mindig nem oly messzire, hogy azt soknak, vagy túlzottnak lehetne minősíteni.

Az előadó úr ilyképen nem kívánja a szolgáltatások felemelését, nem kívánja az idő mértékének a kiterjesztését és nem kívánja a szoptatási segély felvételét sem és csupán azt kívánja, hogy a kategóriákat terjesszük ki ill. a törvény keretei közé kötelezőleg besorozandó nők számát terjesszük ki arra a mértékre, amelyet a szükség és a körülmények parancsolnak. Én úgy gondolom, hogy ha tisztán ennél a pontnál állunk meg és nem kívánunk többet, mint amennyit az előadó úr óhajtott, akkor megint csak azt kell mondani, hogy amit alkotunk, az félénk kísérlet és félrendszerabály marad. Már pedig azt gondolom, hogy ha a Stefánia Szövetség ezt a nagy és szent ügyet a magáévá tette és ha komolyan és hathatósan segíteni akar, akkor nem szabad félrendszerabályt alkotni, nem szabad félénk kísérlettel beérni, hanem meg kell mindent tenni, hogy ezt a kérdést gyökeresen, csakugyan azzal a hatással oldjuk meg, amelyet ettől az intézménytől, — ha tényleg arra a nivóra emeltetik, amint azt kívánjuk, — várni lehet.

Leszek oly bátor az álláspontomat, amely szerint a t. előadó úrnak a megállását a kategóriák kiterjesztésénél elégtelennek tartom, indokolni, és pedig azon számadatok alapján, amelyeket ő a Munkásügyi Szemlében megjelent tanulmányában erre vonatkozóan közölni szives volt.

Ime, ő azt mondja: a pénztár biztosított nőtagjai szülési eseteinek száma volt 1909-ben 5.540, 1910-ben 5.743, 1911-ben 7.457. 1909-ben az egy-egy gyermekágyi esetre jutott gyermekágyi segély 31 K 37 fillér, 1910-ben 31 K 03 fillér, 1911-ben 31 K 43 fillér volt. Vagyis mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy ha alapul vesszük a segély időtartamának a mértékeül azt a hat hetet, amelyre a betegsegélyző pénztárnak a segélyezése kiterjed, a szülő hat héten keresztül naponként 1909-ben 74 fillért, 1910-ben 73 fillért, 1911-ben 65 fillért kapott. Azt hiszem, hogy ezekhez a fillérekben mozgó számadatokhoz semmiféle kommentárra szükség nincs. Ebből nemcsak megélni, de még ezenfelül az anyaság költségeit fedezni abszolúte lehetetlen. Azt hiszem, ez semmiféle további magyarázatra vagy indokolásra nem szorul. Ez még a II. napibérosztály fél bérátlagának is alig felel meg, amelyhez a nőtagok zöme tartozik.

De még ha úgy volna is, hogy csak négy héten keresztül adta a pénztár ezt a 31 koronát . . .

Közbeszólások: Még addig sem adta! (Úgy van.)

Dr. Reinitz Ernő: . . . erre is rögtön rá fogok térni; tehát tegyük fel, hogy négy héten keresztül adta, akkor is 1909-ben 1 K 12 fillér, 1910-ben 1 K 10 fillér, 1911-ben 0.98 fillér jut napi segély gyanánt.

Mélyen Tisztelt Szakosztály! Mit bizonyít ez? Ha azt mondjuk, hogy a teljes hat héten át adta a pénztár a segélyt, amint arra kötelezett lett volna, akkor feltétlenül azt kell mondani, hogy lehetetlenül kevés az a hetven és néhány fillér. Ha pedig azt mondjuk, hogy nem hetven és néhány fillért, hanem 1 K és 10 fillért kapott, akkor az derül ki, hogy nem hat, hanem 4—3—2 héten keresztül kapta. Ha pedig így áll a dolog, akkor éppen elértünk a bajnak ahhoz a fontos pontjához, amely ellen a leghathatósabbban akarunk küzdeni és amely a leglényegesebb pontját képezi annak az akciónak is, amelyet a Stefánia Szövetség folytatni akar.

Mert világos dolog, hogy azok a mozgalmak, amelyek a segélyezések mértékét, összegét és időtartamát kiterjeszteni akarják, éppen azokból a megállapításokból indulnak ki, amelyeket egyrészt a gyakorlat, főleg azonban az orvosi tudomány tett és amelyek azt bizonyítják, hogy a szülés után 2—3 héten át kapott segély lehetetlen, hogy azt a célt szolgálja, amelyet az anyasági biztosítás szolgálni hívatott.

Éppen ezért csekélységem és azok a körök, amelyekről már voltam bátor az előbb említést tenni, a következőket kívánjuk:

Kívánjuk mindenekelőtt azt, hogy a gyermekágyi segély az átlagos napi-bér teljes összegében legyen megállapítandó. Másodsor kívánjuk azt, hogy a gyermekágyi segély fizetésének tartama hat hétről tizenkét hétre legyen kiterjesztendő. Harmadsor, hogy a szoptatási jutalom, ...

Közbeszólások: Segély!

Dr. Reinitz Ernő: ... inkább azt mondom, hogy jutalom. Bocsánatot kérek, de azt gondolom, hogy az anyának ez a, bár igen természetes kötelessége teljesítéseért legalább annyiban jár jutalom, sőt kitüntetés, mint azoknak a fő vezetőknek, akik mostanában a világ legtermészetellenesebb, az emberhez legméltatlanabb tevékenységben, a saját fajtájuk pusztításában szereznek érdemeket. (Élénk helyeslés.)

Mondjuk azonban, hogy szoptatási segély. És pedig ez a segély adassék a rendes táppénzzel egyenlő összegben, feltéve, hogy az anya bebizonyítottan maga szoptatja a gyermekét, a gyermekágyi segély megszűnésétől további 12 hétig.

Leszek oly bátor e hármaskiterjesztés indokaira is rámutatni.

A terhesség idejében, a szülés utáni időben a gyermekágyi segélynek a napibér teljes átlagában való megállapítását a következő szempont indokolja: a terhesség idejében, illetve a születés után az anyának fokozottabb kiadásai vannak, tehát ebben az időben a rendes keresetének a fele nem lehet elég e fokozott kiadások fedezésére, sőt, ha lehetne, a rendes napibérenél magasabban megállapítandó gyermekágyi segélyben kellene részesíteni.

Ami a kiterjesztésnek a szükségét illeti, indokolom azt a következőkkel:

Feltétlenül, szükséges, hogy az anyák a terhességnek az utolsó idejében mindenféle munkától távol tartassanak és távol maradhassanak és ne kényszerüljenek arra, hogy a szülés elérésének az utolsó pillanatáig a munka mellett maradjanak. A mai segély egyáltalán nem terjed ki a szülés előtti időre, csakis a szülés utáni időre, vagyis a terhesség védelme a mai anyasági biztosítás keretében egyáltalán benn nem foglaltatik. Tehát mindenekelőtt szükséges, hogy a terhesség ideje is megfelelő védelemben részesüljön, mert éppen úgy, mint ahogyan a legnagyobb ártalmak, közegészségügyi és per consequentiam gazdaságpolitikai károk keletkeznek abból, hogy az anyák a szülés után azonnal munkába állanak, ugyanúgy származnak nagy károk abból is, ha az anya a terhesség legutolsó pillanatáig kénytelen a munkában maradni.

Szükséges tehát annak a lehetőségnek a megteremtése, hogy az anya legalább négy héttel a szülés előtt a munkától távol tarthassa magát épp úgy, mint a szülés után legalább 6—8 hétig, mert az orvostudomány megállapítása szerint, ezekben az időkben az anyának feltétlen kíméletre van szüksége, tekintettel azokra a nagy elváltozásokra, amelyeket az asszony szervezetében a szülés előidézés és amelyeknek rendes mederbe terelődése legalább is ennyi időt vesz igénybe.

Tudvalevően úgy a terhesség idejében, mint a szülés után is az ellenálló képessége az asszonynak sokkal kisebb a rendesnél és sokkal inkább befogadóképes a betegségekkel, főleg ipari mérgezésekkel szemben — különösen ipari munkásknőkről lévén szó — tehát feltétlenül szükség van arra, hogy az anyasági biztosítása ezt a momentumot a legkomolyabban értékelje és figyelemre méltassa.

Ami a szoptatási segély kívánságát illeti, ebben a körben éppen a közel-

multban sokat beszéltünk a szoptatás kérdéséről, tehát mindannyian tudjuk, milyen jelentősége van annak, ha az anya a gyermekét 2-3-4 hónapon át a szülés után szoptathatja.

A dr. Madzsar t. barátom által közölt statisztikából állapítom meg, amely Kölnben felvett adatokról szól, hogy azoknál a csecsemőknél, akiket kilenc hónapon keresztül táplált az anyjuk, 3°/_o, a háromtól kilenc hónapon belül anyatejjel táplált gyermekeknél 12°/_o és a három hónapnál kevesebb ideig szoptatott gyermekeknél 35°/_o volt a halálozás. Ebből látható, hogy a gyermekhalandóságra micsoda óriási befolyása van annak, ha az anyának módot nyújtunk arra, hogy a szülés után bizonyos időn át a gyermekét maga szoptathassa. Erre módot kell tehát adni és azt hiszem, erre nem lehet semmiféle kiadást sokallani.

Nagyon természetes, hogy mikor a szolgáltatásoknak a felemelésére és időbeli kiterjesztésére nézve ilyen javaslatokkal állunk elő, tudatában vagyunk annak, hogy ennek pénzügyi oldala is van és hogy ezen pénzügyi oldal éppen olyan fontos, vagy talán még fontosabb kérdés a megoldás szempontjából.

És itt mindenekelőtt legyen szabad egy megjegyzést tenni azokra a számításokra, amelyeket az előadó úr volt szives tenni. En nem kívánok most foglalkozni azokkal az apró differenciákkal, amelyek a bevonandó körökből eredő anyák számára vonatkoznak, csak meg akarom említeni, hogy én nem egy millió, hanem másfél millió munkásnőre számítottam az 1910. évi népszámlálási statisztika alapján, de hiszen itt pár ezerre menő elszámítás lehetséges. Azonban leszek bátor az előadó úrral ezt a dolgot összevetni és talán meg tudjuk állapítani, hol volt az eltérés köztünk. Mondom, ha csupán az új kategóriákat vonjuk be és a szolgáltatások idejét és mértékét nem terjesztjük ki, akkor nézetem szerint deficit elő nem állhat. Akkor talán plusz is lesz és államsegélyre nem lenne szükség.

Tudniillik nagyon természetes, hogy amennyiben új munkáskategóriákat vonunk be a biztosítási törvény keretébe, ezen bevonás nem vonatkozhatik csupán a nőkre; nagyon természetes, ha egy új kategóriát felállít a törvény, akkor épp úgy, mint ma kiterjed a biztosítás férfire és nőre, az új kategóriáknak is ki kell terjedniök a férfiakra és nőkre egyaránt, a betegség esetére is. Másképen ezt a dolgot megoldani alig lehet. Ha pedig bevonjuk az új kategóriákat férfiasztól nőtől együtt, kétségtelen, hogy ezáltal a taglétszám oly óriási emelkedése és ezzel kapcsolatban a tagjárulék oly erős növekedése áll elő, amely nézetem szerint a szükségképen előálló kiadási pluszt — a szolgáltatások emelése és kiterjesztése nélkül — fedezni fogja.

Ezt nem kívánom odaállítani, mint véglegesen pontos számítást, de igazolni látszik ennek helyességét az, amit papiroson a munkásbiztosító pénztár is kimutat, hogy t. i. az 1912. év felesleggel zárult. Hogy ez a felesleg valóban megvan-e vagy nincs, azt e pillanatban, mikor ezt a dolgot szociálpolitikai és nem belső adminisztratív szempontból bíráljuk, nem kívánom érinteni. Nekünk, mint szociálpolitikuskoknak, az általános számadatokat kell figyelembe vennünk. Ha az adminisztráció rossz, ezt tessék megjavítani a szervezetnek, tessék a járulékok erélyes behajtásáról gondoskodni és mindjárt rendben lesz a dolog. De nekem ezzel a dologgal ebben a pillanatban törődnöm nem szabad. (Úgy van.) A mai feleslegekből azonban természetesen nem telnék sem terhességi sem szoptatási segélyre, egy fillér se, mint ahogyan azt az előadó úr kontemplálja.

Már most, ha a szolgáltatásokat felemeljük a teljes napibér magasságára a gyermekágyi segélynél és kiterjesztjük azt hat hétről tizenkét hétre s azonkívül még a szoptatási segélyt is beállítjuk, természetesen meglehetősen nagy összegű változások állanak elő s előrebozsáthatom, hogy igenis hiányok, deficitek állanak elő.

Nem akarok abból a tabellából, amelyet erre vonatkozóan részletesen kidolgoztam, sok számot citálni, mert ez fárasztó és untató. Azonban mégis egynéhány fontosabbat legyen szabad megemlítenem és pedig a következőket:

Még előbb egy szempontot kell előrebozsátanom. Szó van itt Magyarországról és a Magyar Birodalomról. Két lehetőségről van szó. Mind a két lehetőségre gondoltam s egyrészt csak a magyarországi számadatokat vettem alapul, de megcsináltam a számítást úgy is, hogy az egész Magyar Birodalom adataira támaszkodtam, tekintetbe véve, hogy a törvény Horvát-Szlavonországban ugyanaz, bár ott külön szervezet foglalkozik ezzel a kérdéssel. A következőkben csak a magyarországi adatok mellett maradok, amelyek szorosán ránk tartoznak.

Abban az esetben, ha bevonjuk az összes kategóriákat, akkor a mai ösz-

szes taglétszám, amely az 1912. évi jelentés szerint 1,198.288 volt, felemelkedik 7,079.994 egyénre. Ennyit tennének az összes férfiak és nők. A nőtagok száma a következőképpen változnék: az 1912. jelentés szerint 154.950 volt a nőtagok száma s ez a szám s a magyarországi összes kategóriák bevonásával számításom szerint 1,632.660-ra emelkedik. Az előadó úr szerint egy millió volna. Konstatálni kell majd, hol van az eltérés oka. Nekem is újra meg kell jegyeznem, hogy ezek az adatok nem precizek, csak hozzávetőlegesek s valószínűleg csökkenni fognak.

Ezzel szemben a gyermekágyi segély, amely kitett 1912-ben 215.330 koronát, felemelkednék kerek számban 20,400.000 koronára, bevonásával mindazoknak a felemeléseknek és kiterjesztéseknek, amelyekről szóltam.

Közbeszólás: A családtagokkal együtt?

Dr. Reinitz Ernő: Családtagok nélkül. Ezekről még később szólok néhány szót.

Ezzel szemben a tagjárulék felemelkednék kerek számban a 32 millióról 193 millióra, (Mozgás.) ... ne méltóztassanak mosolyogni ezen számok hallatára, dr. Kaufmann úrtól tegnap sokkal nagyobb számokat hallottunk és nem mosolyogtunk.

A kiadás a mai 32,800.000 koronával szemben az új kategóriák és a kiterjesztés következtében 204 millióra emelkednék, vagyis mutatkoznék körülbelül egy tizmilliós évi hiány. Valóban azt hiszem, ez nem olyan sok, hogy ettől meg kellene ijednünk. Azonban kijelentem, hogy ez a tizmilliós deficit is csak a legnagyobb realitás szem előtt tartásával tesz ki ennyit. Mert, amint már voltam bátor rámutatni, a szoptatási segélyt a gyermekágyi segély megszűnésétől számított tizenkét héten át számítottam, de mégis csak arra az esetre, ha az anya bebizonyítottan maga szoptatja a gyermekét. Azt hiszem, egészen bizonyosra vehetjük és tisztában lehetünk azzal, hogy ezt a tizenkét hetet általában az anyák egész teljességében nem fogják igénybe venni azért sem, mert nem egyenlő a napibér magasságával, hanem annak csak a felét teszi ki, tehát nem forog fenn csábítás arra nézve, hogy az asszony csak ezért otthon maradjon...

Közbeszólások: A csecsemőhalálozás is csökkenti a számot.

Dr. Reinitz Ernő: ... úgy van, sok más egyéb körülménynél fogva is csak részben veszik igénybe úgy, hogy azt hiszem, reálisan számíthatunk arra, hogy az egész tizenkét heti szoptatási segélyt csak nagyon kevesen fogják igénybe venni. Miután a szoptatási segély a számításom szerint az összes gyermekágyi segélyeknek a mértékben és időtartamban kiterjesztett és a szoptatási segéllyel megtoldott gyermekágyi segélyeknek egyharmadát tenné ki, valószínűnek látszik, hogy az a deficit, amelyet tíz millióban vettem fel, nem fog többre rúgni, mint esetleg 6-7 millióra. A deficit egyébként még csökkeni fog azáltal is, hogy az új anyasági biztosítás sok betegségnek veszi majd elejét s az adminisztráció is előreláthatólag aránylag olcsóbbá lesz.

Már most arról van szó, hogy ezt a 6-7 millió deficitet, illetőleg ennek fedezetét honnét kerítsük elő. Én bátorkodtam egy javaslatot tenni e tekintetben, amelyet azonban a szakosztálynak el méltóztatott vetni, hogy tudniillik próbáljuk meg ezt a kérdést járulékfelemeléssel megoldani. A járulékfelemelést igen minimálisnak kontempláltam, csupán 10%-ra. De ez a 10%-os emelés is teljes fedezetet, sőt pluszt jelentett volna. Legyen szabad rámutatnom, hogy amennyiben járulékfelemelésről egyáltalán beszélni lehetne, ez számadatokban miféle effektust tenne.

Ez a nyolc napibér-osztály átlagát véve alapul, egy munkásra havonként 19.5 fillért tenne, illetőleg a legmagasabb bérosztályt véve alapul, sem tesz ki többet havonként egy munkásra 36.5 fillérnél, és ugyanennyit tagonként a munkaadóra, ami valóban nem nagy összeg. És ha számítunk arra az ellenzésre, amelyvel ez az esetleges tagdíjemelések a munkaadók részéről találkozónak, úgy erre is azt mondom, hogy pl. olyan üzemben is, amely ezer munkást foglalkoztat, amely tehát már elég nagy üzem, annál se tenne ki többet, mint havi 195-355. korona pluszkiadást, ami egy ezer munkással dolgozó üzemnél nem tekinthető nagy kiadási többletnek. Ismerem azonban az ipar erős idegenkedését minden további megterheléstől és ha jól értem, ő excellenciája, amikor az érdekeltség további megterhelesétől még a javaslatokban is óvta az esetleges vitázókat, szintén erre gondolt.

Szóval a tagdíjfelemeléstől, ugylátszik, el kellene tekintetnünk és talán helyesebb is, ha ezt a differenciát az állam a maga rezsijében fedezi és gondoskodik, hogy megfelelő összeg jusson erre a célra.

Az igen tisztelt előadó úr azt mondta, hogy egyelőre a rokkantügy van előtérben és az államnak minden pénze és gondoskodása elsősorban a rokkantügyet illeti. Azt hiszem, hogy a rokkantügyről beszélve senki sem zárkozhatik el az érzések bizonyos emelkedettségétől és tisztában vagyunk azzal, hogy akik a fronton értünk az életüket, existenciájukat, egészségüket áldozták, azok megérdemlik tőlünk minden szeretetünket és minden gondoskodó készségünket és minden erőnket, hogy rajtuk segítsünk, s ezt feltétlenül meg kell tennünk, ez szent kötelességünk. (Helyeslés.)

Azonban ennek dacára azt mondom, hogy ennek a kérdésnek nem volna szabad hátráltatnia az anyasági biztosításnak a kérdését. Az anyasági biztosítás kérdésének a megoldása nemcsak momentán bajnak a gyógyítását jelenti, hanem jelenti a jövőnek a megalapozását is és azok a hasznok és eredmények, amelyek egy ma létesítendő anyasági biztosítással elérhetők, azok tulajdonképpen csak 15—20 év múlva fognak igazán jelentkezni, amikor a mostan született és a mostan születendő gyermekek teljeskorú, munkaképes és produktív polgárai lesznek ennek a hazának. (Helyeslés.)

Azt mondta az előadó úr, hogy nem kell elriasztani azokat a köröket, amelyek ebben dönteni hivatvák. Magam is azt gondolom, hogy ezeket elriasztani nem kell, mindenekelőtt azonban magunknak sem szabad visszariadnunk. Az elnök úr ő excellenciája éppen ezen értekezlet előtt mondotta, hogy mikor akarunk, akkor mindenesetre akarjunk többet, hogy legalább valamivel kevesebbet megkapjunk. Mert ez az egyetlen módja annak, hogy valamiképpen azokat az igényeket kielégíthessük, amelyek ezen a téren legégetőbben és legkiáltóbban fenforognak.

Azt is mondta az előadó úr, hogy az anyasági biztosítás a sarkpontja az anyák és csecsemők általános védelme kérdésének, amelylyel szemben minden egyéb csak kiegészítésnek tekintendő. Én hozzá merem tenni, hogy egyszersmind aránylag a legkönnyebben, leggyorsabban elérhető és leghatékonyabban alkalmazható eszközök egyike.

A német példa e tekintetben is buzdíthat bennünket. Tudjuk, hogy a háború harmadik-negyedik hónapjában Németország megcsinálta a háborús anyasági biztosítást, mindjárt tekintettel azokra az elkövetkezendő bajokra, amelyek ennek az elmulasztásából származhatnának. És éppen tegnapelőtt hallottuk ugyancsak Kaufmann dr.-tól, hogy mindenféle munkásbiztosításnak a legfontosabb és legnagyobb értéke a megelőzés. Preveniálni kell a bajoknak és ha megelőzünk, megtakarítunk. Mert amit a megelőzés céljára pluszkiadást szavazunk meg, bőségesen behozza a jövő, amely azután sokkal kevesebbe kerül a betegségeknek és egyéb kiadásoknak a terén.

Teleky grófnő azt mondotta, hogy gondoljuk, hogy még két hétig viseltünk háborút, akkor a költségek kiteltek. És valóban úgy áll a dolog, hogy — legyen szabad kissé szubjektíve beszélnem, — ha ehhez a borzasztó és rettenetes háborúhoz kiteltek a milliók ezrei, akkor, azt hiszem, hogy egy nemzetmentő, életfentartó munkára ennek az ezredrészét ugyanezen forrásból elő lehet csak keríteni, ugyanonnan, ahonnan a sok háborús milliárd előkerült.

Tudjuk, hogy a nagyméltóságú miniszterelnök és a belügyminiszter urak is hajlandók melegen feikarolni ezt a kérdést. Hallottuk ezt a képviselőházban és a főrendiházban is és legyen szabad biznunk ennek az akaratnak az őszinteségében. És ha így van a dolog, akkor a Stefánia Szövetség felterjesztése abban az irányban, amelyet bátorkodtam javasolni, azt hiszem, nem fog süket fülekre találni, hanem mielőbb a megvalósulás lehetőségével számolhatunk.

Most még csak néhány szót a családtagokról. Bár igen üdvös volna, ha ezek is részesülhetnének bizonyos gyermekágyi segélyben, ezzel én szándékosan most nem foglalkoztam. Ezeknek már osztályrészül jut az ingyen-orvos, bába és gyógyszer és nincs bérvesztésük anyaságuk esetén. Én pedig egyelőre azok dolgát tartom sürgősebbnek, akik ma teljesen ki vannak rekesztve a törvény áldásaiból s ennek ők is, a közviszonyok is nagy kárát látják.

Ezek után pedig befejezem szavaimat és röviden még csak azt bátorodom kérelemképpen a szakosztály figyelmébe ajánlani, hogy Pap Géza dr. úr javaslatát azokkal a kiegészítésekkel, amelyeket bátorkodtam előadni, a t. szakosztály sürgősen tárgyalja le, terjessze elő a Stefánia Szövetség igazgatóságának és hogy a szakosztály által, reméljük, egész terjedelmükben elfogadott javaslatokat sürgősen nyújtsa be a kormányhoz a legmelegebb kéréssel és minden erőnek és eszköznek az igénybevételével, ami, remélem, teljes sikerre fog vezetni. (Élénk helyeslés.)

Elnök: Minthogy gondoskodtunk a tárgy fontosságához képest arról, hogy a tárgyalásokról gyorsírói feljegyzések készüljenek és ki akarjuk adni a vita anyagát, megállapítom, hogy a felszólaló tagtárs úr bizonyos számszerű adatokra és számszerű kimutatásokra hivatkozott, amelyekre a későbbi tárgyalásokhoz szükség lesz. Talán méltóztatnék átadni ezeket a jegyzőkönyv számára, hogy a következő szónok urak a felszólalásaiknál használhassák.

Kis Adolf: Nagyon kérném, ha a felszólaló dr. Reinitz tagtárs úr nemcsak a számítások végeredményét, hanem azokat az adatokat is rendelkezésre bocsátaná, amelyek alapján a számításait megtette. (Helyeslés.)

Dr. Engel Zsigmond: Mélyen Tisztelt Szakosztály! Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy csatlakozhatom az előttem felszólalt Reinitz tagtárs úr nézeteihez és abban a szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy annak a jó részét, amit elmondottam volna, ő volt szives elmondani. De éppen azért bátor vagyok kérni a szakosztály szives elnézését, ha bizonyos ismétlésekbe bocsátkozom. Hiszen nem tudhattam előre, hogy Reinitz tagtárs úr majdnem ugyanazon eszmemenetet fogja követni, amelyet én szándékoztam a szakosztállyal megismertetni.

Abban a különlenyomatban, amelyet a Stefánia Szövetség szives volt a rendelkezésünkre bocsátani, az előadó úr az 5., 6. és 8. oldalakon felsorolja a magyar tételes jognak azokat a jogszabályait, amelyek az államnak és a községnek kötelességévé teszik azon feladatok ellátását, amelyek szintén az anyasági biztosítás keretébe tartoznának azon tervezet szerint, amelyet az előadó úr itt előterjesztett.

Ez a felsorolás nézetem szerint nem tart igényt abszolút tökéletességre és ha kiegészítjük azzal az óriási rendészeti anyaggal, amely a tételes gyermekvédelmi jog terén létezik, akkor konstatálni kell, hogy jogszabályokban abszolúte nincs semminemű hiány, annyi törvény és annyi rendelet van, hogy rendkívül kiváló szakjogásznak kell lennie annak, aki ezekben a törvény- és rendszabályokban kiigazodik és mondhatnám, nagyon nehéz eldönteni az egyes rendeleteknél, hogy vajjon hatályban vannak-e még vagy sem.

Ez a törvényhozás igen nagy bajjal jár, hogy tudniillik annyi törvény van, annyi hatóságnak a kötelességévé teszik a törvények az egyes gyermekvédelmi feladatoknak az elvégzését, hogy igen gyakran az egyik hatóság azért nem intézkedik, mert azt hiszi vagy reméli, hogy a másik hatóság fog intézkedni. És, hiszen nem akarok nagyon erős szavakat használni, de egészen nyugodtan és őszintén megállapíthatom, hogy ennek a tételes magyar gyermekvédelmi jognak különösen a rendeleti része tisztán csak papíron marad és hogy bizonyos egységesítés rendkívül üdvös hatással volna legalább azért, hogy tudnák legalább a hatóságok, hogy mit kell végrehajtaniok.

Nálunk Magyarországon már ismételtelen felvetették az egységes gyermekvédelmi törvény kérdését, amely az egész joganyagot egységesen szabályozná. Az én nézetem szerint egy ilyen egységes gyermekvédelmi törvényre abszolúte semmi szükség, mert olyan anyagot szabályozna, amely jogtechnikai és jogdogmatikai szempontból sokkal inkább illeszkedik más törvények keretébe. Például tárgyalná a családjogot, amely inkább foglal helyet a magánjog keretében, tárgyalnia kellene a gyermekvédelem büntető rendelkezéseit, amelyeket nem lehet különválasztani a büntetőjogiól és minthogy egyébként is a gyermekvédelem tekintetében évről-évre újabb rendelkezésekkel kellene a meglévőket pótolni, pár év múlva el volna avulva az egész, csupa novellával, toldással, földással volna tele.

Hogy tulajdonképpen hova tendálok ezekkel a jogi fejtegetésekkel, mindjárt meglátja a t. szakosztály, ha felsorolom az 1914. évi XXVII. t.-c.-nek, amely az 1914/15. évi állami költségvetésről rendelkezik, azokat a tételeit, amelyek a gyermekvédelemmel vonatkozásban állanak. Nem fogom a számokat felsorolni, csak megjegyzem, hogy a rendes kiadások a jelzett törvénycikk szerint a következők: Vármegyék árva- és gyámhatósági kiadásai, gyógyköltségek, bábaképzés, községségi orvosok és bábák illetményei, állami gyermekmenhelyek, rendes betegek ápolási és szállítási költségei, jótékony egyesületek segélyezése, községek és egyesületek segélyezése a hét éven felüli gyermekek gondozása céljából, Állami Munkásbiztosítási Hivatali kiadások 696.000 kor., az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatási költségei 1,430.000, egyetemi klinikák.

Ugyanúgy a rendkívüli kiadásoknál találjuk szintén a gyermekvédelemre vonatkozó kiadásokat, átmeneti kiadások, kórházak létesítése, gyermekmenhelyeknél javítási munkálatokra, tudományegyetemek felállítási költségeire, továbbá beruházások, a II. számú női klinika toldaléképítésére, stb. stb.

Kitűnik tehát ebből, hogy az anyasági biztosítás körébe vágó feladatokra vonatkozóan egy csomó tételes törvény van, amelyek ezt a kérdést szabályozzák, kitűnik továbbá, hogy az állami költségvetésnek számtalan tétele van, amelyek ugyancsak ezzel a kérdéssel foglalkoznak. Szükséges azt a szétszórt tevékenységet, amelyeket ezekben a törvényekben és a hozzájuk kapcsolt rendeletekben megjelölt hatóságok kifejeznek, egységesíteni és szükséges gondolkodni arról a kérdéstről, hogy vajjon, ha az anyasági biztosítást megvalósítjuk s ehhez az államnak a hozzájárulását igénybe vesszük, a költségvetésnek egyes tételeiben felsorolt összegeknek a csökkenésével vagy emelkedésével fog-e ez járni. Hiszen nálunk Magyarországon mindig azt mondják, hogy az anyasági biztosítást nem lehet megcsinálni, vagy nem lehet abban a terjedelemben megcsinálni, mint Németországban van, mert az államra olyan óriási terhet róna, amelyet a szegényebb magyar állam elviselni nem tud.

Én például utalok arra, hogy ebben a költségvetésben a gyermekmenhelyek költségei címén, eltekintve a hét éven felüli elhagyott gyermekek segélyezésétől, 8,5 millió korona van felvéve. Megcsináljuk már most az anyasági biztosítási törvényt és mondjuk, tizenkét héten keresztül szoptatási segélyt adunk a nőknek. Ennek nagyon természetesen következménye lesz, hogy az elhagyott gyermekek gondozási költségeire vonatkozóan az állami költségvetésben sokkal kisebb tételt kell felvenni. Hiszen természetes, hogy a gyermekeknek egy része a tizenkét hét letelte előtt kerül az állami gyermekmenhelyekbe. Természetes továbbá az is, hogy ha a nő szoptatja a gyermeket, megszereti és későbbi korban sem válik meg tőle, vagyis a tizenkét héten túl sem és ezzel kevesebb gyermek kerül be az állami gyermekmenhelyekbe. És amit az elhagyott gyermekek gondozási költségeiről mondtam, ezt végig applikálni lehet a költségvetés összes hasonló tételeire vonatkozóan.

Hiszen kétségtelen, hogyha az állam ezekben a szétszórt törvényekben kifejtett összes feladatainak meg akarja felelni, akkor ez rettenetesen sok pénzbe kerülne. Ha például a szülészeti klinikákra vagy a közkórházak szülészeti osztályaira vonatkozóan nem is fogjuk elérni azt, hogy az állami költségvetésben kisebb tételeket kelljen beiktatni, de el fogjuk érni, hogy az anyasági biztosítás azonkívül fog egy csomó szülőnőről gondoskodni és hogy a szülészeti klinikák, szülő intézetek és a közkórházak szülészeti osztályai el fogják láthatni oly nők szülését, akik nem tartoznak az anyaságról szóló biztosítási törvény hatása alá.

Én tehát kétségtelennek találom azt, hogy az anyasági biztosítás költségeihez való állami hozzájárulás feltétlenül szükséges. Hogy milyen módon és terjedelemben, az más kérdés.

Erre vonatkozóan én részben csatlakozom az előttem szólott dr. Reinitz tagtárs úr véleményéhez. Azt állítom azonban, hogy amennyivel az állam hozzájárul az anyasági biztosítás költségeihez, az nem az állami költségeknek a szaporítását jelenti, hanem csak azt, hogy ami a költségvetésben most ilyen és amolyan tételek alatt van felvéve, azt az állami költségvetés egészen más tétele alatt fogják az anyasági biztosítás címén felvenni. Mondjuk úgy, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal kiadásaihoz járul hozzá, hogy az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár igazgatási költségeihez járul hozzá s azonkívül bizonyos nagobbmértvű állami hozzájárulást fog adni.

Én tehát azt hiszem, hogy a dolognak az a része, hogy az anyasági biztosítás a magyar állam megterhelésével fog járni, teljesen elesik, mert ismétlem, kizáróan költségvetés-technikai kérdéstről van szó és kizáróan arról, hogy a magyar állam fokozottabb mértékben valósítsa meg azokat a feladatokat amelyeknek a teljesítésére az előadó úr által hivatkozott törvények által amúgy is kötelezve van.

Ha az állam viseli a hozzájárulásnak nagy részét, akkor — mondjuk — az érdekeltek — mert hiszen tudjuk, hogy minden modern állami adórendszer olyan, hogy túlnyomó részben a szegényebb néposztályok fizetik az adókat — akkor az érdekeltek megfizetik ennek az adóját; ha ellenben kizáróan a járulékokból kell megalkotni az anyasági biztosítást, akkor megint csak technikai különbség lesz, a járulék lesz nagyobb s a járulékot talán át fogják hárítani s az ipari termékek ára emelkedni fog.

De ha azt állítom, hogy az anyasági biztosítás Magyarországon igen fontos szerepet fog játszani abból a szempontból, hogy egyesíteni fogja a gyermekvédelemnek szétszórt ágait, akkor azt állítom, hogy az anyasági biztosításnak óriási nagy előnye az, hogy ezt az egységesítést a legintenzívebben és a legalkalmasabb módon lehet keresztülvinni s azt mondom, hogy az anyasági biztosításnak benső és igazi jogosultsága csak akkor van, hogyha a szolgáltatások, amelyeket a biztosítottak nyújtnak, oly mérvűek, hogy minden további segélyezést, minden további anya- és csecsemővédelmet feleslegessé tesznek.

Ha például az előadó azt mondja, hogy ő megelégszik a szolgáltatásoknak azon mérvével, amelyek az 1907 : XIX. t.-c. 50. és 51. §-aiban fel vannak sorolva, illetve, amelyeknek a nyújtására az alapszabályokban meghatározott mértékben az 50. és 51. §-ok a pénztárat feljogosítják, akkor azt a célt, amelyet el akarunk érni, nem érjük el, mert hiszen kétségtelen a gyermekvédelem szempontjából, hogy a gyermekvédelem abszolút követelményeinek azok a szolgáltatások, amelyek a hivatkozott törvényszakaszokban meg vannak határozva s amelyeket az előadó úr kontemplál a többi biztosítottokra vonatkozóan, nem felelnek meg. Megint szükséges lesz tehát, hogy ezekről a biztosítottokról és ezeknek gyermekeiről az állami költségvetés egyéb tételeiben meghatározott módon segítsünk.

Azt a centralizációt, azt az egységesítést, azt a technikai feladatot, amelyet ilyenképen az anyasági biztosítás révén el lehetne érni, tulajdonképpen csak akkor érjük el, ha a biztosításra kötelezetteknek és jogosultaknak a szolgáltatás amaz abszolút mérvét adjuk, amely a gyermekvédelem szempontjából szükséges és kívánatos.

Én tehát nem csatlakozom az előadó úrnak ahhoz a kijelentéséhez, amelyben ő azt mondja, hogy a jelenlegi törvényes segélyeknek általános kötelező fokozását egyelőre nem is vélné szükségesnek. Azt hiszem, a kardinális pont egyedül az, hogy vajjon a jelenlegi törvényes segélyeket általánosan kötelezően fokozzuk-e, vagy sem.

Ami már most a költségeknek a mérvét illeti, legyen szabad az előadó úrhoz egy szerény kérdést intéznem. Ő, úgy látszik, attól fél, hogy az érdekelt körök rendkívüli nehézségeket támasztanának az intézmény megvalósítása ellen és azért túl optimisztikusan — hogy úgy mondjam, nézetem szerint bizonyos részben érthetetlenül — számítja ki a létesítendő intézmény összes költségeit.

Dr. Pap Géza előadó: Nincsenek összköltségek, csak két kiadási tétel.

Dr. Engel Zsigmond: Nem tudom, nem tévedek-e, de mindenesetre szeretném magam is az egyik kételyemet eloszlatni. Tudniillik az előadó azt mondja a különlenyomat 15. oldalán: a biztosítás kiterjesztése esetén várható az az évi teher, amely gyermekágyi segélyből származik, kereken egy millió biztosított után és pedig 100 biztosított nőre 5 gyermekágyi esetet számítva, 1,571.000 koronára tehető. A következő, 16. oldalon azt mondja, hogy várja a biztosítás alá helyezendő szülési eseteknek kereken 250.000-re való emelkedését, azután két kikezdéssel lejjebb a szülésznői kiadások számát 250.000 szülés után egyenkint 6 koronával számítva veszi, ellenben a gyermekágyi segélyt nem számítja 250.000 szülés után, ami horribilis különbség. Mert így jön ki a két és fél-millió többlet. Holott, ha 31 kor. 37 fillér vagy 31 korona átalányösszeget 250.000 szülés után számítunk évenként, horribilis különbség, óriási eltérés áll elő.

Én a magam részéről csatlakozom az előadó úr számításának ahhoz a részéhez, amellyel ő azt mondja, hogy az anyasági biztosításnak évenként 250.000 szülésre kell kiterjednie. És ha minimálisan egy szülés és az evvel kapcsolatos kiadásokra 100 koronát számítunk, akkor 25,000.000 korona jön ki. Azt hiszem, az anyasági biztosításnak ezen összköltségeihez, így kiszámítva, az állami hozzájárulásnak nem kell nagyobbak lennie, mint az az összeg, amely előáll a költségvetés többi tételeinek a csökkenésével és így ezzel a számítással, ismétlem, az anyasági biztosítás megvalósítása a magyar államra nézve semminemű új terhet nem involválna.

Szükségesnek találom azonban, hogy a szakosztálynak a figyelmét egy részletkérdésre felhívjam, még pedig a házasságon kívül született gyermekek anyasági biztosítására, annál is inkább, mert hiszen szociálpolitikai tapasztalat, hogy a házasságon kívül született gyermekek a legveszélyeztetettebb gyermekek. Ezekre, mondjuk, az évi összes 70.000 szülésnek egy tört százaléka kivételével az anyasági biztosításnak feltétlenül ki kell terjednie és állítom, — ugyan nem rendelkezem erre vonatkozóan statisztikai adatokkal, — hogy jelenleg a pénztárnak a hivatkozott törvény 50–51. §-aiban meghatározott szolgáltatása a házassá-

gon kívül született gyermekeknek csak egy tört százalékára vonatkozik. Nem tudom, a jelenlevő pénztári urak tudnak-e statisztikai adatokat rendelkezésre bocsátani. Tudom, hogy a házasságon kívül született gyermekek anyja túlnyomó részben cseléd.

Közbeszólások: Azok nincsenek biztosítva.

Dr. Engel Zsigmond: De azt akarjuk, hogy legyenek biztosítva. Vannak továbbá köztük házi munkások, varrónők, stb.

Közbeszólások: Mindezeket most felvesszük.

Dr. Engel Zsigmond: Szükségesnek találom, hogy az anyasági biztosítás mindezekre kiterjedjen. Kiterjedjen továbbá a mezőgazdasági munkásnőkre is. Azoknál a házasságon kívül való születés szintén igen tetemes.

De ha azt mondom, hogy a házasságon kívüli születések száma 70.000 és az anyasági biztosítás mindezekre ki fog terjedni, akkor ezzel azt is állítom, hogy az előadó úrnak a különlenyomat 15. oldalán foglalt számítása, hogy a biztosítás kiterjesztése esetén is száz biztosított nőre öt gyermek esik, rendkívül optimisztikus, mert hiszen a házasságon kívüli születések jórésztben oly nők körében esnek, akik jelenleg nem esnek a biztosítás kötelezettsége alá. Úgy hogy, ha mindezeket a házasságon kívül született gyermekeket a biztosítás alá vonjuk, akkor nem 5, hanem nagyobb százalékkal kell számolnunk.

De hiszen tulajdonképpen a felszólalásomnak a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó része nem is ezen számításokkal kíván foglalkozni, hanem rá akar mutatni arra, hogy a pénztárak költségének egy nagy részét a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó megfelelő jogi rendelkezések alapján be lehet hajtani. Felhivom a szakosztály figyelmét az 1907. évi XIX. t.-c. 82. §-ának utolsó bekezdésére, amely szerint, ha a biztosítottat, illetőleg hátramaradottait a balesetből kitolyólag mással szemben kártérítési követelés illeti, ez a követelés a nyújtott baleseti segélyek és kártalanítások erejéig az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárra száll át.

Már most alkalmazzuk a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan ezt a rendelkezést és akkor rögtön méltóztatnak látni, hogy a dolog közgazdasági része a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan szorosán összefügg azzal, hogy a dolog magánjogi részét a törvény hogyan oldja meg.

Felolvasom a polgári törvénykönyv javaslatának a bizottsági szövegben erre vonatkozó három szakaszát, amelyek, hogy úgy mondjam, ugyanúgy, mint az 1907. évi XIX. t.-c. 82. §-a a törvényes engedménynek a *cessio legis*-nek a speciális fajtáját állapítják meg.

A 222. §. a következő: amennyiben a természetes gyermeket atyja helyett anyja vagy ellátásra köteles anyai rokona vagy gyermekvédelmi intézet tartja el, annyiban a gyermeknek az atyja elleni eltartási követelése rájuk száll át.

Még sokkal fontosabb azonban és a pénztárakat még inkább érdekli a 226. és 227. szakasz.

A 226. §. a következő: A természetes gyermek atyja köteles az anyának megtéríteni a szüléssel járt költséget, valamint azt, amibe a szülés előtti két héten és a szülés utáni négy héten át társadalmi állásának megfelelő eltartása került, nemkülönben a terhesség és a szülés, következtében szükséges egyéb kiadásait. A költségek szokásos összegét az anya arra való tekintet nélkül követelheti, hogy valójában mennyit költött.

Az 1. bekezdésen alapuló követelések megilletik az anyát akkor is, ha az atya a gyermek születése előtt meghalt vagy ha a gyermek halva született.

A követelések elévülnek a gyermek születése napjától számított három év alatt. Megfelelően alkalmazni kell a 218. §. szabályait.

Ha az atya az anyának a gyermek fogantatása előtt komoly házassági ígéretet tett, az anyát a tiltott cselekményre vonatkozó szabályok szerint további kártérítés illeti.

A 227. §. a következő: Akiről valószínű, hogy a természetes gyermek atyjának lesz tekintendő, az az anya kérelmére már a gyermek születése előtt ideiglenes bírói határozattal kötelezhető, hogy a 226. §. 1. bekezdése szerint járó költséget a szokásos összegben azonnal a szülés után az anyának, a gyermek első három havi eltartásának költségét pedig előleges havi részletekben az anyának vagy a gyermek gyámjának megfizesse és a fizetendő összegeket megfelelő idővel a szülés előtt bírói letétbe helyezze. Hogy a követelés veszélyeztetve van, vagy hogy az anya a költségek előlegezésére rászorul, azt valószínűvé tenni nem szükséges.

Igen tisztelt Szakosztály! A polgári törvénykönyv tervezetnek a hivatkozott három szakasza a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan teljesen egy és ugyanazon célt kívánja elérni, mint az anyasági biztosítás. Az egyik magánjogi téren, a másik közigazgatási jogi téren operál. Az anyasági biztosításnak a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó része számol azzal, hogy a törvényben meghatározott igények tényleges érvényesítése a terhesség, szülés és szoptatás időszakában nem fog megtörténni, azért szükséges az anyasági biztosítás. De a 227. §. egészen világosan csakis tartásról és csakis gyermekvédelmi közintézetéről beszél, nem beszél tehát biztosító pénztárról és nem beszél a szülés költségeiről. Ennélfogva azt indítványozom, hogy abba a felterjesztésbe, amelyre mindjárt rá fogok térni, a Stefánia Szövetség vegye be azt a kívánalmat, hogy a létesítendő polgári törvénykönyv ilyen esetben a pénztárnak biztosítson jogot azon összeg erejéig a természetes atya ellen, amelyet a pénztár előlegezett vagy folyósított az anyának.

Felhívom a szakosztály figyelmét, hogy ilyen jogszabály fel lesz veendő a polgári törvénykönyvtervezetnek a törvényes gyermekekre vonatkozó részébe is. Mert hiszen éppen Reinitz dr. tagtárs úrtól hallottuk, hogy lehetségesek bizonyos esetek, — ő ugyan nem ebben a vonatkozásban mondta — lehetséges, hogy a nő biztosításra kötelezett lesz, a férfi ellenben nincs biztosításra kötelezve. Ilyen esetekben, minthogy a férfi köteles a gyermeket eltartani és a szülés költségeit fedezni, szükséges lesz a követelésnek a pénztárra való átszállásáról ilyen vonatkozásban is intézkedni. Különösen gyakori lesz az eset, mikor a házastársak elváltan élnek és ilyenkor következik be a szülés, mert hiszen köztudomású, hogy mikor különváltan élnek, nem mindig gondoskodik és nem mindig előlegezi a férj az anyának a szülés költségeit.

T. Szakosztály! Ebbe a részletkérdésbe csak azért bocsátkoztam bele, mert hiszen meggyőződésem, hogy a Stefánia-Szövetségben, amely az anya- és csecsemővédelemre alakult, arról beszélni, hogy szükséges-e vagy nem a biztosítás, teljesen felesleges. Nekünk csakis részletkérdésekről szabad beszélnünk. Nem is tételezem fel, hogy akadna közöttünk, aki elvileg az anyasági biztosítás ellen foglalna állást. Nekünk csakis arról szabad beszélnünk, hogyha az anyasági biztosítást megvalósítjuk, mit fog nyújtani, kikre terjed ki, mennyibe fog az intézmény kerülni és ki fogja annak felállítási költségeit fedezni.

Csatlakozom az előadó úr azon kijelentéséhez is, amelyet egyébként az elnök úr ő excellenciája is megerősített, hogy az anyasági biztosítás az anya- és csecsemővédelem legfontosabb kérdése. Ez, hogy úgy mondjam, tárgyalástechnikai szempontból is nagy fontossággal bír.

A magam részéről indítványozom, hogy a szakosztály a lehető legrészletesebb, legkimerítőbb módon tárgyalja az anyasági biztosításnak a kérdését, mert hiszen, ha bizonyos irányban állást foglalunk, ez jórésztben meghatározza a Stefánia-Szövetség állásfoglalását a többi kérdésekben is, a többi biztosítási rendszabály tekintetében is, amelyekre hivatkoztam és amelyeket az előadó felsorolt.

A következő határozati javaslatot terjesztem elő:

Mondja ki a bizottság, hogy szükségesnek találja a kötelező anyasági biztosításnak oly módon való megvalósítását, amely kiterjed az összes női munkásokra, s amely az anyasági biztosítás tekintetében felmerülő feladatok elvégzését a mostani ipari és munkáspénztári szervezetre bízta.

Indítványozom, hogy a szakosztály fogadja el ezt a javaslatot és a kormányhoz tegyen felterjesztést, amelyben a dolognak a legaprólékosabb részletkérdéseire is kiterjed.

Úgy gondolom, a kormány nem arra kíváncsi, hogy a Stefánia-Szövetség akarja-e az anyasági biztosítás megvalósítását. Ez természetes. A kormány, nézetem szerint arra kíváncsi, hogy ezen intézmény megvalósításának mi a gyakorlati módja, mennyibe kerül és főleg, hogy milyen állami hozzájárulást tartunk szükségesnek.

Indítványozom továbbá, hogy a szakosztály fejezze ki azt az óhaját, hogy a Stefánia-Szövetségnek a befolyásos tagjai járjanak el a kormánynál, hogy a törvényjavaslatot mielőbb a képviselőház elé vigye tárgyalás végett és azután a törvényhozásnál emeljék fel a szavukat, hogy az anyasági biztosítás olyan formában alkottassék meg, amely a gyermekek és anyák érdekeinek a leginkább megfelel. (Élénk helyeslés.)

Elnök: Azt hiszem, megszakítjuk a tárgyalásainkat az idő előrehaladt voltára tekintettel s legközelebb a jövő héten folytatjuk. (Kérdések: Mikor?) Talán a szerdai nap alkalmas. (Helyeslés.) Akkor, ha méltóztatnak hozzájárulni, jövő szerdán délután hat órakor folytatjuk. A titkár úr lesz szíves a meghívókat kibocsátani.

Köszönöm szépen a szíves megjelenésüket és közreműködésüket, az ülést berekesztem.

II.

1916. március 22-én.

Szterényi József elnök: Tisztelt Szakosztály! Van szerencsém az ülést megnyitni és a tisztelt hölgyeket és urakat szívélyesen üdvözölni. A mai napirend tárgya a megkezdett vita folytatása az anyasági biztosításról. Első szónok Kis Adolf, munkásbiztosító pénztári igazgató.

Kis Adolf: Nagyméltóságú Elnök úr! Igen tisztelt Szakosztály! Az anyasági biztosítás célját elnökünk abban foglalta össze, hogy az anya gazdasági kárt ne szenvedjen azért, mert gyermeket hoz a világra. Dr. Pap Géza osztálytanácsos úr, mint a kérdés előadója, ugyancsak helyesen definiálta az anyasági biztosítás célját, mondván, hogy: »A leggyöngébbeknek, a csecsemőknek megmentése, életbentartása és egészséges életre előkészítése, valamint a legnagyobb értéket, az emberi életet termelő anyák eme termelés érdekében nélkülözhetetlen egészségének megóvása e biztosításnak célja.«

Ezek szerint az anyasági biztosításnak ki kell terjedni a terhesség, a gyermekágy és a szoptatás stádiumára és biztosítani kell mindazokat a nőket, akiket ez az állapot gazdaságilag hátrányosan befolyásol és akik önerejükben egészségük védelmére nem képesek.

Ebből a megállapításból önként következik, hogy az anyasági biztosítás nemcsak az ipari munkásnőkre, az iparban és kereskedelemben, közlekedési vállalatokban alkalmazott nőkre terjedhet ki, de ki kell terjednie a nők egész dolgozó osztályára, tehát a házi cselédekre, mezőgazdasági alkalmazottakra s általában mindazokra, akik kereseti foglalkozást űznek.

Az előadó úr s az eddig felszólalt urak bizonyára szintén ily tág értelmezésben kívánták a biztosítási kör megállapítását, csak örömmel adhatok tehát kifejezést, hogy e tekintetben véleménykülönbség nincs közöttünk.

Megvallom azonban, hogy csalódást okozott nekem a mélyen tisztelt előadó úrnak a szolgáltatásokra vonatkozó javaslata. Azok után a gyönyörű fejtegetések után, amelyek előadásában végigvonultak, azok után a mélyreható adatok és bizonyítékok után, amelyekkel igazolta, hogy az anyasági biztosítás mily fontos, a nemzet fentartása, a nemzet jövője szempontjából mennyire nélkülözhetetlen és elengedhetetlen, szinte váratlanul, meglepetésszerűleg odakonkludál, hogy az anyasági biztosítás ne terjedjen túl azokon a csekély szolgáltatásokon, amelyeket ma az 1907. évi XIX. t.-c. az ipari munkásnőknek biztosít.

Nem enyhíti az előadó úr ezen felfogását még az sem, hogy ő feljogosítaná a pénztárakat arra, hogy megtakarított feleslegeikből alapszabályaikban meghatározandó terhességi és szoptatási segélyeket nyújthassanak. Szerinte ily megtakarítások kilátásait növelni lehetne azzal, ha az állam költségvetésében is hozzájárulna ezekhez a terhességi és szoptatási segélyekhez.

Az önkéntes biztosításról az előadó úr s multkori bevezető beszédében elnök úr is Nagyméltósága is kifejtették, de az összes kultúrállamok ez iránti kísérletei is bizonyítják, hogy az anyasági biztosítás tekintetében semmit sem ér. Nem sokat ér Németországban sem, ahol pedig a biztosítás iránti érzék a lakosság legszélesebb rétegeiben talán a legjobban van kifejlődve az összes államok között, amint ezt a népbiztosítás különböző formáinak igen nagy elterjedéséből tudjuk.

Nagyon sok városban a városi hatóság létesített úgynevezett anyasági pénztárakat, önkéntes belépés alapján, meglehetősen hatósági támogatást biztosítva ezeknek, de az eredmény az, hogy éppen azok nem kerültek biztosítás alá, akik gyermekágyba esvén, erre leginkább rá lettek volna szorulva.

En tehát mindazokat az érveket, amelyeket az előadó úr a kötelező biz-

tosítás mellett felhozott, alkalmazom a *kötelező szolgáltatásokra is*, mondván, hogy a kötelező szolgáltatásoknak a minimuma legalább annyi legyen, amennyi az anyasági biztosítás céljaira elégséges. Már pedig azt megállapíthatjuk, hogy az, amit a mai törvény biztosít — hat heti gyermekágyi segély szülés után, orvosi és szülésznői támogatás — e célt nem elégíti ki. Teljesen értem azt a felfogást és ha meggyőződésemet lehetne követnem, akkor kifejezést is adnék abbeli kívánságomnak, hogy az anyasági biztosítás szolgáltatásai legalább is olyan nagy mérvűek legyenek, mint ahogy azt Reinitz és dr. Engel tagtársak kifejtették. Én azonban a kérdést praktikus oldaláról fogom fel s abból az álláspontból indulok ki, hogy ebben a szakosztályban, ahol pozitív alkotások előkészítéséről lehet csak szó, ne azt keressük és ne azt vitassuk, hogy *mi kell*, hanem azt, hogy a mai viszonyok között *mi lehet*. Az előadó úr javaslatait azonban még ebből a nézőpontból sem fogadhatom el, mert elégtelenek, viszont az előbb nevezett tagtársak javaslatai oly messzemenők, hogy azok megvalósítására nincs remény. Én tehát irányadóul veszem s magamévá teszem azokat a követeléseket, amelyeket az anyasági biztosítás terén — mondhatnám európaszerte — felállítanak. Ezek pedig a következők:

1. Követelnünk kell, mint minimális segélyt, a gyermekágyi segélyt nyolc hétre. A tisztelt előadó úr a gyermekágyi segély mértékét a munkásbiztosítási törvény szolgáltatásainak mérvében kívánja megállapítani, vagyis az átlagos napibér felében. Ezzel szemben a többi felszólaló urak a teljes napibért kívánják gyermekágyi segélynek adni, ami szerintem oly nagy terheket jelentene, amelyek nagy részben elviselhetetlenek és ha meg is kell állapítanunk azt, hogy gyermekágy esetén a nőnek nemcsak arra van igénye, hogy kárpótoltassék az elvesztett keresetért, hanem kárpótolni kell azokért a többletkiadásokért is, amelyek szülésből és gyermekágyból kifolyólag felmerülnek, még sem merném a teljes napibér alapján a gyermekágyi segélyszolgáltatást követelmény gyanánt felállítani, hanem megelégednék az átlagos napibér 75%-ával.

2. Házi ápolást, ha szükség van rá *képzett ápolónőkkel*, vagy intézetben való ápoltatást szülönő-otthonokban.

A házi ápolás természetesen maga után vonja azt, hogy a gyermekágyi segély némileg megrövidítettnek és abban az esetben, ha a biztosító pénztár a gyermekágyas nőknek ápolónőt is bocsát rendelkezésre, a gyermekágyi segély csak az átlagos napibér fele volna, míg a levont rész fedezetül szolgál az ápolónő költségeire. Kórházban vagy szülönő-otthonban való ápoltatás esetén a gyermekágysegély helyett csak ennek fele fizetendő, mint családi segély.

3. Kívánnunk kell a szülésnél a szükséges szülésznői és orvosi támogatást. Ezt azért hangsúlyozom, mert nem bizonyos, hogy az anyasági biztosítás céljaira nem fognak-e külön szervezetet is létesíteni. Egyébként a német biztosítási törvényben szülésnél a szülésznői és orvosi támogatás a normális szolgáltatások közül ki van zárva. E hiányt a »Reichswochenhilfe« bevezetésekor pótolták.

4. Terhesség miatt munkaképteleneknek legfeljebb hat hét tartamán a gyermekágyi segélytől függetlenül terhességi segélyt. Vagyis abban az esetben, amikor a nő terhesség miatt válik munkaképtelenné és amikor a mai viszonyok között a nő semminemű készpénzbeli segélyt sem kap, legfeljebb hat heti tartamra kapjon segélyt.

5. Orvosi és szülésznői segélyt, ha erre terhesség miatt van szüksége. Ezt szintén az előbb említett okból sorolom fel.

6. Szoptatási segélyt 12 hétre. Ennek a segélynek összegét függetlenül a napibérosztálytól napi 1 K. összegben javaslom megállapítani, természetesen hozzátéve azt, hogy csak abban az esetben, ha a szülő nő maga szoptatja gyermekét. Felmerült az a kívánság is, hogy a szoptatási segély abban az esetben is adassék, ha a nő egészségi állapotára való tekintettel nem tudja maga szoptatni gyermekét, mert ilyen esetben a mesterséges táplálás neki többletkiadásokat okoz. Ehhez a felfogáshoz nem tudok csatlakozni azon egyszerű oknál fogva, mert ebben az esetben nyitott kaput engednénk annak, hogy igen sokan vonnák ki magukat a szoptatás alól.

Ezek volnának szerintem azok a szolgáltatások, amelyek az adott viszonyok között adhatók és adandók. Mindenesetre megfontolást érdemel az a kívánság is, hogy a *gyermekek számával a gyermekágyi segély is emeltessék*. Foglalkozni kellene még a munkásbiztosító pénztári tagok hozzátartozóival. Kétségtelenül ezeknek is jár minden szolgáltatás, viszont azonban a biztosítási kötelezettség is kiterjesztendő rájuk.

Bármennyire csábít is az alkalom, nem akarok kiterjeszkedni ez alkalommal a fajnemelési kérdésekre és amidőn az anyasági biztosítás kérdéséről tárgyaljuk abból a szempontból, hogy a nemzeti erőt gyarapítsuk és a nemzet jövője érdekében a nép szaporodását elősegítsük, talán foglalkozni kellene azzal is, hogy a tulajdonképeni cél még sem az, hogy a mennyiséget szaporítsuk, mint inkább arra ügyeljünk, hogy minőségileg gyarapodjék a nép. Vagyis nem a számra, hanem arra kell főszólyt fektetni, hogy az anyák éplelkű és éptestű gyermekeket szüljenek. Erre nem térek ki, mert ez az anyasági biztosítás kérdésén kissé túlmegy és ezt fejtegetve, sok egyéb szociális problémával kellene foglalkoznunk s mindenekelőtt azt a követelést hangoztatnunk, hogy a népet, a munkásnőket társadalmilag és anyagilag is oly helyzetbe kell juttatni, hogy kellő munka és megélhetési viszonyok és kellő lakásvizonyok mellett a gyermekszülésre, nevelésre, a gyermekek gondozására és épségben tartására megfelelő időt és kedvet érezzenek.

Ezek után áttérek a szervezet kérdésére. E tekintetben úgy az előadó úr, mint az eddigi felszólalók igen helyesen, abból a felfogásból indultak ki, hogy végzetes hiba volna, ha új szervezetet létesítenénk, megfelelő bürokratikus berendezéssel, amidőn itt kész munkásbiztosítási szervezet áll rendelkezésre, amely a közvélemény szerint, úgy ahogy, mi azonban, akik benne dolgozunk, megállapíthatjuk, hogy az adott viszonyok között elég jól teljesíti kötelességét és hivatását.

Semmi nehézségét nem látom annak, hogy a biztosítás körének kiterjesztése esetén a háziipari és házi cselédek bevonassanak, a mai munkásbiztosítási szervezetbe. Azonban a magyarországi viszonyok mellett már aggályaim vannak, vajjon elérhető-e a mezőgazdasági munkásoknak és mezőgazdasági cselédeknek bevonása az ipari munkásokkal közös szervezetbe. Ezek az aggályaim két szempontból állanak fenn. Az egyik a politikai szempont. A mai politikai viszonyok Magyarországon szerintem olyanok, hogy a mezőgazdasági munkásokat és cselédeket az ipari munkásokkal egy fedél alá hozni nem remélhetjük. A földművelési kormány ehhez semmi esetre sem járulna hozzá. És ezzel a kérdés már el is van döntve.

A másik nehézség a szervezet, az adminisztráció kérdése. A mezőgazdasági munkások biztosításának bevonása, az ipari munkások szervezetét nagyon kiterjesztené, az adminisztrációt komplikálttá és költségessé tenné, amit enyhíteni lehetne ugyan azzal, ha az állam éppúgy rendelkezésre adná a községi hatóságokat, elöljáróságokat, a városi törvényhatóságokat, mint ahogy rendelkezésre adja ma az országos gazdasági munkásbiztosító pénztárnak, de adminisztratív nehézségek még így is megmaradnának.

Reinitz tagtársunk nem elégedett meg azzal, hogy a mezőgazdasági munkásnőket és cselédeket anyaság esetére való biztosításra kívánta bevonni a biztosítás körébe, hanem általában a mezőgazdasági munkásságot, férfi- és nőlakosságot egyaránt kötelező betegség esetére való biztosítás alá kívánja vonni. Reinitz tagtársunk álláspontját teljesen jogosultnak, helyesnek tartom. Sőt jogosnak tartja ezt az álláspontot a magyar törvényhozás is, mert hiszen 1906-ban, midőn az 1907. évi XIX. t.-c. parlamenti tárgyalása volt, úgy a képviselőház, mint a főrendiház elfogadott egy határozati javaslatot, amelyben utasította az illetékes minisztériumokat, hogy a lehető legrövidebb időn belül nyújtsanak be törvényjavaslatot, a mezőgazdasági munkások kötelező betegség esetére való biztosítására. Hogy 1906 óta, tehát 10 esztendő óta a magyar kormány ennek a képviselőházi határozatnak még mindig nem tett eleget, csak egy okkal több lehet arra, hogy minden alkalmat használjunk fel, hogy a mezőgazdasági munkások betegség esetére való biztosítását hangoztassuk. Más kérdés, hogy helyes és célszerű-e az anyasági biztosítást kapcsolatba hozni az egész biztosítási ügygyel, vagyis a munkásbiztosítás egész reformjának kérdésével? Szerintem ez esetben azt a célt, amit ez a szakosztály, ez a szövetség elérni kíván, hogy a lehető legrövidebb időn belül, leghatékonyabb és legeredményesebb anyasági biztosítás létesíttessék, veszélyeztetjük. Azt hiszem tehát, hogy a mezőgazdasági munkások betegség esetére való biztosítását, bármennyire fájdalmasan esik nekem és mindnyájunknak, akik a magyarországi szociálpolitikai alkotásokat mielőbb kiépítve szeretnénk látni, ki kellene kapcsolni ebből a vitából és akkor maradna az anyasági biztosítás szűk köre. Ebből a szempontból pedig a szervezeti kérdésnek megoldása sokkal kevesebb nehézségbe ütközik.

És itt meg kell jegyeznem, hogy az Országos Gazdasági Munkásbiztosító

Pénztár működéséről bármilyenek lehetnek a nézetek és szociálpolitikai szempontból bármily éles kritika alá essék ez az egész intézmény, egy bizonyos : hogy azokat a kötelezettségeket, amelyeket a törvény erre az intézményre ráruházott, igen jól teljesíti. Hogy olcsón teljesíti, kevés adminisztrációs költséggel, ezt nem az ő érdemének tudom be, hanem annak a nagy támogatásnak, amelyet a törvényhatóságok, községi elöljáróságok részéről élvez és amit az ipari munkásbiztosítás hiába kért, nem kapott meg. Tehát meggyőződésem az, hogyha törvényhozásilag erre a pénztárra bizná az anyasági biztosítást, mai apparátusával a saját hatáskörébe utalt munkásnők számára ennek a feladatnak meg tudna felelni. Igaz, hogy ezzel megint az a veszedelem járna, hogyha két szervezet lesz, akkor a mezőgazdasági munkásnők részére a szolgáltatásokat nem fogják oly mértékben megállapítani, mint ahogy ezt az ipari munkásnők részére meg kell, hogy állapítsák. Az ipari munkások biztosításánál már a fejlődésnek egy bizonyos fokán állunk. Mint előadni bátorkodtam, ma már ezt nem tartjuk elégségesnek, többet kell kívánnunk és akarnunk, amit az 1907. évi XIX. t.-c. megállapít. A mezőgazdasági munkások és házi cselédség részére, miként az előadó úr kifejtette, ezen a téren abszolúte semmi sem történt. Az a veszély tehát, hogyha a törvényhozás ehhez a kérdéshez hozzányúl, még pedig külön, elkülönítve az ipari munkásoktól, akkor talán arra az álláspontra fog helyezkedni, mint ahogy Németországban történt, a Reichsversicherungsordnung megalkotása alkalmával, hogy másodrendű biztosítást fog csinálni a mezőgazdasági munkásnők részére, ami anyagilag sem, erkölcsileg sem ér fel azokkal a szolgáltatásokkal, amelyeket az ipari munkások élveznek. Ezzel szemben állanak azután azok a változott viszonyok és változott életkörülmények, amelyek között a mezőgazdasági munkásnők élnek, szemben az ipari munkásnőkkel. Száz koronának egészen más a jelentősége a városban élő ipari munkáscsaládnál, mint a falun, vagy tanyán élő mezőgazdasági családnál.

Végeredményben, azt hiszem, hogy az ipari munkásbiztosítás részére szolgáló intézmények igen nagy adminisztrációs terhektől mentesülnének és feladataikat annál intenzívebben teljesíthetnék, ha mezőgazdasági munkásnők biztosításától mentesíttetnek.

Igaz, hogy a szervezet egységén ezzel csorba esik. Azonban teljes egységre törekednünk úgyis hiábavaló kísérlet volna, mert hiszen amily erősen ragaszkodik ahhoz a földművelésügyi kormány, hogy a mezőgazdasági munkások minden ügye az ő fenhatósága alatt maradjon, épp így teszi ezt a pénzügyi kormány is, amely viszont a bányamunkásokat és a dohánygyári munkásokat nem fogja fenhatósága alól kiengedni.

Ismételten hangsúlyozom azonban, hogy a házi cselédek az ipari munkásbiztosítás körébe utalandók.

A szervezet kérdésével többet foglalkozni nem kívánok, de reflektálnom kell még az előadó úrnak arra a megjegyzésére, amely szerint a mai szervezet átalakításának problémáját veti fel és hozzáteszi, hogy az egész intézménynek beható kormányzati irányítás alá helyezését, a bürokratikus apparátus csökkentését és az érdekeltségnek céltudatosan megállapítandó határokig terjedő komoly önkormányzati érvényesülését tartja kívánatosnak.

Más szóval ez annyit jelent, hogy a munkásbiztosítás mai autonomiáját kívánja reformálni. Tapasztalatból már tudjuk, hogy az ilyen reformálások mindig az autonom jogok csorbítását, az önkormányzat gúzsba kötését jelentik. Ezt pedig végzetes hibának tartom.

Önkormányzati tevékenység nélkül Magyarországon és másutt a munkásbiztosítás soha sem fejlődött volna arra a fokra, amelyen ma áll; nem lenne az a szociálpolitikai jelentősége sem, amely most tényleg megvan. Önkormányzat nélkül a munkásbiztosítási szervezet egy száraz, lélek nélküli bürokrácia maradna s tőle semmi iniciatívát, semmi haladást nem várhatnánk. Az önkormányzat csinálta meg az anyasági biztosítást nálunk is, a külföldön is, már akkor, amikor a kormány még munkásbiztosításra sem gondolt és csak önkormányzati működés mellett lehet várunk, hogy az anyasági biztosítás nemzeti szempontból és a nép-erő gyarapításának szempontjából is, legfőképpen pedig a szülők emberi szempontjából, tökéletesen teljesíteni fogja kötelességét.

A szociális biztosítás legsúlyosabb problémájának a szervezet kérdését tartják. A mi speciális viszonyaink közt talán még ennél is fontosabb a finansziális rész. Tárgyalásaink folyamán különböző számítások terjesztettek elének, részint az előadó úr, részint Reinitz tagtársunk részéről. Előre is jelzem, hogy

egyik számításához sem tudok hozzájárulni. Az első dolog szerintem megállapítani, hogy mit kívánunk nyújtani, mennyi legyen vagy lehet a szolgáltatás? Ha ezzel tisztában vagyunk, t. i., hogy a szolgáltatás hány hétre, mily összegre terjedjen ki, a szoptatási segély mennyi legyen, stb., akkor állapíthatjuk csak meg, mennyi a teher s mily nagy fedezetről kell gondoskodnunk. Számításom szerint mindazok a segélyek, amelyeket felsoroltam, helyesebben javasoltam, minden szülési esetben átlag 170 koronát tennének ki. Ha a biztosítottak körét egymillióban szabjuk meg és a szülési esetek arányát 5%-ban állapítjuk meg, úgy 50.000 szülést számítva, ez szerintem 8.500.000 korona költséget okozna, miből levonandó lenne az az összeg, amit a munkásbiztosító pénztárak eddig ezen a címen kiadtak, kerek számban 650.000 korona, levonva az általam felszámított orvosi költségek címén mintegy 200.000 koronát, maradna kerek számban 7¹/₂ millió korona költség.

A fedezet kérdésében nem osztom azt az álláspontot, hogy az új biztosítási kategóriák bevonásával az emelkedő tagjárulék fedezetet nyújtana a magasabb anyasági segélyre is. Az új biztosítási kategóriák bevonása új rizikóval jár. A munkásbiztosításnak nemcsak anyasági segélyt, hanem betegség esetén mindazt kellene nyújtani, amit a törvény szerint jelenleg az összes tagoknak nyújt. Eddigi megállapításunk az, hogy a mai járulékkulcs mellett a törvényes minimális szolgáltatásokra sincs a pénztárnak kellő fedezete, mert ha a pénztár évi jelentése egyik-másik évben felesleget mutat is ki, ez a felesleg ugyan teljesen hitelesen van kimutatva, azonban nem kellő realitással. Számolni kell ugyanis azzal a szomorú körülménnyel, amellyel sem Ausztriában, sem Németországban, sem másutt számolni nem kell, hogy az előírt járulékoknak meglehetősen magas százaléka behajthatatlan még abban az esetben is, hogyha az adminisztráció bármilyen nagy erőfeszítéseket tesz és úgyszólván egész apparátusát csak a behajtásokra fordítja.

De számolni kell még azzal a helyzettel is, amely a háború után előáll. És ha egyesek találnak is némi gyöngye vigaszt abban, hogy miként a háborúra vonatkozó megállapításaink és jóslásaink éppen az ellenkező eredményt hozták létre, vagyis a háború nemhogy a pénztárakat anyagilag tönkretette volna, hanem a legtöbb helyen anyagilag megerősítette, így azok a megállapításaink is csődöt fognak mondani, amelyekkel a háború utáni időkben a pénztárakra háruló nagy terheket vesszük számításba.

Ez azonban nagyon gyöngye remény és én a magam részéről úgy hivatali elüljáróságomnak, valamint illetékes helyen már ismételt előterjesztést tettem, hogy a mai járulék mellett a háború után a pénztárakra váró súlyos feladatok megoldására nem lesz képes a munkásbiztosítás. Amikor a harctérről visszatérő tömegek testben, lélekben megrokknva újból a pénztár szolgáltatásait fogják igénybe venni, ez olyan horribilis terheket fog jelenteni, hogy a mai járulékkulcs mellett, sőt felemelt járulékkulcs mellett sem lehet fedezni. A német pénztárak e tekintetben úgy jártak el, hogy megállapították, hogy hány milliárd márka az a teher, ami a háború folytán 20 éven át a német pénztárakat sújtani fogja és kívánták, hogy ezt a terhet a hadisarcból fedezzék. Pedig a háború kitörésekor a német kormánynak első dolga volt, hogy a pénztári járulék kulcsot 4¹/₂%-ra emelje fel. Azonban nekünk sokkal reálisabban kell számolnunk, mi semmiféle várható alakulásokra nem számíthatunk, sőt sajnos, nagyon kevés reményünk lehet arra is, hogy az állam vállalja azokat a terheket, amelyek a háború következtében és tisztán a háború folytán zudulnak a pénztárakra, úgy, hogy a pénztárak e tekintetben is saját magukra lesznek utalva.

Reinitz tagtársunk multkori számításait átvizsgáltuk közösen s megállapítottuk, hogy Reinitz tagtárs a biztosítottak számát és ezen biztosítottak után elérendő 193 millió tagjárulékot akként kapja meg, hogy figyelembe vette Magyarország egész kereső lakosságát, körülbelül 4 milliót és ezt mind pénztári tagul állítván be, a járulékokat azon arány szerint számította ki, amilyen arány szerint most a betegsegélyző pénztárba befolyanak. Figyelmen kívül hagyta azonban azt a körülményt, hogy ha a mezőgazdasági munkásságot az ipari munkásság biztosítási szervezetébe vonnók bele, ezeknek járulékai semmiesetre sem lehetnek oly magasak, mint az ipari munkásoké. Hiszen tudjuk, hogy a földművelésügyi miniszter által kiadott munkabérkimutatás szerint nálunk egy földművesmunkásnak átlagos évi keresete 400—450 koronában állapítható meg, továbbá a mezőgazdaságban számtalan egyéb, még kisebb bérrel alkalmazott családtagok is vannak foglalkoztatva, úgy, hogy oly minimális járulékbévetelről lehetne szó, amellyel szemben az ipari munkások által élvezett szolgáltatásokra

a legkevesebb fedezet sem jutna. Mert hiszen, ha a befizetés arányában lenne a betegség esetén nyújtandó készpénzbeli segély is megállapítva, hátra vannak a nagy kiadási tételek, orvos, gyógyszer, kórház, gyógyászati segédeszközök, stb., amelyekre a kis járulék úgyszólván semmi fedezetet sem nyújt eddig sem, nem is szólván még arról a körülményről, amelyre a felszólaló tagtársak egyáltalában nem gondoltak, hogy a háború óta mindezek a kiadási tételek, főleg gyógyszerek, kórházak, stb. horribilis mértékben emelkedtek.

A fedezet kérdésének megoldására több mód van. A Svédországban követett rendszer szerint a biztosított, a munkaadó és állam egyaránt fizetnek bizonyos járulékokat. Az általam felvetett szolgáltatások esetén évi 7 kor. 50 fill. volna fizetendő e három tényező által, vagyis igazán minimális járulék. Felvetették a genti rendszert is, amit nem az anyasági biztosításra, hanem a munkanélküliség elleni biztosításra alkalmaznak, hogy t. i. az állam, vagy városi törvényhatóságok hozzájárulnak egy bizonyos összeggel azokhoz a segélyszolgáltatásokhoz, amelyeket a munkásbiztosítási pénztárak erre a célra kifizetnek. A legegyszerűbb, természetesen az a megoldás volna, ha az állam vállalja magára az anyasági biztosításnak mindazokat a többlet terheit, amelyeket az 1907. évi XIX t.-c. minimális szolgáltatásain felül adnának ki a pénztárak, miként tette ezt a német szövetségi kormány.

Számításom alapjául a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár statisztikáját vettem. Megegyezik az Országos Pénztáréval, amelyet a vidéki pénztárakra állított össze. E statisztikából két megdöbbentő körülmény tárul elénk. Összehasonlítva ugyanis az ország népesedési statisztikájának adatait a munkásbiztosítóéval, kitűnik, hogy míg az ország nőlakossága körében 14⁰/₀ a születési esetek száma, addig a pénztáraknál biztosított nőtagok között legfeljebb 5⁰/₀. Körülbelül ugyanúgy vagyunk, mint Olaszországban, ahol 12⁰/₀ a születési arány a népeséget véve alapul és ugyancsak 5⁰/₀ az ipari munkásnők között.

Ezek a súlyos számok késztették az olasz törvényhozást arra, hogy minden más szociális biztosítást megelőzve, kötelező anyasági biztosítást létesítsen.

A háború óta a női taglétszám a budapesti pénztárnál 27⁰/₀-kal emelkedett. A születési esetek száma a 27⁰/₀-os taglétszámemelkedés dacára 31⁰/₀-kal csökkent. A férfi taglétszám 15⁰/₀-kal csökkent az 1915. háborús évben, a családtagok között előforduló születési esetek száma pedig 50⁰/₀-kal csökkent. Természetesen ilyen arányban csökkentek a születési segélyekre, illetőleg a gyermekágyi segélyekre kifizetett összegek is. A statisztikai kimutatás a következő:

Év	Átlagos női taglétszám	Átlagos férfi taglétszám	Születési esetek száma		1000 nőtagra esik születési eset	1000 férfitagra esik családtag-születés
			tagoknál	családtagoknál		
1911	47.387	206.217	2.115	10.980	44	53
1912	44.898	203.913	2.260	11.170	50	54
1913	45.933	188.977	1.950	10.782	42	57
1914	44.248	176.057	1.936	9.303	43	52
1915	56.151	148.870	1.332	4.647	23	31

Egy másik kimutatás alapján csak éppen jelezni kívánom azt, hogy a háború alatt a munkásnők az alacsonyabb bérosztályokból mindinkább a magasabb bérosztályokba helyeződnek át, vagyis míg a háború előtti években 1910-től 1915-ig a nőtagok legnagyobb kontingense az I. és II. napibérosztályban volt, addig most már ezek áttértek a III. és IV. napibérosztályba. Ennek megemlézését azért tartom szükségesnek, hogy amidőn a gyermekágyi és szoptatási segély mérvéről vitatkozunk, figyelemmel kell lenni a nőmunkások kereseti viszonyaira, mert a gyermekágyi segély ennek kártérítésül szolgál.

Dr. Engel felszólalásában sokat foglalkozott a házasságon kívül született gyermekek ügyével. Azt hiszem, efelett vitatkozni is felesleges. Az anyasági biztosítás szempontjából nem lehet különbséget tenni, hogy a csecsemő törvényes-e vagy házasságon kívül születik-e. Ami pedig azt a felfogást illeti, hogy a házasságon kívüli gyermekek anyja a természetes apával szemben bizonyos igényeket támaszthat a szülés költségének megtérítésére, amely igények a biztosító pénztárra hárulnak át s így ezen a címen a pénztár bizonyos jövedelemre tesz szert, Dr. Engel hivatkozik az 1907. XIX. t.-c. 82. §-ára. E hivatkozás azonban egészen téves, mert ez a szakasz a balesetből folyó kártérítésre vonatkozik. Inkább

hivatkozhatott volna a 68. §-ra, amely szerint, »ha az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár tagjainak oly segélyezést nyújtott, amelyre más lett volna köteles, a pénztár visszatérítési igényei a vonatkozó törvényes szabályok szerint érvényesítendők«.

Azonban az ilyen szomorú helyzetbe jutott anyákat a természetes apával szemben a fennálló igényeitől megfosztani annyit jelent, mintha egyik kézzel elvennők tőle azt, amit a másikkal adtunk neki. Ha az ily kártérítési igények több esetben eredményre is vezetnek s az illető anyák részére anyagi előnyt jelentenek, maradjon meg az anyagi előny kárpótlásul azért a szomorú sorsért, amelybe a mi szociális viszonyaink között egy ilyen anya jut.

Végül még egy körülményre hívom fel az anyasági biztosítással kapcsolatban a figyelmet. Az anyasági biztosítás csak úgy lesz hatályos, hogyha megfelelő munkásvédelmi intézkedések is történnek. Nem lehet anyasági biztosítást csinálni és segélyeket adni s ezzel szemben a gyermekágyas nőknek megengedni, hogy a szülés után egy-két napra, vagy egy-két hét múlva akár önkaratukból, akár foglalkozásuk elvesztése miatti félelemből munkába álljanak. Az a cél, amit az anyasági biztosítással elérünk, szerintem igen nagy mértékben veszélyeztetve volna, ha a megfelelő munkásvédelmi intézkedések ezzel karöltve nem járnának. És miként helytelennek tartják szociálpolitikusok, hogy Európa egyes országai-ban munkásvédelmi szempontból a szülő-nőket törvényileg eltiltották, hogy szülés után négy-hat vagy nyolc hétig egyes iparágakban munkába álljanak anélkül, hogy megfelelő kártérítésről gondoskodtak volna, éppoly helytelennek tartom, hogyha mi anyasági biztosítást csinálunk és megfelelő segélyekkel kártalanítjuk az elvesztett keresetet, de nem gondoskodunk megfelelő intézkedésekről, hogy az anyasági segély tényleg arra a célra fordíttassék, amire a törvényhozás szánta, t. i. a szülőnő kimélésére.

Ma már Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban, Németországban, Svédországban, stb., sőt Oroszországban is vannak törvényes intézkedések, amelyek szerint nőknek gyermekágy után bizonyos ideig munkába állani nem szabad és emiatt a munkaadó ellene megtorló intézkedéseket nem tehet. Németországban a legmesszebb mentek, mert egyes iparágakban nyolc hétig terjedő ideig tiltották meg, különösen a veszélyesebb iparágakban dolgozó munkásnőknek a munkát.

Magyarországon, sajnos, törvényhozási intézkedésünk csak egy van és pedig az ipartörvény 116. §-ának 3. bekezdése, amely így szól: »Nők, szülés után négy hétig, szerződésileg kötelezett munkájuk teljesítése alól a szerződés megszűnése nélkül felmentvők«, tehát csak a nőknek adja meg a jogot, hogy ne teljesítsék szerződés szerű munkájukat, de nem tiltja el ettől. Messzebb ment a Szerényi-féle ipartörvénytervezet, amelyben már modern rendelkezéseket találunk. Így a 429. §. kimondja: »Olyan nőalkalmazottaknak, akik saját csecsemőjüket szoptatják, naponként a munkaidő tartama alatt összesen 1 órai idő engedélyezendő arra, hogy csecsemőjüket elláthassák és e célból a jelzett időre a telepről el is távozhassanak. Amennyiben a nőalkalmazott gyermekét a telepen kívánja szoptatni, a munkaadó e célra megfelelő, hideg időjárás esetén fűtött helyiséget tartozik kijelölni, ahol a csecsemő a munkaidő alatt is tartózkodhatik. A nőalkalmazott az e szakaszban biztosított jogában, amely őt csecsemőjének betöltött 7 hónapos koráig illeti meg, semmi irányban nem korlátozható. Kötelessége azonban a munkábaállás alkalmával, illetőleg a gyermek születése után a szoptatásra választott időt a munkaadónak bejelenteni. A szoptatásra e szakasz alapján engedélyezett időre eső bér a munkabérből nem vonható le.«

A 449. §. ezt a tiltó rendelkezést tartalmazza: »Nők a szülést követő négy héten belül, az e törvény hatálya alá eső munkaviszonyban nem foglalkoztathatók. Ha a nőalkalmazott az 1907. évi XIX. t.-c. alapján valamely biztosító pénztár orvosának, vagy valamely közhatósági orvosnak bizonyítványával igazolja, hogy a munkát egészségének veszélyeztetése nélkül újra meg nem kezdheti, a munkaadó az illető nőalkalmazottat hat hétig nem foglalkoztathatja.«

A 417. §-ban, ahol az iparfelügyelőknek jogot ad, hogy az éjjeli munka tilalmát feloldják bizonyos esetekben, ez a tervezet kimondja, hogy »az e szakasz alapján adható engedély hatálya nem terjedhet ki az olyan nőalkalmazottakra, akik külsőleg is felismerhető terhes állapotban vannak, illetve akik orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy e munka reájuk, vagy a magzatra veszélyes.«

Az anyasági biztosítás rendelkezéseinek és a szülő nők védelmére szolgáló törvényes intézkedéseknek egymással összhangban kell állaniok.

Mindezeket voltam bátor a tisztelt Szakosztály szives figyelmébe ajánlani, de méltóztassék megengedni, hogy javaslataimat a következőkben foglalhassam össze:

1. A biztosítási kötelezettség terjesztessék ki mindazokra a nőkre, akik keresetükből élnek, tekintet nélkül a foglalkozás minőségére.

2. A szolgáltatások kötelezőleg szabályoztassanak a törvényben oly mérvben, amint előadtam.

3. A biztosítás külön szervezetben történjék a mezőgazdasági munkásokra, míg a házicselések s a többi foglalkozások a mai munkabiztosítási szervekben biztosíttassanak.

4. Az anyasági biztosítással egyidejűleg megfelelő munkásvédelmi intézkedések is történjenek.

Igen tisztelt Szakosztály! A néhány év előtt tartott drezdai egészségügyi kiállítás magyar pavillonjában fényes arany betűkkel hirdettük a világnak, hogy *Magyarországon minden elhagyott gyermekről az állam gondoskodik*. Ez a büszke kinyilatkoztatás nem csak azt jelentette, hogy Magyarország a gyermekek védelme terén elől jár, hanem azt is, hogy Magyarország felismerte azt a súlyos veszedelmet, amelylyel a hihetetlen mérvű gyermekhalandóság fenyeget, amely tekintetben Oroszország után szintén vezetőhelyre jutottunk. A gyermekhalandóság az állami gyermekvédelem szervezése óta nem csökkent annyira, hogy újabb rendszabályokra ne volna szükség és ha még ehhez hozzá vesszük azokat a rémes pusztításokat, amelyeket a világháború okoz emberéletben, akkor nem esünk túlzásba, ha azt kívánjuk, hogy az anyasági biztosítás megteremtésében Magyarország tegye meg kötelességét és a jövő biztonsága és fejlődése érdekében, ha kell, hozzon nagyobb áldozatokat, mint amilyenekre a külföld nyújt példát.

Gergely Janka: Tisztelt Szakosztály! Egy kicsit szégyenkezve fogok hozzá mondanivalómhoz, azért, mert nem tudom oly pontos számításokkal megtámogatni az előterjesztéseimet, mint ahogy azt az előttem felszólaló urak tették, mert nem állnak kellő mennyiségben adatok rendelkezésemre arra nézve, hogy azoknak a kategóriáknak bevonása, amelyekre gondolok, milyen mértékben emelné fel a biztosítottak számát. Úgy tudom azonban, úgy emlékszem rá, hogy az előadó úr multkori előadásában hangsúlyozta, hogy nem a legfontosabb ebben az esetben a költség, különösen a mi részünkről nem, akiknek az a feladatuk, hogy a biztosítást lehetőleg jól igyekezzünk elvi szempontból megkonstruálni. Az elnök úr ő excellenciája pedig arra utalt, hogy az anyasági biztosítás költségeit viselni voltaképpen állami feladat. Szerény véleményem szerint a fedezet megállapításának kérdése akkor lesz aktuális, ha arra nézve tökéletesen tisztában vagyunk, hogy mely körök vonandók be e biztosításba és mekkorák legyenek a szolgáltatások. Különbösen is elvesztettük érzékünket a számokkal szemben, tudjuk, míg azelőtt apró számoktól is megijedtünk, most milliárdokkal számolunk, a milliárdokat könnyű szerrel összehozzuk, amikor hadikölcsönről van szó és szeretnénk hinni, hogy ezekből a milliárdokból szociálpolitikai intézkedésekre is jut egy pár millió.

Ami a biztosításba bevonandó köröket illeti, erre nézve az előadó úr előadásának 11. oldalán felsorolja, hogy az a mezőgazdasági munkásokra és cselédekre, házi cselédek és napszámosnők (takarítónők, mosónők, házi varrónők stb.) összes csoportjaira terjedjen ki a biztosítás.

Méltóztassék megengedni, hogy abbeli aggodalmamnak adják kifejezést, hogy ez a felsorolás egy kicsit hézagos, hogy szűk az a kör, amely ily körülmények között ezeknek a határoknak alapulvétele mellett bevonható volna a biztosítás áldásaiba. Gondolok itt elsősorban azokra a határekszisztenciákra, akik nem is alkalmazottak, nem is önállóak, gondolok különféle vásárcsarnoki árusítókra, utcai árusokra, ezekre az apró kiskereskedőkre, akik úgynevezett önálló vállalkozók, azonban tudjuk, hogy valamennyi háta mögött egy pénzcsoport exponense áll, gondolok pl. italmérésekre, amelyeknek tulajdonosai tudvalevőleg csak megbízottak, akik sem nem alkalmazottak, sem nem önállóak, csak bizományba kapnak árút, azonkívül gondolok oly egyénekre, pl. óraadó tanítónőkre, akik nem alkalmazottai senkinek, akiknek jövedelmi forrásaik mégis egészen bizonytalanok, egészen minimálisak, de gondolok ezenkívül tanítónőkre és tanítónékre is. Nem tudom, hogy mily viszonyok között élnek a tanítónők, de tudom, hogy nem dúlakodnak földi javakban és e biztosításnak reájuk való kiterjesztése igen fontos volna.

Gondolok ezeken felül mindazokra, akik ma nem esnek az 1907. évi XIX. t.-cikk hatálya alá azért, mert jövedelmük az évi 2.400 koronát meghaladja. Mikor ezt a törvényt megalkották, a 2.400 K akkor is nagyon kis pénz volt, hogy értékben nem növekedett az elmúlt 10 év alatt, hanem jelentékenyen csökkent, azt nem szükséges magyarázni. Tudom, hogy itt ismét azzal az ellenvetéssel fogunk találkozni, hogy akkor a törvényt magát is módosítani kellene. Utalok arra, hogy a szakkörök, az érdekeltség mindkét része gondol is már erre, igyekeznek kiterjeszteni a biztosítás határát és amikor egy új, nagyfontosságú biztosítási ágazat meghonosításáról volna szó, talán le kellene azt a konzekvenciát vonni, hogy azt a határt, ami szűknek bizonyult, az egyik oldalon ne állítsuk fel sorompó gyanánt a másik oldalon. Indítványom erre nézve az volna, hogy ezeknek a jövedelmi határoknak megfelelő tágítását is szorgalmazzuk.

Legyen szabad arra is utalnom, hogy a szolgáltatások szempontjából elhangzott egyszer az, hogy a napibér fele összegében, másodszer, hogy a napibér egész összegében állapíttassanak meg a kártalanítási összegek. Bizonyos az, hogy a napibér fele összegének megfelelő összeg ma nem képez kellő ellenértéket, ennek a számításnak alapjául a napibér egész összegét kellene venni.

A Reinitz-féle felsorolásban egy pontra nézve volna bizonyos aggodalmam és ez a szoptatási jutalom kérdése. Ő azt mondja, hogy szoptatási jutalmat csak annak kellene adni, aki *bizonyítottan* maga táplálja csecsemőjét. Én azt hiszem, hogy nem volna szabad ehhez ragaszkodni, hiszen ezrével tudunk oly eseteket, midőn az anya nem táplálhatja gyermekét egészségi okból. Pl. tüdővész vagy az apja alkoholista volt, szóval ez esetekben, amidőn a gyermeknek tejjel való ellátása sokkal költségesebb, mint az anya táplálkozásának feljavítása, azt hiszem, hogy a szoptatási jutalom elvonása nem volna indokolt és valószínűnek tartom, hogy a felszólaló úr maga sem gondolja konzekvensen keresztülvihetőnek azt, hogy szoptatási jutalmat csak az kapjon, aki bebizonyítottan maga táplálja gyermekét.

Szeretnék még egy szempontot a tisztelt szakosztálynak figyelmébe ajánlani. Ma igen sok iparvállalatnál, pénzügyintézetnél, a legkülönbözőbb munkaadóknál az a szokás, hogy a nőalkalmazottaknak házasságkötés esetén állásukat felmondják, bele is veszik a szolgálati szerződésbe, hogy a házasságkötést olybá tekintik, mintha ez állásáról lemondott volna. Méltóztassék végiggondolni ennek az abnormis helyzetnek konzekvenciáit és méltóztassék szembeállítani azzal a céllal, amely bennünket összehoz. Bizonyos, hogy a Stefánia Szövetségnek ebben a vonatkozásban is akcióba kellene lépni oly értelemben, hogy a polgári törvénykönyv tervezetébe vétessék fel egy olyan §., amely azt mondja, hogy ily kikötésnek szolgálati szerződésben nincs helye és amennyiben mégis benne van, hatálytalannak tekintendő.

Ne méltóztassék azt mondani, hogy ez a szabadság megsértése volna, hiszen a szociálpolitikának éppen az a törekvése, hogy a gazdaságilag gyengébb szerződő felet ne engedje a másik szerződő félnek kényre-kedvre kiszolgáltatni. Utalok egy analóg esetre. Talán pár hónapja, hogy az érdekeltek testületének kérdésére a kereskedelemügyi miniszter rendeletet bocsátott ki arról, hogy a hadbavonult alkalmazottaknak előző állásukat fenn kell tartani. Vagyis a hadbavonulás nem bontja fel a szolgálati viszonyt, csupán szünetelteti. Egy ilyen értelemben kidolgozandó törvényjavaslat vagy rendelet volna azt hiszem anyaság esetére, is szorgalmazandó, mert tisztában vagyunk azzal, hogy a nő, aki gyermeket hoz világra ugyanúgy kockáztatja életét, mint azok, akik ma a háborúban vannak. Indítványozom, hogy a Stefánia Szövetség ilyen irányú előterjesztést tegyen a törvényhozásnak. Hogy ez nem felesleges, erre nézve legyen szabad arra utalnom, hogy van itt Budapesten többek között egy igen előkelő, nagynevű takarékpénztár, amely avval bünteti nőalkalmazottait, akik nyugdíjjogosultságot szereztek maguknak, hogyha abból a célból válnak ki a pénztár kötelékéből, hogy családot alapítsanak, akkor a megszolgált nyugdíjaknak csak a fele összegét utalja ki nekik.

Tudom, hogy ez az eset nem tartozik egészen ide, csak rá akarok mutatni a konzekvenciáira annak, ha nem törődünk ilyen vonatkozásaival ennek a fontos kérdésnek.

Ami a költség szempontját illeti, erre nézve ma bármennyire nem alakult még ki a helyzet, két dologgal tisztában lehetünk: az egyik, hogy nem lesz elkerülhető a járulékemelés, akár új szervezetet teremtünk az anyasági biztosítás megoldásában, akár bekapcsoljuk bármelyikébe a meglévő szervezeteknek,

de másodsor nem lesz elkerülhető, de nem is lesz elkerülendő az, hogy az állam a közadókból ne járuljon hozzá ehhez az igen fontos biztosítási ágazat megalkotásához és pedig minél jobb megalkotásához. Végül utalok arra, hogy igen fontos ki egészítése volna a biztosításunk szülő-otthonok minél nagyobb számban való fel állítása. A felszabaduló hadikórházakat kellene erre a célra felhasználni és ügyelni arra, hogy minden község számára jusson néhány ágy. A kisebb vidéki hadi kórházak felosztása már folyamatban van, ezért fontos volna ebben az irány ban mielőbb akciót indítani.

Ezeket a szempontokat voltam bátor a tisztelt Szakosztály figyelmébe ajánlani.

Szterényi József elnök: Tisztelt Szakosztály! Az előttem felszólaló tisztelt Tagtársunknak arra a megjegyzésére, hogy bizonyos konkrét dolgok, amelyeket méltóztatott felhozni nem egészen tartoznak ide, bátorkodom megjegyezni, hogy igenis mindaz, ami az anyaság kérdésével kapcsolatos és a népszaporodásnak útjában áll, bármily társadalmi anomália forog fenn, mint aminőre két példát méltóztatott feihozni, a Stefánia Szövetség hatás körébe tartozik. Köszönettel vettük, hogy figyelmünk ilyenre felhívatik és az elnökség útján a megfelelő előterjesztéseket meg fogjuk tenni.

Lukács József, az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár elnöke: Nagyméltóságú Elnök Ur! Tisztelt Szakosztály! Már a Stefánia Szö vetség alakuló ülésén, valamint a szociálpolitikai szakosztály első ülésén voltam bátor hangsúlyozni azt, hogy az anyasági biztosítást oly intézménynek tartom, amelynél az állam nem bujhatik fiskális védősáncok mögé. Ezt azért tartom szük ségesnek külön kiemelni, mert ezzel egyszersmind dokumentálni akarom azt, hogy az elnök úr bevezető beszédében ezirányban mondottakhoz teljesen hozzá járulok és én is abban a véleményben vagyok, hogy az anyasági biztosítást csakis állami hozzájárulással és pedig túlnyomó állami hozzájárulással lehet meg valósítani.

Ami az előadó úr egyébként nagyon szép előadását illeti, ki fogom majd fejteni, hogy nem ezen az állásponton vagyok; különben hivatkozom az általam a szociálpolitikai szakosztály első ülésén mondottakra, amelyekre majd később kitérek. Mielőtt azonban ennek taglalásába fognék, elsősorban egy kis fogyaté kosságra akarom a tisztelt Szakosztály figyelmét felhívni: az előadó úr előadá sában ugyanis bár egyszer érinti, de határozottan még sem mondja meg, csak a számokból lehet kihámozni, hogy a gyermekágyi segélyt ki akarja-e terjeszteni a hozzátartozókra is vagy nem? Igaz, hogy a számításokból, amikor a gyermekágyi segély számítását adja, az tűnik ki, hogy csak egy millió tagot vett fel és ennél fogva 50.000 szülést és ezt a számot szorozza meg 31.50 koronával, amely 31.50 K a féltáppénznek hat hétre váró számításából áll elő.

Fix számításaim a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag nem lévén, csak érzés szerint mondhatom azt, hogy én ezt a 3 millió korona szükségletet nagyon kevésnek tartom és nem hiszem, hogy ezzel az összeggel a költségeket fedezhessük.

Tisztelt Szakosztály, nem tudom, hogy helyesen fogom-e fel a kérdést, de nekem az az érzésem, hogyha itt valamely konkrét javaslattal akarunk előállani, akkor össze kell foglalnunk azt, hogy mit mondjon a Stefánia Szövetség, ha a miniszter ankétot hívna össze azzal, hogy ime meg akarom valósítani az anya sági biztosítást, adjatok tehát nekem reális számadatokat erre nézve, a fedezetről a lehetőséghez képest gondoskodom.

Talán a tisztelt szakosztály megengedi azt, hogy most, mikor aktuális e kérdés, az október hó 21-én szóval előterjesztett javaslatomat szembeállíthassam az előadó úr javaslatával, jóllehet — bár futólag — ezeket elmondtam már akkor. Azon az állásponton voltam akkor, hogy tekintetbe véve azt, hogy az ipari és a mezőgazdasági munkásságnak szociálpolitikai szempontból való ellátása körül nagyon különböző a felfogás, — mutatják a példák és mutatja ezt a két bizto sítás, — s szembeállítva a kereskedelemügyi minisztériumot a földművelésügyi mi nisztériummal, én szinte lehetetlennek tartottam, hogy a mezőgazdasági munkáso kat ebbe a körbe bevegjük. Megvallom őszintén, hogy taktikai szempontból azt tartom helyesnek, hogy terjesszük ki először azt a segélyt, amit eddig a pénztári anyáknak adunk az 1907. évi XIX. t.-c. alapján, a hozzátartozókra is, azt gon dolván, hogy akkor talán a földművelésügyi minisztérium látva azt, hogy az 1907.

évi XIX. t.-c. már megint egy jó mértővel odébbhaladt a szociálpolitikai alkotásoknak eddig még nem nagyon kitaposott mesgyéjén, inkább lesz hajlandó majd valamely intézkedés létesítésére.

Tudatában vagyok annak, hogy ez általános emberi szempontból talán nem nagyon igazságos és nem nagyon szép, de mindig azt vallom, hogy inkább valakinek valamit, mint nagyon soknak semmit.

Kegyes engedelmmel most áttérek akkori javaslatomra. Kénytelen vagyok ezt megtenni azért, hogy ily módon azután belekapcsoljam az akkor elért számokat azokba a számokba, amelyeket az igen tisztelt előadó úr felhozott. Enn akkoriban abból indultam ki, hogy a Reichswochenhilfe a következő segélyeket állapította meg a gyermekágyas asszonyok részére:

1. Egyszeri hozzájárulás a szülés költségeihez 25 M.
2. Gyermekágyi segély napi 1 M 8 héten keresztül, amelyből 6 hét a szülés utáni időre esik.
3. Bába és orvosi költség 10 M.
4. Szoptatási segély $\frac{1}{2}$ M 12 héten keresztül, ha az anya csecsemőjét maga szoptatja.

En sokkal szerényebb keretek között a következőkben gondoltam megvalósíthatónak az ipari munkásnőkre vonatkozólag az anyasági segélyeket:

Egyszeri hozzájárulás nem 25 márka, hanem 25 K; gyermekágyi segély nem fix összegben 1 márka, hanem a rendes, a II. napibéosztálynak megfelelő napi táppénznek, 75 fillérnek hat héttel való szorzata, vagyis 31 K 50 fillér; a bábusegélyt a számításba nem veszem be, miután ez eddig is a törvény alapján járt. Szoptatási segély 50 fillér, 84 napra számítva 42 K. Ezeknek a segélyeknek az összege 98 K 50 fillér, az esetben, ha az orvosi költséget és a bábusegélyt nem számítom, miután ezeket amúgy is kapják a tagok.

Összeállítottam a szülések számát 1911-től 1913. évi időközökben. A szülések száma volt három évi átlagban a tagoknál 6.600, a hozzátartozóknál 59.400, tehát kerekén 66.000 szülési eset. Azt tudjuk, hogy a bábusegély Budapesten 10 korona, vidéken 6 K és ilyen módon visszafelé lehetett megállapítani a szülések számát, a kifizetett bábusegélyekből következtetve a szülések számára.

Ennek alapján, ha mi azokat a segélyeket, amelyeket felsoroltam, nyújtani akarjuk, akkor a tagoknál a 98.50 K-ból, miután az egyszeri hozzájárulást és szoptatási segélyt nem adtuk eddig a tagoknak, 67 korona többköltség állana elő. A hozzátartozóknál pedig 98 K 50 fillér mind olyan költség, amelyet eddig ezeknek nem adtuk. Ha ezeket a számokat megszorozzuk a szülési esetek számával, akkor az eredmény évi 6,293.100 K költség volna. Felszólalásomhoz akkor hozzászólás nem volt, de a szakosztály tagjainak arcán visszatükröződött az a megdöbbenés, amit kiváltott ez a szám, mert hiszen tudjuk, hogy Magyarországon milyen nehéz ilyen célokra pénzt kapni.

Ha most már az egyszeri hozzájárulástól és a szoptatási segélytől eltekintek, tehát ugyanazon az állásponton vagyok, mint az előadó úr, avval a különbséggel, hogy én a hozzátartozóknak is meg akarom adni a gyermekágyi segélyt, akkor 1,866.100 K volna a költség, mert akkor csak ez a 31 K 50 fillér gyermekágyi segély áll fenn 59.400 szülési esetre vonatkozólag. Ez olyan összeg, amelyre nézve talán volna kilátás arra, hogy ezt az állam *hozzájárulás* címén megadná és ilyen módon elérnék azt, hogy az 1907: XIX. t.-c. alá tartozó családtagok mind részesüljenek gyermekágyi segélyben.

Ha azt méltóztatnának kérdezni, mennyi nőre terjed ki ez a gyermekágyi segély, akkor csak visszamenőleg tudnék következtetést vonni, azt mondván, hogy 66.000 szülési eset megfelel körülbelül másfélmillió biztosított tagnak és ilyen módon másfélmillió biztosított nőn segítenék szülés esetén.

Kénytelen vagyok ezen utóbbi állásponton megmaradni és javasolni, hogy a gyermekágyi segély terjesztessék ki a hozzátartozókra, mert rendkívüli módon félek attól, hogyha messzebbmenő javaslattal megyünk a kormány elé, akkor azt a javaslatot éppen azért, mert óriási nagy összeget követel, egyszerűen sutba dobnák.

Tisztelt Szakosztály, ami az anyasági biztosítás egyéb céljait és szükségességét illeti, a teendő intézkedések tekintetében teljesen egyetértek Kis tagtársunkkal. Külön meg akartam én is említeni, hogy a terhesség alatt feltétlenül tiltó rendelkezéseket kell életbeléptetnünk és feltétlenül szükséges az, hogy az éjjeli pihenő-idő külön szabályrendelettel biztosítsuk. Az ipari munkásbiztosítás-

nak a mezőgazdasági munkásokra való kiterjesztését azonban bármennyire szeretném is és bármennyire is kívánatosnak tartanám, célszerűségi okokból egyelőre mellőzendőnek vélem. Nagyon szeretném azt, hogyha végeredményben nem nekem lenne igazam, de az az érzésem, hogy elsősorban az ipari munkáságon kellene ilyen módon segíteni, hogy azután a földművelésügyi minisztérium annál inkább kényszerhelyzetben érezze magát.

Szterényi József elnök: Tisztelt Szakosztály! Ezzel a mai ülésre jelzett felszólalások befejeződtek. Méltóztatnak talán megengedni, hogy javaslatot tegyek arra nézve, hogy a vita folytatása március hó 24-én, szerdán d. u. 6 órakor legyen. (Helyeslés.)

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Utólagosan bejelentett betegség esetén táppénz nem jár.

A magyar kir. Állami Munkásbiztosító Hivatal 1915. évi december hó 29-ikén kelt 1914. P. 739/3. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezésnek részben helyt ad és az elsőfokú bíróság ítéletének részleges megváltoztatása mellett az igényt elutasítja.

Megokolás: Helyesen emelte azt ki az eljáró munkásbiztosítási választott bíróság ítéletének indokolása, hogy a peres táppénzigény szempontjából azt az ügydöntő kérdést kell megoldani, vajjon akadályozza-e az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár alapszabályainak 42. §. b) pontja a néhai Z. L. jogán az 1913. augusztus 25-ikével kezdődő 20 hétre követelt táppénz megítélését. Ezt a perdőntő kérdést azonban a főlebbviteli bíróság az elsőfokú ítélettel ellenkezően igenlegesen találta megoldandónak. Tény ugyanis, hogy a pénztárhoz csak néhai Z.-nak halála után érkezett az igénylő özvegy részéről a kérdéses táppénzre vonatkozólag betegség igénybejelentés és pedig azon orvosi bizonyítvány alapján, amely Z.-nak 1914. évi január 27-én történt halála után több mint két héttel, 1914. évi február 13-án kelt. E tény mellett csak abban az esetben volna a kereseti táppénzigény jogos, ha a keresetképtelenséggel járó betegség kellő időben való bejelentésének elmulasztása nem a betegnek és esetleg környezetének, hanem a pénztárnak, avagy ez utóbbi valamelyik közegének hibájára volna visszavezethető. E perben azonban a pénztárnak vagy közegének részéről mulasztást megállapítani nem lehet s a szóban levő keresetképtelenségnek be nem jelentése pusztán a betegnek és az igénylőnek mulasztására vezethető vissza. Noha tény ugyanis, hogy néhai Z. Sz.-ról M.-ra történt költözése után dr. H.-val, vagyis azzal az orvossal kezeltette magát, aki egyuttal a pénztárnak orvosa, de kezeltette magát ezzel, mint magánorvossal és jelesül anélkül, hogy pénztári tagságát előtte fölfedezte volna s oly körülmények között, amelyek között dr. H. néhai Z.-nak pénztári tagságát meg nem állapíthatta, sőt nem is gyaníthatta. Tény ugyan, hogy dr. H. 1914. évi február 13-án az elhalt pénztári tag özvegye részére kiállított bizonyítványába ezt a kitélt foglalta: »táppénzt csak azért nem utaltam hetenként, mert azt a fél nem kérte, ezt a kitélt azonban 1914. évi február 23-án kelt tüzetesebb jelentésében, amelynek hitele iránt mi sem támaszt kételyt azzal a tényállást más világításba helyező magyarázattal egészíti ki, hogy néhai Z. pénztári tagságáról csak »utólagosan« nyert értesülést, hogy neki »fogalma sem volt arról, hogy Z. pénztári tag« s hogy az ő eljárását magánorvosi minőségben vették igénybe. Ezeknek a kijelentéseknek hitelét támogatja az a körülmény, hogy Z., akinek neje m.-i mozgószínház tulajdonosa, életében táppénzének kiutalása iránt 1913. évi augusztus 25-én történt megbetegedése után a haláláig elmúlt 5 hónap folyamán éppen semmi lépést sem tett. A pénztárnak tehát igénylőnek s a beteg pénztári tagnak magatartása következtében tényleg nem állott módjában a keresetképtelenséget s a munkától való tartózkodást a betegség folyama alatt saját közegével s jelesül betegellenőrével is kellően ellenőrizni s

a betegség- és igény-bejelentésének oly elkésésével állunk szemben, aminőre az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár alapszabályai a 42. §, b) pontjában céloznak.

Túlmenő segélyek átörökölhetősége.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1915. szeptember 23-ikán kelt 1913. P. 533/3. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a b-i kerületi munkásbiztosító pénztár febbezésének helyt ad.

Megokolás: Utal az eljáró választott bíróság arra a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak 1911. P. 110/4. sz. a. kelt ítéletében érvényre jutott álláspontra, amely szerint a tagnak lejárt táppénze és egyéb pénzbeli betegségi segélyei a tag vagyonának alkatrészeivé válnak s a tag elhalálása esetében az örökösre átszállanak.

A főlebbviteli bíróság azonban ezzel az érveléssel szemben azt állapította meg, hogy a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak 1911. P. 110/4. számú ítélete csak olyan segélyt tárgyz, amely az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár alapszabályai szerint adandó. Következésképpen tehát csak ilyen alapszabályszerű segélyek átörökölhetése tekintetében foglalt állást és pedig ellentétben a pénztár abbeli érvelésével, amely a határozatában tárgyalt alapszabályszerű betegségi segélyezésre vonatkozó jogot oly legszemélyesebb jognak tekintette, amely a személytől elválaszthatatlan s ennek következtében a biztosítottnak halálával megszűnő, át nem örökölhető.

Ellenben ezúttal kellett eldöntenie a felebbviteli bírói tanácsnak — amely teljesen magáévá tette a fentjelzett 1911. P. 110/4. számú ítélet álláspontját — azt, vajjon lehetnek-e örökségnek tárgyai az örökhagyó életében sem a pénztár által meg nem állapított, sem bíróilag jogszerűen meg nem ítélt túlmenő segélyek? Ezt a kérdést nemlegesen oldotta meg.

E megoldásnál szem előtt tartotta ugyan, hogy túlmenő segély sem nélkülözi a jogi elemet s elfogadta mindazt az érvelést, amelyet a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal III. számú teljes ülési határozatában tüzetesen kifejtett. De másfelől nyomatékosan mérlegelte azt a lényeges különbséget is, amely az alapszabályszerű és a túlmenő segélyezés jellege között szembeszökő. Az alapszabályszerű segélyekre való jog a törvény és alapszabályok által minőség és mennyiség tekintetében tüzetesen körülhatárolt jog, amely pusztán a törvény s alapszabályok által determinálóknak minősített körülményektől függ, ellenben teljesen független e körülményeken kívül álló bármely viszonytól. Nincs erre az alapszabályszerű segélyezésre befolyással sem a pénztár vagyoni helyzetének hullámzása, sem a biztosítottnak előnyösebb avagy szorultabb vagyoni helyzete, sem az az arány, amely az egyes pénztáraknak szolgáltató képessége s a pénztárral szemben törvényesen támasztható igények mennyisége között fennáll.

Nem ilyen strikt jellegűek a túlmenő segélyek. Ezeknek adása függ egyfelől attól a nem minden pénztárnál kényszerűleg létező feltételtől, vajjon van-e ilyen segélyekre vehető vagyonalap? s ha a pénztár rendelkezik is ily alappal, kívánja-e azt túlmenő segélyekre, avagy a betegsegélyezést szolgáló más intézmény létesítésére, illetve fentartására fordítani?

De ha a pénztár megalkotott szabályzatban túlmenő segélyezések adását rendeli el, s azoknak határait meg is szabja, még akkor is e megszabott határokon belül mindig főleg célszerűségi és méltányossági tekintetektől függő szempontok szerint hivatott eljárni s jelesül a túlmenő segélyeket annak viszonylatai szerint kiosztani avagy megtagadni, mennyi az e segélyekre felosztható vagyon, — mily fokú az ezekre támasztott igények mérvé, — milyen az igényt támasztó vagyoni és családi helyzete s mennyi a remény arra, hogy a túlmenő segély az óhajtott célhoz juttat? Mindmeggannyi oly körülmény, amely a mérlegelendő tényezők rugalmasságát, de egyúttal azt is szembeszökővé teszi, hogy az igénylő életében, sőt lehetőleg a túlmenő segélyezésre utaló szükségnek felmerülte idejében kell a pénztárnak s az igénylőnek helyzetét kutatni, ha pedig az, akit a túlmenő segélyezéssel támogatni indokolt volt, elhalálozik, nem pusztán e segélyezésnek célja válik elérhetetlenné, de az esetek túlnyomó többségében egyúttal lehetetlenné a helyzetnek a fentebb vázolt elhatároló körülmények szempontjából való tüzetes megállapítása.

A vázoltakból nyilvánvaló, hogy mindaddig, amíg a túlmenő segély akár a

pénztár, akár a bíróság által meg nem állapítatik, addig annak értéke nem tekinthető oly vagyontömegnek, amely pontosan meghatározható követelésként a jogosult vagyonának alkatrészévé vált, hanem csak reménybeli, várományszerű előnynek. Ennek következtében nincs annak megállapítására kellő alap, hogy az igénylő elhalálozása esetében a követelt túlmenő segély, mint meghatározott vagyonrész az örökösre háramlik át.

Még az alapszabályszerű segélyezésre jogosultnak hozzátartozói a pénztár késedelmessége esetében abban az indokolt jogi felfogásban előlegezhetik a segélyt, hogy a pénztár kiadásukat megtéríteni köteles, addig a túlmenő segélyeknek fentvázolt jellege kizárja a hasonló jogi meggyőződést, mert a túlmenő segélyezésben létező jótékonyági és méltányossági elemek túlsúlya mellett mindig számolni kell azzal a nagy valószínűséggel, hogy a túlmenő segélyezésre támasztott igény teljesíthetetlen. Aki tehát a pénztár túlnyomó segélyezése helyett előlegez nyilvánvalóan saját kockázatára s abban való megnyugvással cselekszik, hogy költségei megtérítetlenül maradnak. Ennek figyelembe vétele mellett az ily megtérítés elmaradása nem minősíthető a jogrend megzavarásának.

Végül a túlmenő segélyek átörökölhetetlenségének megállapítására utal annak a ténynek megfontolása, hogy a túlmenő segélyezésekre szolgáló vagyonösszegeknek korlátolt és rendszerint aránylagos csekély volta mellett azáltal, hogy a túlmenő segélyben az elhaltak örökösait részeltetnők, csökkentenők annak lehetőségét, hogy a még élő s az egészségnek és munkabírásnak az alapszabályszerű segélyezéssel meg nem mentett, de megmenthető biztosítottakat felkaroljuk s ekként a mellékes jelentőségű érdek gondozásával a túlmenő segélyezés főcéljainak elérését kockáztatnók.

Párbajkozta sérülés esetén a táppénz megilleti a tagot.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1915. december 29-én kelt 1913. P. 376/9. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal igénylő fölebvezésének részben helyt ad s igénylő táppénzre való igényét megállapítja.

Megokolás: A peres táppénzigény szempontjából a fölebbviteli bíróság tüzetes mérlegelés tárgyává tette azt a kérdést, jogfosztó hatálya lehet-e akár az 1907: XIX. t.-c. 52. §-a, akár valamely más rendelkezése következtében annak a ténynek, hogy igénylő sérült és munkaképtelen voltát párbaj megvívásával idézte elő. Korántsem tekinthető súlytalannak az elsőfokú ítéletnek abbeli érvelése, amely szerint a betegségi segélyezés céljai és jellege nem mindenben egyeztetetők össze a párbajozónak segélyezésével. A törvény rendelkezéseiből azonban még sem vonható le kellő alapos következtetés arra, hogy a pörös esetben a táppénz elvonassék. A T. 52. §-a szerint ugyanis az a tag nem tarthat táppénzre igényt, aki a betegséget szándékosan okozta, már pedig el kell fogadni igénylő felebvezésének abbeli érvelését, hogy a párbajt vivó nem azzal a szándékkal cselekszik, hogy megsérüljön. A szóban levő 52. §. értelmezésénél azonban az e §. indokolásából kiderülő körülmény sem mellőzhető, hogy az 1907: XIX. t.-c. meghozatalánál a törvényhozás szándékosan mellőzte a pénztárnak arra való följogosítását — amelyet az 1891: XIV. t.-c.-be foglalt korábbi betegsegélyezési törvény 9. §-a megadott —, hogy az önhibájából előidézett verekedés okozta betegség esetén a táppénz megvonható. Az indokolásból kitűnőleg ugyanis ezt a följogosítást azért hagyta el a törvény, mert »ha a verekedésre nézve megállapítható is, hogy maga a verekedés ténye a biztosított önhibájának a következménye, de ezzel szemben kétségtelen, hogy a verekedésből esetleg származó betegség a biztosítottnak közvetlen hibájára, különösen pedig szándékos cselekményére nem vezethető vissza.« (Ind. 142. l.) Ez az idézett érvelés teljesen talál a párviadalra is s ha a törvényhozásnál az a fölfogás jutott érvényre, hogy a verekedés okozta sérülés esetében meg kell adni a táppénzt, a párbajelődézte sérülésnél sem lehet a munkaképtelen tagot a táppénzjogosultságtól elűzni. Ezeknél fogva figyelemmel arra, hogy a perhez csatolt orvosi nyilatkozatok s a felebbviteli bíróság által beszerzett szakértői fölülvélemény is, végül az igénylő munkaadójától a fölebbviteli bíróság által beszerzett igazolvány kétségtelenné teszik, hogy igénylő sérülése okozta munkaképtelensége következtében 20 hetet meghaladó idő folyamán kenyérkereseti foglalkozását szüneteltetni volt kénytelen, az alapszabályszerű segélyezésnek, a kilenc hetes gyógyintézeti kezelést meghaladó tartamára a táppénzt meg kellett ítélni.

Az önkéntes tagság megszerzése.

I.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1913. Bet. III. 27/6. számú ítélete.

Ítélet: A bíróság igénylőt táppénz iránti igényével elutasítja.

Indokolás: Igénylő 8 napra a pénztártól táppénzt követelt, a pénztár azonban igénylőt táppénzigényével elutasította, arra az álláspontra helyezkedvén, hogy az igénylő megbetegedésekor már nem volt a pénztárnak igényjogosult tagja. Igénylő e határozat ellen még törvényes időben felelővel élt és a felelővel vitatta, hogy a pénztár segélyezési kötelezettsége még a kérdéses időben is fennállott, miután ő a pénztárnál úgy 1913. évi március hó 7-én, mint március hó 10-én is a pénztár kötelekében önkéntes továbbfizető tagként való megmaradási szándékát bejelentette és a járulékokat fizetni is kívánta, a pénztár azonban a fizetni akart járulékokat el nem fogadta és jelentkezését jogosulatlanul visszautasította, ennek hátrányos következményei pedig csakis a pénztárt érhetik. A bíróság megállapította, hogy az igénylő a munkaviszony és így a kötelező tagság megszűnésétől számított 4 héten belül, a pénztárnál önkéntes tagul csakugyan jelentkezett és a tagsági járulékokat is akkor fizetni akarta, ezzel a jelentkezésével azonban valóban visszautasított. Megállapította a bíróság azt is, hogy a pénztár utóbb álláspontját az igénylővel szemben még a kötelező tagság megszűnésétől számított 4 héten belül megváltoztatta és őt önkéntes továbbfizető tagul felvenni, valamint járulékbefizetéseit elfogadni hajlandónak nyilatkozott és hogy az igénylő ennek dacára többé a pénztárnál nem jelentkezett és a járulékfizetéseket nem eszközölte.

A bíróság azt a felfogást tette magáévá, hogy a tagok önkéntes tagul még betegség felforgása mellett is jelentkezhetnek, mert céltalan és értelmetlen intézkedés felvétele a törvényhozóról elvileg fel nem tételezhető és mert csakis e felfogás magyarázná az előzetes orvosi vizsgálat mellőzését. Ha ugyanis nem kötelező az orvosi vizsgálat, ez csakis azt jelentheti, hogy ez esetben az a körülmény, vajjon a jelentkező beteg, vagy egészséges-e, szerepet nem játszik, ha pedig a jogosultság az egészségi állapottól nem függ, önkéntes tagul a jelentkező betegállományban is lehet. Mindennek megfontolása annak felismeréséhez vezet, hogy a pénztár mindenestre jogosulatlanul járt el akkor, amidőn az igénylő jelentkezését, annak betegállományban léteire hivatkozással, visszautasította és így eljárásának következményeit mindaddig, míg az igénylő tagul való felvétele az ő magatartásán múlt, viselni is lett volna köteles, ha ezen magatartása a Törvény 60. §-ában meghatározott egész 4 héten át felforgott volna.

Nevezetesen az önkéntes tagságnak ezen esete csak úgy állítható helyre, ha a kötelezett tagság megszűnésétől számított 4 héten belül történik a jelentkezés és egyúttal ugyanezen 4 héten belül az esedékes járulékok is tényleg befizettetnek. Az tehát, aki arra hivatkozik és abból jogot meríteni kíván, hogy ő kellő időben jelentkezett és járulékait fizetni akarta, a pénztár visszautasítását csak annyiban veheti igénybe jogos alapijával, amennyiben reá nézve a pénztár magatartásában rejlő akadály az egész 4 hét alatt fennállott, de mihelyt a pénztár részéről ezen akadály elhárult, a 60. §. utolsó bekezdésében megállapított fizetési kötelezettségének feltétlenül eleget tenni tartozik, mert a tagságban való jogfolytonosság csakis a tényleges fizetéssel állítható helyre és mert ekkor már az igénylő saját mulasztása gyanánt jelentkezik az a körülmény, hogy a jogot helyreállító járulékbefizetés meg nem történt. Minthogy pedig a fentebb ismertetett tényállás szerint a pénztár részéről a tagul való felvételnek és a járulékfizetésnek akadálya elhárult és az igénylő ennek dacára többé fizetés céljából nem jelentkezett: tagsági jogosultságát megállapítani nem lehetett és őt betegsegélyigényével annál is inkább elutasítani kellett, mert a már jelzett tagsági adatok szerint javára a Törvény 61. §-ában statuált passzív tagság sem forog fenn.

Igaz ugyan, hogy a pénztár 1913. évi március hó 13-iki levele akként szól, hogy az igénylő jelentkezését és járulékait csak felgyógyulásától, azaz 1913. évi március hó 8-tól fogva fogadja el, tehát a betegség idejére a pénztár e levele szerint sem kívánta volna az igénylőt tagul tekinteni, ámde a bíróság nézete szerint a pénztár ezen helytelen kijelentésének döntő szerepe nem lehet, miután az igénylőnek e mellett is módjában állott volna 4 héten belüli járulékfizetéssel azért tagsági jogfolytonosságát visszaállítani és mert ennek csak az lehetett volna a következménye, hogy amennyiben a pénztár az utólagos járulékfizetés

dacára is vonakodott volna szolgáltatási kötelezettségének megfelelni, a bíróság vonta volna le az igénylő javára és a pénztár hátrányára ennek jogkövetkezményül a segélyezés kötelezettségét, ha az önkéntes tagságot megalapító fizetés a pénztár által nyújtott lehetőség korlátai között mégis megtörtént.

II.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1915. P. 554/3. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal igénylő felebbezésének helyt adva, táppénzigényét a IV. napibérosztály szerint megállapítja.

Megokolás: A felsőbíróság helyes indokainál fogva magáévá tette az elsőbíróságnak az 1907. évi XIX. t.-c. 60. §. utolsó bekezdésén nyugvó fölfogását. A pénztár a munkából kilépés napjától számított 4 héten belül az előbb biztosításra kötelezett tagtól a járulékokat arra az időre, amikor a tag nem volt beteg, elfogadni tartozik, illetőleg nem utasíthatja vissza a járulékfizetést azon a címen, hogy az illetőnek a 4 héten belül támadt keresetképtelen betegsége a fizetési szándékot megelőzőleg hivatalos úton tudomására jutott. Annak a tagnak tehát, aki a jelzett 4 héten belül járulékot fizetni akar, ugyanezen 4 héten belül támadt betegségéből kifolyólag a törvényszerű segélyekre igénye van, ha a pénztár volt oka annak, hogy a járulékokat erre az időre, illetőleg ez időnek arra a részére, mikor nem volt keresetképtelen beteg, le nem fizethette.

Az első bíróság azonban a rendelkező részben körülírt táppénzigényt még sem ítélte meg.

Nem ítélte meg azért, mert a pénztár irodája még az igazgatósági határozat meghozatala előtt, tehát a kérdéses 4 héten belül írott levélben igénylőt arról értesítette, hogy a járulékokat tőle, mint önkéntes tagtól, elfogadja, miután, mondja a vonatkozó levél, »keresetképtelensége a fenti napon megszűnt« és »nincsen akadályja annak, hogy« — »mint önként biztosított tag tagsági jogosultságát a fenti naptól fogva fentarthassa.« Az első bíróság nézete szerint e levél alapján igénylőnek, a törvényes 4 heti idő még nem járván le, fizetnie kellett volna a bíróságra bízni annak megítélését, vajjon e járulékfizetésnek a 4 héten belüli betegsége nézve is lesz-e, vagy nem lesz-e visszamenő hatálya?

A felső bíróság ezt a felfogást nem oszthatta. Igénylőnek vitás táppénzigénye ugyanis éppen annak a kérdésnek eldöntésétől függött, vajjon a járulékfizetés végett történt jelentkezése a kérdéses 4 héten belül beállott keresetképtelenséget okozó betegségből eredő igényét megalapozta-e vagy sem? Ily körülmények közt teljesen érthető és jogos volt igénylőnek az az álláspontja, hogy a pénztári iroda említett levele alapján, amely jogait csak a betegség utánra ismerte el — és amely minden törvényes alap nélkül önkéntes tagságát nem a munkából kilépés napjától (T. 60. §.), de keresetképtelen betegsége megszűntétől kívánta megállapítani, jöllehet a 4 hét még le nem járt, járulékot fizetni vonakodott addig, míg a pénztár igazgatósága, majd ennek kedvezőtlen határozata folytán — míg a bíróság a per tárgyává tett vitás kérdésben nem határozott. Nem lehet tehát önbíráskodásnak s következőleg jogvesztőnek minősíteni igénylőnek olyan tagadólagos magatartását, amelyet egy vele szemben jogellenesen támasztott kívánságnak szegezett szembe; nem is szólva arról, hogy igénylő, mint jogászilag nem képzett egyén, jóhiszeműleg lehetett abban a nézetben is, hogy a járuléknak a kívánt módzatok mellett leendő megfizetésével bírói döntés alá vitt vitás jogigényére hátrányos helyzetet teremthet, mert ez által a pénztárnak szerinte nem törvényes álláspontját elismeri.

Önként értendő, hogy a pénztár a törvényes elévülési időn belül viszont igénylőtől ugyanez időre az elmaradt járulékok megfizetését szintén igényelheti.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Ipari megbetegedés, vagy üzemi baleset?

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1916. évi február hó 15-én kelt 1914. A. bal. I. 322/9. számú ítélete.

Ítélet: A bíróság igénylő részére járadékot ítél meg.

Indokolás: Igénylő, mint a K. cipőgyár r.-t. v.-i munkaadónál alkalmazott gyári munkásnő, pénztári orvosnál jelentkezett, ki is »jobb kéz harmadik ujjának sennyes kötőszöveti lobja« kórismével 1913. évi július hó 19-éig gyógykezelte. Betegségének eredetére vonatkozólag igénylő azt adta elő, hogy az a hivatás-

szerű munkájánál állandóan használni szokott gyűszű- és ollónak az ujjaira gyakorolt nyomásától eredt. A pénztár igazgatósága az állandó járadék iránti igényt elutasította, mert nem üzemi balesetről, hanem ipari megbetegedésről van szó, már pedig utóbbi nem kártalanítható. A felebbezés elbírálása céljából kitűzött tárgyalás folyamán foganatósított orvosszakértői vizsgálat lényegében az országos pénztár főorvosa ismertetett leletével egyező állapotot talált igénylőnél, csupán azt jegyezte meg dr. R. bírósági orvosszakértő, hogy igénylőnél a jobb kéz kis ujjja a tenyér felé behajlítottan áll, ami az 1. és 2. ujjperc közötti ízületben lefolyt gyuladásnak tulajdonítható. A talált állapot eredetére és annak keletkezésére vonatkozólag azonban azt adta elő az orvosszakértő, hogy igénylő ujjai az azok nagyfokú megerőltetésével járó munka közben meglobosodtak. Ezen meglobosodás azonban semmiképp sem okozott volna ily súlyos következményeket, ha a meglobosodott ujjak, amelyek helyenként — habár észrevétlenül — bizonyára felhámhorzsolásokat is szenvedtek, fertőzése és így ebből kifolyólag kötőszöveti gyuladása nem lépett volna fel; s véleménye szerint feltétlen bizonyos, hogy igénylő ujjait fertőzés érte és ennek tudható be az igénylőnél kifejlődött kötőszöveti gyuladás, amely a jobb kéz ujjainak elnyomódását idézte elő s amelynek következtében előállott munkaképességcsökkenést 40%-osnak értékelte. Minthogy pedig az orvosszakértő azt adta elő és ezt a bíróságnak egyéb ügyekben szerzett tapasztalata is igazolja, hogy kötőszöveti gyuladás csakis fertőzés következményeként állhat elő, minthogy továbbá igénylő munkájául tisztán állati bőrök feldolgozása mellett mindig imminens a fertőzés veszélye, az ismertetett adatok beható mérlegelése arról győzte meg a bíróságot és minden valószínűség is amellet szól, hogy igénylő jobb keze harmadik és ötödik ujján észlelt elváltozások az igénylőt üzemi munka közben ért fertőzése következményének tudhatók be. Ily tényállás pedig mindenben fedí az állapotot, amelyet a törvény 69. és 70. §-ai mint üzemi balesetet kártalanítandónak deklarálnak.

MUNKAVISZONY.

Háború által okozott üzemmegszorítás és rögtöni hatályú felmondás.

I.

Az offenbachi iparhatóság 1914. május 19-én kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak nem ad helyt.

Indokolás: Panaszolt gépgyártással foglalkozik, különösen közlekedési eszközöket állít elő. A háború kitörése folytán üzemét csaknem teljesen be kellett szüntetnie. Rendszerint 100 munkást foglalkoztatott, a háború óta csak 4—5 munkás dolgozik. Normális időkben 15 műszaki alkalmazottja van, jelenleg csak egy mérnök dolgozik az üzemben. A gyár üzeme csak két rendelés befejezésére szorítkozik, amelynek rendelői hajlandónak mutatkoztak, hogy az árút a háború dacára átveszik. Panaszos a gyárban mint rajzoló volt alkalmazva és 125 márka havi fizetést kapott. A felek között a törvényes 6 heti fölmondás minden naptári évnegyed végével, mint lejáráttal volt megállapítva. A háború kitörése által megváltozott üzemviszonyok miatt panaszos 1914. augusztus 5-én fölmondott anélkül, hogy a fölmondási időre fizetést adott volna.

Panaszos a rögtöni elbocsátást nem tartotta jogosnak és azt vitatja, hogy a gyár csak arra volt jogosult, hogy neki 1914. szept. 30-ra fölmondjon. A háború kitörése nem volt ok rögtöni hatályú fölmondásra. Panaszos ugyanis szénszállító eszközök rajzolásával volt megbízva és ezen munka befejezése még hosszabb időt igényel. Panaszolt őt tehát üzemében még foglalkoztathatta.

Panaszolt a fizetést megtagadja. Véleménye szerint az üzemi viszonyoknak a háború által okozott változása oly fontos ok, hogy a rögtöni hatályú fölmondást indokolja. Nem kötelezheti tehát arra, hogy panaszost, akinek részére semmi munkája nem volt, tovább is üzemében alkalmazza. A panaszos által megkezdett rajzolási munka a gyár árúkatalogusa részére volt szánva, az időpont pedig legkevésbé volt alkalmas arra, hogy a katalogus kidolgozását folytattassa.

A bíróság panaszolt álláspontját ismerte el helyesnek.

Panaszos rajzoló lévén, jogviszonyára nézve az Ipari Rendtartás 133. és köv. §-ai irányadók. Ezek szerint mindegyik fél kérheti a szolgálati viszony megszűnését fölmondási határidő betartása nélkül, ha fontos, az eset körülményei szerint a megszüntetést igazoló ok forog fenn. A bíróságnak tehát mérlegelni

kell, vajjon az üzemben a háború által előidézett változások ilyen fontos oknak tekinthetők-e? A bíróság megállapítja, hogy a panaszolt által eszközölt üzemmegszorítás nem könnyelműségből történt, hanem a viszonyok kényszere alatt. Egyetlenegy üzletember sem határozza el magát ilyen rendkívüli és messzeható intézkedésre, ha a pénzpiac, a forgalom és a vevők viszonyai erre nem kényszerítik.

Ez a viszonyok szükségétől kikényszerített üzemmegszorítás volt az ok, amiért panaszolt panaszost fölmondási idő betartása nélkül elbocsátotta. A bíróság kétségtelennek látta, hogy ezen ok a törvény értelmében »fontos« oknak tekintendő. Nem lehet panaszolttól kívánni, hogy egyik alkalmazottját, akinek munkaerejét jelenleg nem használhatja, megtartsa, midőn az ipart ily súlyos és páratlan katasztrófa sújtja. Az érdekek méltányos mérlegelése oda vezet, hogy ilyen időszakban a vállalkozót minden nem szükséges kiadás alól föl kell menteni. A háború hatásaiban nem hasonlítható össze rossz konjunkturával, melyik gazdasági élet normális folyásában is időről-időre előfordul. A rossz konjunktúra nem adja meg a vállalkozóknak a jogot arra, hogy egy alkalmazottjukat rögtönös hatálylyal elbocsáthassák. Olyan események azonban, amelyek a birodalmat a külföldtől elzárják, az ipart — néhány ágát leszámítva — majdnem teljesen megbénítják, a szomszéd államokból a pénzforgalmat megakasztják, a vasút- és hajóforgalmat nagyjából megállásra kényszerítik, nem hasonlíthatók össze egyszerű és mulandó piaci rosszabbodással.

Ha a háború, amely egy üzemet megállásra kényszerít, nem tekinthető fölmondási idő nélküli fölmondás fontos okául, akkor olyan ok, amely a törvény értelmében »fontos« oknak tekintendő, nem is képzelhető el. Hogy olyan üzem, amelyet a háború nem érint, vagy általa még nagyobb lendületet vesz, alkalmazottat nem bocsáthat el azon ürügy alatt, hogy a háború fontos fölmondási ok, magától értetődik. Panaszoltak részére azonban, a panaszoshoz való viszonyukban, a háború és az ebből következő üzemmegszorítás föltétlenül mint fontos a szolgálati viszony azonnali megszüntetését igazoló okul szolgálhat.

II.

A breslauer kereskedelmi bíróság 1914 augusztus 26.-án hozott ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak helyt ad.

Indokolás: Panaszolt úri és gyermekruhák előállításával és eladásával foglalkozott és legalább 70 műhely- és ugyanannyi otthoni munkást és körülbelül 55 kereskedelmi alkalmazottat, közöttük panaszost is, foglalkoztatta. Utóbbi 1911 március 1. óta volt alkalmazva és havi 50 márka, félhavi időközökben kifizetett havi fizetést kapott. 1914 augusztus 8.-án a panaszolt az alkalmazottaknak és ezek között panaszosnak is kijelentette, hogy lépjenek ki azonnal, de a fizetést augusztus végéig kifizeti. Az alkalmazottak többsége ebbe beleegyezett, de panaszos és vele még néhány segéd követelte a szerződés betartását, mire ezeket panaszolt elbocsátotta. Óvatosságból panaszolt ezeknek augusztus 15.-én 1914 szeptember 30.-iki hatálylyal fölmondott.

Panaszos az elbocsátást jogtalanának tartja és követeli augusztus 1.-től szeptember 30.-áig járó fizetését.

Panaszolt a következőket vitatja: A háború kitörése óta a rossz üzletmenet következtében kénytelen volt üzemet legnagyobb részében megszüntetni. A háború kitörése neki nagy veszteséget okozott, a többek közt a kintlevőségek legnagyobb része behajtatlaná vált. Nem lehet tőle kívánni, hogy veszteségeit még azzal tetézzék, hogy valamennyi kereskedelmi alkalmazottját még továbbra is foglalkoztassa.

Panaszoltat elmarasztalták.

A bíróság panaszolt védekezését nem látta helytállóknak,

A bíróság vizsgálat tárgyává tette, hogy vajjon a Handelsgesetzbuch 70. és 72. §-ai értelmében fontos ok forgott-e fönn. Erre a kérdésre nemmel kellett felelni. Panaszolt azon kijelentésére vonatkozólag, hogy kintlevőségeinek legnagyobb része a háború kitörésének következtében behajtatlaná vált, fölhozható, hogy a bíróság az 1914 augusztus 7.-én megjelent rendelet szerint 1914 július 31. előtt lejárt követeléseknél az adósoknak csak 3 havi halasztást engedélyezhet, nem lehet tehát kintlevőségeket egyszerűen behajtatlanoknak mondani. Panaszos azon kijelentése, hogy az adósok legnagyobb része a háború által fizetéseképtelenné lett és fizetéseképtelen is marad, nem áll meg annál kevésbé, mert a háború győzelmes

kimenetelével számoltunk és számolunk. Megjegyzendő ezenkívül, hogy panaszoltnak is jogában áll, hogy kötelezettségei teljesítésére nézve is igénybe vegye az 1914 augusztus 7.-én kiadott rendeletben említett jogokat.

Bár ilyképen állítása, amely szerint kintlevőségei behajthatlanná váltak volna, nem is felel meg teljesen a valóságnak, meg kell állapítani, hogy a háború által a forgalomban lényeges fönnakadás állt be és így panaszolt talán nagy kárt is szenvedett. Mindezek dacára jogosan követelhető panaszlottól, hogy panaszost legalább a fölmondási idő végéig foglalkoztassa és fizesse. Panaszolt szerint nem szüntette be teljesen üzemét, sőt részben ma is föntartja. Nem is volna az üzem teljes megszüntetése indokolva, mert a panaszolt által folytatott ipar a népesség egy nélkülözhetetlen szükségletének kielégítésével foglalkozik és föltehető, hogy a háborúnak hosszabb tartama mellett is ezen üzem bizonyos terjedelmében föntartható lesz. Panaszolt eddig jó nyereséggel dolgozott és panaszost három évig foglalkoztatta. Ezen okból jogosan kívánható tőle, hogy őt legalább a fölmondási idő végéig foglalkoztassa és fizesse. Ezen körülmények között nem is kellett rámutatni, hogy minden egyes polgárnak a jelen komoly és nagy időben hazafias kötelessége szükségben szenvedő földijeinek a megélhetés gondjai elviselésében segítségére lenni és hogy fokozott mérvben kötelessége ez a munkaadónak alkalmazottjával szemben.

III.

A mannheimi kereskedelmi bíróság 1914 szeptember 2-án hozott ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak helyt ad.

Indokolás: Panaszos 1907 október 13-ika óta panaszolt cég helybeli fiókjánál — a központi üzlet Berlinben van — mint irattárnok volt alkalmazva. Havi fizetése 140 márka volt. 1914 július 13-án szolgálatait panaszolt augusztus 31-iki hatálylyal fölmondta. A fölmondás oka — a panaszolt képviselője szerint is — a háború kitörése miatti aggodalom. Augusztus 5-én panaszost hadiszolgálatra behívták. Panaszos augusztusi fizetését, 140 márkát követeli. Panaszolt cég kész az augusztus 1—7-ig terjedő időre fizetni, a további időre megtagadja a fizetést és hivatkozik a szerződési föltételekre. A szerződés egyik pontja ugyanis így hangzik: »Ha Ön a szolgálat teljesítésében akadályozva van, akár saját hibája által okozott szerencsétlenség az ok, amely miatt nem teljesíthet szolgálatot, akár nem, az akadályoztatás idejére elveszti fizetése iránti igényét«. A bíróság mindenekelőtt azt a kérdést vizsgálta, vajjon a panaszosnak jogos igénye van-e a fizetésre a hadi szolgálatra való behívás időpontján túl. Miután a szolgálati szerződés kétoldalú (szolgálatteljesítés fizetés ellenében) a Bürgerliches Gesetzbuch (B. G. B.) 323. §. 1. szakasza szerint a panaszos katonai szolgálatra való behívása által a panaszolt fizetési kötelezettsége minden további nélkül megszűnt volna. A törvény azonban két esetben megállapítja, hogy bizonyos föltételek mellett a szolgálatteljesítésben akadályozott alkalmazottnak továbbra is biztosítva marad fizetési igénye. Így pl. a BGB. 616. §-a a munkások részére és a kereskedelmi alkalmazottakra a Handelsgesetzbuch 63. §-a. A B. G. B. 616. §-a ezen esetben nem alkalmazható. E § alkalmazásának ugyanis egyik föltétele, hogy az akadályoztatás ideje nem tulságos hosszú. Ez az eset itt nem forog fönn, mert az időtartam, meddig tart az illetőnek hadi szolgálata, nem látható előre. Ezzel szemben a H. G. B. 63. §-nál — ellentétben a B. G. B. 616. §-val — az alkalmazott akadályoztatásának időtartama az, hogy az akadályoztatás jelentékeny, vagy sem, nem esik latba. A 63. §. a kereskedelmi alkalmazott fizetésének további kiszolgáltatását 6 heti tartamra biztosítja.

A BGB. 616. §-ának rendelkezésétől azonban a most említett intézkedés annyiban különbözik, hogy »saját hibáján kívül beállt szerencsétlenséget« kíván föltételül, míg a 616. §. bármilyen esetben alkalmazást talál, ha a munkás »személyében fekvő okból« a munka teljesítésében akadályozva van, akár »szerencsétlenség« legyen az akadályoztatás oka, akár nem.

Annak a kérdésnek eldöntése, vajjon panaszosnak jár-e törvényesen augusztus hó 5—31-ig fizetés, ezek szerint attól függ, vajjon a harctérre való behívás »szerencsétlenség«-nek tekintendő-e vagy nem. A nyilvánosságra jutott vélemények szerint, amelyek a háborúnak az alkalmaztatási szerződésre való hatásaival foglalkoznak, e kérdésre csaknem egyöntetűen nemmel felelnek. Tény az is, hogy az irodalom és a bírósági ítéletek eddig túlnyomóan — bár nem egyhangúlag — azon véleményen voltak, hogy a HGB. 63. §-a a katonai szolgálatokra nem alkalmazható, miután — bármilyen kellemetlennek is találták az alkalmazottak ezen

szolgálatot egyes esetekben — a katonai szolgálatot szerencsétlenségnek nem tekinthetjük. Az is tény, hogy az új »Handelsgesetzbuch« reformtárgyalásainál határozottan kifejezésre jutott, hogy katonai szolgálatok teljesítése a 63. §. szempontjából tekintetbe nem jöhet, hanem e szolgálatok csak a BGB. 616. §-a szerint ítélték meg. Az ítélező bíróság is mellőzte gyakorlatában a 63. §. alkalmazását katonai szolgálatra. Mindez azonban a békeidőben való katonai szolgálatteljesítésre vonatkozott. Erről a jelen eset, a háborúban való hadi szolgálatra szóló behívás, határozottan megkülönböztetendő. Békeidőben a katonai gyakorlatok, az általános hadkötelezettség következményei; nem tekinthetők tehát szerencsétlenségnek épúgy nem, mint például az általános iskolai vagy adózási kötelezettség. Minden alkalmazott pontosan tudja, vajjon és mikor fog behívni ezen fegyvergyakorlatokra, ezekre berendezkedhetik, hogy készületlenül ne találják. Nem lehet tehát az eddigi, csak békeidőbeni fegyvergyakorlatokról szóló bírói ítéleteket és az új HGB. alkotásánál lefolytatott idevonatkozó tárgyalásokat a jelenlegi háborús esetre alkalmazni.

Ettől a gyakorlattól függetlenül azt kell kérdeznünk, lehet-e a jelen háborút a HGB. 63. §-a szerencsétlenségnek tekinteni? A bíróság álláspontja erre a kérdésre nézve a következő: Senki nem vitathatja el, hogy ezt a háborút úgy az egész nemzet, mint minden egyes, nagy szerencsétlenségnek érzi, annál is inkább, mert a birodalmi kormány minden, a béke megtartását célzó törekvése ellenére tört ki ez a háború, ez a tisztán védelmi háború rákényszerített a német népre. A bíróság nem téveszti ugyan szem elől, hogy ez a háború úgy az egész nemzetnek, mint minden egyes polgárának, legyen az harcos vagy nem, alkalmat fog adni arra, hogy erkölcsi erejét teljes fényében tündököltethesse, alkalmat fog adni, hogy áldozatkészségre és a legfenköltőbb hazafiságra sokkal inkább, mint békeidőben képzelhető volna. Azt is tudja a bíróság, hogy a harctérre hívottak részére a hadiszolgálat nemcsak kötelesség, hanem öröm és becsület is. Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a háború kitörése magában, mint a hadiszolgálatra való behívás közvetlen oka és így, mint az üzleti szolgálat akadályá általában és joggal nagy szerencsétlenségnek tekinthető.

Bár magasabb erkölcsi szempontból ezt megállapítani nem tartanók helyesnek, tisztán gazdasági értelemben a hadiszolgálatra való behívás csakugyan szerencsétlenségnek vehető. Jelen pörben pedig, ahol anyagi értékekről, a fizetésről van szó, csakis ezen gazdasági szempont bírhat döntő fontossággal. A bíróság tehát a HGB. 63. §-ának alkalmazását tartja itt helyénvalónak.

Felelni kell most még arra a második kérdésre, vajjon az írásbelileg elismert alkalmazási feltételek elfogadása panaszos által nem állja-e útját a 63. §. alkalmazásának. Abban a vitás kérdésben, vajjon a HGB. 63. §. 1. §-a ellen szóló szolgálati szerződések érvényesek-e, az ítélező keresk. bíróság állandóan ezen szerződések érvényessége mellett döntött. Most is ragaszkodik ezen elfogadásához.

A bíróságnak tehát a szerződés értelmét és a felek intencióját kellett vizsgálnia. Erre nézve pedig minden további nélkül föltehető, hogy az alkalmazási feltételeknek panaszos által történt aláírással sem az alkalmazott, sem főnöke nem gondolt a háború esetére. Ha pedig arra gondoltak volna és ha panaszos az aláírás előtt megkérdezte volna: vajjon ezen pont: »Ha ön a szolgálat teljesítésében akadályozva van, illetve a háború esetére is vonatkozik-e, — akkor a bíróság azt hiszi, ebben nem kételkedhetik — azt a választ kapta volna, hogy ezen pont a háború esetére nem vonatkozik. Így tehát a panaszos alkalmaztatási szerződés sem nyújt támpontot a panaszos fizetési igényeinek megtagadására.

IV.

A Frankfurt a. M.-i kereskedelmi bíróság 1914 augusztus 14-én hozott ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak helyt ad.

Indokolás: Panaszost 1914 augusztus 10-én panaszolt felmondási idő nélkül elbocsátotta, a fölmondási időre járó fizetését követeli.

Panaszolt cég azt vitatja, hogy a háború miatt az ezüst asztali készletek gyártását abba kellett hagynia és ezért alkalmazottai számát redukálnia kellett, majd kénytelen volt valamennyit elbocsátani.

A kérdés eldöntésére az a döntő, vajjon a háború kitörése és az ezzel járó gazdasági depresszió olyan »fontos okot« képez-e, amely a szolgálati viszony azonnali

felbontására jogot ad. Ez az eset forog fenn, ha egyetlen üzlettulajdonos van, akit behívtak és kielégítő helyettesítéséről gondoskodni nem lehet. Ugyanez áll abban az esetben is, ha az üzem teljes megszűnése az által áll elő, hogy az üzemi eszközök, mint pl. fuvarosüzemnél valamennyi ló a háború céljaira való igénybevételre, nem állanak többé rendelkezésre. Végül meg olyan esetek is állhatnak be, hogy külső kényszer, mint pl. az ellenség betörése, következtében az üzem szünetel.

Minden más esetben nem állapítható meg, ilyen, a fölmondás nélküli elbocsátást indokoló fontos ok. Az igazságosan és méltányosan gondolkodók jogi érzelének ellent mondana, ha gazdasági depresszióknak, amelyek bizonyos körülmények között az üzlet megszüntetésére vezethetnek, a fennálló szolgálati viszonyokra olyan mély befolyást engednék, hogy a törvényes fölmondási időre igényt tartó alkalmazottakat azonnali hatállyal elbocsátani lehetne. Ellenkező esetben, midőn az üzlet gazdasági fellendülése következtében emelkedik, ebből az alkalmazottakra nézve semmi jogi előny nem származik. A Handelsgesetzbuch 72. §-ában egy »fontos okra« felhozott példák semmi támaszt nem nyújtanak arra, hogy a háborús fontos oknak tekinthető.

A felhozott példákban kitűnik a törvényhozó szándéka és kitűnik az, hogy a felhozott példákban általában a fontos okok kereteit körül akarta írni és a »fontos ok« fogalmának kiterjesztését egész más esetekre ki akarta zárni. Ezen elvet még támogatja azon tény, hogy a fennálló jog még csőd esetében is, tehát az üzem teljes felbomlásánál a főnöknek csak arra ad jogot, hogy alkalmazottjainak törvényesen fölmondjon, de nem enged akkor sem fölmondási idő nélküli elbocsátását, még akkor sem, ha csőd körül a munkaadót vétkesség nem terheli. A gazdasági viszonyok rosra fordulása a háború folytán nem elegendő ok tehát fölmondás nélküli elbocsátásra, panaszolt céget tehát a fölmondási időre járó izetés kiadására kellett kötelezni.

A Magyar Ruggyantaárúgyár Rt. *Rechnitz* Béla alelnök elnöklete alatt tartotta meg rendes évi közgyűlését. Az előterjesztett évi jelentésben utalás történik arra, hogy a vállalat immár huszonöt esztendeje áll fenn. Bár az idők komoly voltára való tekintettel minden ünneptől eltekintettek, az igazgatóság ez alkalomból a társaság jóléti alapjaira mégis különös figyelemmel volt és a vállalat nyereségéből ötszázezer koronát kihasított, mely összegből kétszázötvenezer koronát a tisztviselő-alap és kétszázötvenezer koronát a munkásalap javára fordított. Az üzleti jelentés továbbá kiemeli, hogy a vállalat a birtokában volt Marta magyar automobil részvénytársasági részvényeket eladta. *Székács* Antal a részvényesek nevében az igazgatóságnak és a vezetőknek — különösen a gyengélkedés folytán távollevő *Markus* elnöknek, valamint *Rechnitz* vezérigazgatónak és *Pickler* igazgatónak — köszönetét fejezi ki azért az eredményes munkáért, amelyet a vállalat érdekében végeztek. Megemlítette, hogy a 600.000 korona alaptőkével a legszűkebb keretekben alapított vállalat ma 6.000.000 alaptőkével és ugyancsak 6.000.000 korona tartalékkal rendelkezik és világhírű céggé vált. Utal továbbá arra, hogy a társaság a magyar automobil-ipar fejlesztése körül is milyen nagy érdemeket szerzett. *Rechnitz* alelnök köszönetet mond az elismerés szíves szavaiért és válaszában utal a tisztviselők és a munkások érdemeire, akik önfeláldozó működésükkel lehetővé tették, hogy a vállalat a nehéz háborús időben is kielégítő eredményeket érjen el. Az igazgatóság javaslatai értelmében az osztalékot harminchárom koronában, vagyis tizenhat és fél százalékban állapították meg és elhatározták, hogy a nyereségből 750.000 koronát a rendes tartalékalapba és ugyancsak 750.000 koronát a rendkívüli tartalékalapba utalnak át.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3. Részvénytőke: 6.000.000 korona
KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM

A szerkesztésért felelős: **KIS ADOLF.** — Főmunkatárs: **Dr. SASVÁRI JÓZSEF.**

A Magyar Bank jubiláris közgyűlése. A Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság március 21-én tartotta huszonötödik évi rendes közgyűlését gróf Károlyi Imre elnöklésével. A közgyűlésen előterjesztett igazgatósági jelentés mindenekelőtt rövid visszapillantást vet az intézet huszonöt évi működésére, mely idő alatt a bank naggyá fejlődött és az ország legelső pénzintézeteinek sorába került. Majd pedig a lefolyt üzletév általános viszonyainak vázolására tér át a jelentés, melynek során előadja, hogy a hiteléletnek a háború folytán előállott sajátosságai a folyó banküzletben csökkentették az élénkséget; ezzel szemben a bank háborús tevékenységében különösen az árüzlet nyomult előtérbe.

Ezek után a jelentés az intézetnek a háborúval kapcsolatos közcélú akcióiról emlékezik meg. Ezzel kapcsolatban elsősorban a bank hadbavonult alkalmazottairól tesz említést, kiknek száma most már 479 főre szaporodott; ezek között a múlt évi közgyűlésen bejelentett 19 alkalmazotton kívül további 11 alkalmazott lelt dicső hősi halált.

A lefolyt évben kibocsátott második és harmadik hadikölcsönből 36 millió, illetve 85 millió korona összegű jegyzés történt az intézetnél. A rendezetlen valutapiac szabályozása céljából már a folyó évben létesített magyar valutaközpont megalapításában és vezetésében az intézetnek is megfelelő szerep jut.

A bank tevékenységének részleteire áttérve, a jelentés utal arra, hogy a közgyűlésen előterjesztett mérleg egyes tételei a mobilitás fokozott mértékéről tanuskodnak. Az aktívák fölvétele a mérlegben a legszigorúbb értékeléssel történt.

A jelentéssel kapcsolatos zárszámadások szerint a mérleg 6,854.003,77 koronányi fizta nyereséggel zárult. A közgyűlés az igazgatóság javaslatára elhatározta, hogy e nyereségből 7 $\frac{1}{2}$ százalékos, vagyis részvényenként 30 korona osztalék fejében március 22-től kezdve 4,950.000 K fiztessék ki, a tartalékalap az alapszabályszerű 5 százalékos dotáció helyett 435.209,50 koronával javadalmaztassék, miáltal a mérlegben szereplő tartalékalap 20 millió koronára emelkedik, a fenmaradó 1,239.738,56 korona pedig az új üzletév számlájára vitessék át.

Az egész igazgatóság három évi megbízatása lejárván, a közgyűlés az igazgatóság eddigi tagjait ismét megválasztotta, új tagokul pedig gróf Károlyi Lajost és zsolnai Zsolnay Adolf cs. és kir. konzult választotta meg. A felügyelő bizottság új tagjául a közgyűlés megválasztotta gróf Teleki Lászlót.

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK.

Hirdetmény.

A részvényesek mai napon tartott közgyűlésének határozata szerint az 1915. évre megállapított osztalék részvényenként

45 koronával fog folyó évi április 1-től kezdve

az 1916. évi május 1-én esedékes 25. számú szelvénynek beszolgáltatása ellenében

Budapesten: a Magyar Általános Hitelbank központjánál (V., Dorottya-u. 5.), valamint fiókjainál (IV., Egyetem-utca 11., Berli-ni-tér 9. és VII., Károly-körút 3.),

Brassóban, Debreczenben, Fiumében, Győrött, Kassán, Kecskeméten, Nagyváradon, Pécssett, Pozsonyban, Szabadkán és Temesvárott: a társaság fiókjainál,

Bécsben: a K. k. priv. Oesterr. Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe című intézetnél,

Berlinben: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél, vagy S. Bleichröder bankháznál,

M/m. Frankfurtban: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél az ezen beváltó-helyeknél szokásos üzleti órák alatt kifizettetni.

A szelvények hátlapjukon címbélyeggel vagy aláírással ellátva, vagy pedig azok számait sorszám szerint tartalmazó jegyzékek kíséretében nyújtandók be, a mihez a szükséges nyomtatványok az említett beváltási helyeken ingyen kaphatók.

Budapest, 1916. évi március 18-án.

Magyar Általános Hitelbank.

felbontására jogot ad. Ez az eset forog fenn, ha egyetlen üzlettulajdonos van, akit behívtak és kielégítő helyettesítéséről gondoskodni nem lehet. Ugyanez áll abban az esetben is, ha az üzem teljes megszűnése az által áll elő, hogy az üzemi eszközök, mint pl. fuvarosüzemnél valamennyi ló a háború céljaira való igénybevételre, nem állanak többé rendelkezésre. Végül meg olyan esetek is állhatnak be, hogy külső kényszer, mint pl. az ellenség betörése, következtében az üzem szünetel.

Minden más esetben nem állapítható meg, ilyen, a fölmondás nélküli elbocsátást indokoló fontos ok. Az igazságosan és méltányosan gondolkodók jogi érzetének ellentmondana, ha gazdasági depresszióknak, amelyek bizonyos körülmények között az üzlet megszüntetésére vezethetnek, a fennálló szolgálati viszonyokra olyan mély befolyást engednék, hogy a törvényes fölmondási időre igényt tartó alkalmazottakat azonnali hatállyal elbocsátani lehetne. Ellenkező esetben, midőn az üzlet gazdasági fellendülése következtében emelkedik, ebből az alkalmazottakra nézve semmi jogi előny nem származik. A Handelsgesetzbuch 72. §-ában egy »fontos okra« felhozott példák semmi támaszt nem nyújtanak arra, hogy a háborús fontos oknak tekinthető.

A felhozott példákban kitűnik a törvényhozó szándéka és kitűnik az, hogy a felhozott példákkal általában a fontos okok kereteit körül akarta írni és a »fontos ok« fogalmának kiterjesztését egész más esetekre ki akarta zárni. Ezen elvet még támogatja azon tény, hogy a fennálló jog még csőd esetében is, tehát az üzem teljes felbomlásánál a főnöknek csak arra ad jogot, hogy alkalmazottjainak törvényesen fölmondjon, de nem enged akkor sem fölmondási idő nélküli elbocsátását, még akkor sem, ha csőd körül a munkaadót vétkesség nem terheli. A gazdasági viszonyok roszra fordulása a háború folytán nem elegendő ok tehát fölmondás nélküli elbocsátásra, panaszolt céget tehát a fölmondási időre járó fizetés kiadására kellett kötelezni.

A Magyar Ruggyantaárúgyár Rt. *Rechnitz* Béla alelnök elnöklete alatt tartotta meg rendes évi közgyűlését. Az előterjesztett évi jelentésben utalás történik arra, hogy a vállalat immár huszonöt esztendeje áll fenn. Bár az idők komoly voltára való tekintettel minden ünnepségtől eltekintettek, az igazgatóság ez alkalomból a társaság jóléti alapjaira mégis különös figyelemmel volt és a vállalat nyereségéből ötszázezer koronát kihasított, mely összegből kétszázötvenezer koronát a tisztviselő-alap és kétszázötvenezer koronát a munkásalap javára fordított. Az üzleti jelentés továbbá kiemeli, hogy a vállalat a birtokában volt *Marta* magyar automobil részvénytársasági részvényeket eladta. *Székács* Antal a részvényesek nevében az igazgatóságnak és a vezetőknek — különösen a gyengélkedés folytán távollevő *Markus* elnöknek, valamint *Rechnitz* vezérigazgatónak és *Pickler* igazgatónak — köszönetét fejezi ki azért az eredményes munkáért, amelyet a vállalat érdekében végeztek. Megemlítette, hogy a 600.000 korona alaptőkével a legszűkebb keretekben alapított vállalat ma 6.000.000 alaptőkével és ugyancsak 6.000.000 korona tartalékkal rendelkezik és világhírű céggé vált. Utal továbbá arra, hogy a társaság a magyar automobil-ipar fejlesztése körül is milyen nagy érdemeket szerzett. *Rechnitz* alelnök köszönetet mond az elismerés szíves szavaiért és válaszában utal a tisztviselők és a munkások érdemeire, akik önfeláldozó működésükkel lehetővé tették, hogy a vállalat a nehéz háborús időben is kielégítő eredményeket érjen el. Az igazgatóság javaslatai értelmében az osztalékot harminchárom koronában, vagyis tizenhat és fél százalékban állapították meg és elhatározták, hogy a nyereségből 750.000 koronát a rendes tartalékalapba és ugyancsak 750.000 koronát a rendkívüli tartalékalapba utalnak át.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3. Részvénytőke: 6.000.000 korona
KARTELEEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM

A szerkesztésért felelős: **KIS ADOLF.** — Főmunkatárs: **Dr. SASVÁRI JÓZSEF.**

A Magyar Bank jubiláris közgyűlése. A Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság március 21-én tartotta huszonötödik évi rendes közgyűlést gróf Károlyi Imre elnöklésével. A közgyűlésen előterjesztett igazgatósági jelentés mindenekelőtt rövid visszapillantást vet az intézet huszonöt évi működésére, mely idő alatt a bank naggyá fejlődött és az ország legelső pénzintézeteinek sorába került. Majd pedig a lefolyt üzletév általános viszonyainak vázolására tér át a jelentés, melynek során előadja, hogy a hiteléletnek a háború folytán előállott sajátosságai a folyó banküzletben csökkentették az élénkséget; ezzel szemben a bank háborús tevékenységében különösen az árüzlet nyomult előtérbe.

Ezek után a jelentés az intézetnek a háborúval kapcsolatos közcélú akcióiról emlékezik meg. Ezzel kapcsolatban elsősorban a bank hadbavonult alkalmazottairól tesz említést, kiknek száma most már 479 főre szaporodott; ezek között a múlt évi közgyűlésen bejelentett 19 alkalmazotton kívül további 11 alkalmazott lett dicső hősi halált.

A lefolyt évben kibocsátott második és harmadik hadikölcsönből 36 millió, illetve 85 millió korona összegű jegyzés történt az intézetnél. A rendezetlen valutapiac szabályozása céljából már a folyó évben létesített magyar valutaközpont megalapításában és vezetésében az intézetnek is megfelelő szerep jut.

A bank tevékenységének részleteire áttérve, a jelentés utal arra, hogy a közgyűlésen előterjesztett mérleg egyes tételei a mobilitás fokozott mértékéről tanuskodnak. Az aktívák fölvétele a mérlegben a legszigorúbb értékeléssel történt.

A jelentéssel kapcsolatos zárszámadások szerint a mérleg 6,854.003,77 koronányi tiszta nyereséggel zárult. A közgyűlés az igazgatóság javaslatára elhatározta, hogy e nyereségből 7 $\frac{1}{2}$ százalékos, vagyis részvényenkint 30 korona osztalék fejében március 22-től kezdve 4,950.000 K fizetessék ki, a tartalékalap az alapszabályszerű 5 százalékos dotáció helyett 435.209,50 koronával javadalmaztassék, miáltal a mérlegben szereplő tartalékalap 20 millió koronára emelkedik, a fennmaradó 1,239.738,56 korona pedig az új üzletév számlájára vitessék át.

Az egész igazgatóság három évi megbízatása lejárván, a közgyűlés az igazgatóság eddigi tagjait ismét megválasztotta, új tagokul pedig gróf Károlyi Lajost és zsolnai Zsolnay Adolf cs. és kir. konzult választotta meg. A felügyelő bizottság új tagjául a közgyűlés megválasztotta gróf Teleki Lászlót.

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK.

Hirdetmény.

A részvényesek mai napon tartott közgyűlésének határozata szerint az 1915. évre megállapított osztalék részvényenként

45 koronával fog folyó évi április 1-től kezdve

az 1916. évi május 1-én esedékes 25. számú szelvénynek beszolgáltatása ellenében
Budapesten: a Magyar Általános Hitelbank központjánál (V., Dorottya-u. 5.), valamint fiókjainál (IV., Egyetem-utca 11., Berliini-tér 9. és VII., Károly-körút 3.),
Brassóban, Debreczenben, Fiumében, Győrött, Kassán, Kecskeméten, Nagyváradon, Pécsen, Pozsonyban, Szabadkán és Temesvárott: a társaság fiókjainál,
Bécsben: a K. k. priv. Oesterr. Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe című intézetnél,

Berlinben: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél, vagy S. Bleichröder bankháznál,

M/m. Frankfurtban: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél az ezen beváltó-helyeknél szokásos üzleti órák alatt kifizettetni.

A szelvények hátlapjukon címbélyeggel vagy aláírással ellátva, vagy pedig azok számaikat sorszám szerint tartalmazó jegyzékek kíséretében nyújtandók be, a mihez a szükséges nyomtatványok az említett beváltási helyeken ingyen kaphatók.

Budapest, 1916. évi március 18-án.

Magyar Általános Hitelbank.

MEGHÍVÓ

a Magyar Leszámítoló- és Pénzváltóbank
1916. évi március hó 30-án délelőtt 11^{1/2} órakor saját helyiségeiben (V.,
Dorottya-utca 6. szám) tartandó

XLVI. rendes közgyűlésére.

NAPIREND:

1. Az igazgatóság jelentése az 1915. üzletévről.
2. Az 1915-iki számadás és mérleg előterjesztése és az igazgatóságnak a nyereség fetosztására vonatkozó indítványa.
3. A felügyelőbizottság jelentése az igazgatóság által előterjesztett évi számadás és mérlegről, valamiut a nyereség felosztását illetőleg tett indítványok megvizsgálásáról.
4. Ezen tárgyak és az igazgatóság és a felügyelőbizottság részére adandó felmentvény feletti határozat.
5. Igazgatóság választása.
6. Felügyelőbizottság választása.

Azon részvényesek, akik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, felhivatnak, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében részvényeiket a még le nem járt szelvényeikkel együtt legkésőbb folyó évi március hó 27-ig a következő helyek valamelyikén letéteményezzék:

Budapesten: a bank központi pénztáránál (Dorottya-u. 6. sz.),

Fiumében: a bank fiókjánál (Via del Lido),

Kassán: a bank fiókjánál (Fő-út 11. sz.),

Kolozsvárott: a bank fiókjánál (Mátyás király-tér);

Pozsonyban: a bank fiókjánál (Fő-tér),

Wienben: a K. k. priv. Österreichische Länderbank-nál (V., Hohenstaufergasse No. 1.).

A megvizsgált mérleg és az erre vonatkozó felügyelőbizottsági jelentés nyolc nappal a közgyűlés előtt a társaság helyiségeiben a t. részvényesek rendelkezésére áll.
Budapest, 1916. évi március hó 14-én.

Az igazgatóság.

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

A REMINGTON

Írógép Részvénytársaság

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 12. SZ.

A Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, és az Országos Munkásbetegség-
gélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója. A Kerületi, Vállalati és
Magánpénztárak, nemkülönb *Egyesületek* és *Testületek* figyelmét felhivja
az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitünően**
bevált „KARTOTHEK“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szivesen
szolgálunk, sőt „KARTOTHEK“-rendszerét az érdeklődőknek helyszí-
nen **vételkötelezettség nélkül** bemutatja. Ugyanott kaphatók a legtar-
tósabbaknak elismert látható írású eredeti REMINGTON írógépek.

Az urikány-zsilvölgyi magyar kőszénbánya r.-t. 1915. évi zár-számadása. Mérlegszámla 1915 december 31-én: *Vagyon:* Bányabirtok 5,064.463 K 65 f. Bányaberendezések 4,070.527'41 K. Iparvasutak K 998.381'94 K. Telkek és épületek 6,132.434'68. Gépek és leltár 6,405.575'24 K. Kokszyári berendezések 2,675.236'71 K. Erdőbirtok 227.455'45 K. Készletek és anyagok 1,718.880'74 K. Pénztár 131.692'03 K. Értékpapírok 6,025.565'50 K. Adósok 3,894.237'— K. Összesen: 37,344.451'65 K.

Teher: Részvénytőke 16,000.000, 4⁰/₀-os elsőbbségi kötelezők 3,849.600, ki-sorsolt elsőbbségi kötvények és esedékes kötvényszelvények 459.888, be nem váltott részvénytőke 319.880'80, tartalékalap 5,333.333'33, értékcsökkenési alap 6,026.876'42, tisztviselők nyugdíjalapja 408.647'75, munkásbaleset elleni bizt. tart. alap 160.000, különféle hitelezők 2,781.637'38 K, összesen 35,339.863'68 K. Nyereség- és veszteségszámla 2,004.587'97 K. Összesen 37,344.451'65 K.

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RESZVÉNYTÁRSASÁG. ARAD.**

Központi iroda:
BUDAPEST
X. ker., Kerepesi-ut 17 szám.

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER :: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetőseinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzintézeteknek és magán-cegeknek.

ASKLÉPIOS

Egressi Zoltán okl. mérnök vállalata Röntgen és villamos gyógyászati készülékek. **A Veifa-Művek** magyarországi vezérképviselője. Dessauer rendszerű Reform Röntgenkészülékek. Egyenáramhoz vagy váltóáramhoz közvetlen kapcsolhatók. Speciális Röntgen-lemezek, mindennemű Röntgen-csővek. Az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, valamint az Országos Pénztár munkáskórházának szállítója. — Budapest, IX. ker., Üllői-út 31. szám. Telefon: 37—04. szám

Fényes a

'Tauril' pneumatik!

Próbálja meg!

TAURIL PNEUMATIK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest VI., Mozsár-u. 9.

SÜRGÖNYCÍM: PNEUTÁURIL.

TELEFON: 99—02.

Nyaralás előtt, betegség után, költözés előtt
fertőtleníse lakását

LODOMA

szabadalmazott fertőtlenítő masszával.

Egy doboz (egy szobához) ára 4 K.

Házhoz szállítja:

Bánszky Ferenc takarítási vállalata

Budapest VII., Munkás-u. 4. Telefon: József 40-49.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van ellátva, melyen a gyár védjegye látható, a mire úgy a rudakban, mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Fiai szalámigyára Budapest.

GARAY SAMU ES TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszer- és vil-
lanygép-gyártók.
(Ferenciek bazára).
BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
Gyár ugyanott az udvarban

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyző egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeket; műlábak, műkezek, lábgepek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ES ANYAGMEGMUNKÁLO-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK

MAGYAR-HOLLANDI BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Központi irodái: VIII, Üllői-út 4.,
II. em. és Baross-utca 1. sz., földsz.
HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZV.-TÁRSASÁG
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en
Lijfrente) házában.

„Hattyú Gőzmosógyár és Fehérnemű Kölcsönző Vállalat“

GYÁRTELEP: VII., Gizella-út 24.
Telefon 61-98.

Az ország legnagyobb gőzmosó üzeme. Pehelymentes, kíméletes munka. — Legelőkelőbb megbízók!

Kölcsönosztály: V., Katona József-u. 41.
Telefon 159-60.

Az ország legnagyobb kölcsönző vállalata. — Szállít állami, közhivatalok, bankok, iparvállalatok, éttermek, Clubok részére.

Bekötési Táblák a „Munkásügyi Szemle“
 1910—1914-ik évfolyama részére
 2 koronáért megrendelhetők a kiadóhivatalban V., Falk
 Miksa-utca 5. sz.

Legszebb	Legjobb	Legolcsóbb	Szálloda, kórház, intézet, iroda, va- lamint úri és pol- gári lakosztályok berendezési vállalat
Pap- lan	Pap- lan	Pap- lan	
ágynemű, kárptos árú, vas- és rézbútorgyáros			

Gichner János Budapest
VII., Erzsébet-körút 20. Szőnyeg, pokrócz, függöny, terítők, bútor-
szövet és vászonárúk nagy választékban
 jutányos áron. Kerti sátor, ernyő, vadász-székek, nyugszékek stb. nagy raktára.

Az Országos Pénztár és a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár
 szállítója.

WEISZ és VIDOR

faszénnagykereskedők

Telefon: József 11—31. Józsefvárosi p.-u. 9.

Ajánlják a legjobb
 minőségű faszenet
 iparosok részére!

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
 MAGYAR MUNKÁJA

a legtokéleteseb
TOMITÓ LEMEZ

EXPORT AZ EGESZ VILÁGBA.
 ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Kapható minden műszaki keres-
 kedésben.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
 motor-pneumatik
 kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:
SALZBERGER SAMU
 VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

.....Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési
 tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony
 és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gummi-
 anyag. **Gummongyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására.
 Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak
 fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

SEGÍTSÉG

Fájós lábuak és ludtalpuak részére a szabadalmazott

ludtalpfűző

▲ Budapesti Kerületi betegs. pöntár, a Ferencz József kereskedelmi kórház, a Magy. Királyi Államvasutak betegs. pöntára, a Cs. és Kir. szab. Déli Vasú. betegs. pöntára, a Cs. és Kir. Kassa-Oderbergi vasut betegs. pöntára, magánvállalatok és szanatóriumok stb. stb. szállítói.

Székelly és Tsa

ortopéd-cipő készítő. :: Budapest, Múzeum-körút 9.

„TUBERIN”

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermeknek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. salfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

FŐRAKTÁR

NAGY KRISTÓF GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCZI-UTCZA 1. SZÁM.

*bácsi! néni! ide figyelj!
palma kaucsuk sarkot
viselj!*

COPYRIGHT PALMA C.C. Ld.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG